

TVS

Štev. 3

XXVII.

Izhaja tedensko

26. januarja
1989

Cena: 1.000 din

Pokončna drža slovenskih komunistov

Na seji CK dne 23. januarja je ZKS z načelno opredelitvijo svojih ravnanj danes in jutri dostojanstveno zavrnila podtikanja in obrekovanja srbskega populističnega monolitizma

Foto: Z. Vogrinc

Temeljni referat sekretaja CK ZKS Miloša Prosenca, nekaj desetih tehtnih razpravnih prispevkov in sklepna beseda predsednika Milana Kučana – ti elementi so se zliili v jasno in nedvoumno definicijo naše razvojne smeri. Ta napotila bodo komunisti – ni pa dvoma, da tudi vsa slovenska družba – proučevali z vso pozornostjo, jih v marsičem sprejemali kot osnovo družbene akcije in politike ter jih ustvarjalno dopolnjevali z lastnimi osebnostnimi snovanji.

Pota k reformi in prenovi zveze komunistov

Plenum je v prvi vrsti dokazal, da Slovenija, njena ZK, socialistična zveza kot organska naslednica Osvobodilne fronte in celotni sestav modernih demokracijsko-pluralističnih pobud ohranjajo trden namen, da moramo živeti v socialistični, samoupravni, federativni Jugoslaviji, kakršna se je izoblikovala na avnojskih načelih. Ta skupnost narodov in narodnosti z nemajhnimi eksistencialno-razvojnimi razlikami – pri čemer ji razlike pomenijo hkrati z zaviralnimi svojstvi tudi bogastvo – načrtuje svoj razvoj v sozvočju z razvojem vsega naprednega sveta. Odgovornost za skupno usodo v tej družini narodov pada enakopravno na vse člane in ne more biti bolj last nekaterih kakor drugih.

Ugotovitev, da je Jugoslavija lahko »samo socialistična samoupravna demokracijska skupnost, ali pa je ne bo«, ni zgolj polemična parafraza na številne podobne konstrukcije, ki so se zadnje čase skotile na mitingih in v kabinetih populi-

stičnih ideologov, temveč je iskren kredo, ki se je izoblikoval v slovenskih komunističnih programih vse izza Čebina, današnja družbena stvarnost, obstojna samo v obliki demokracijske evolucije in državljanske iniciative, pa ga dviga na raven conditio sine qua non. Sočasno s tem spoznanjem slovenski komunisti de facto prekinjajo koruzniški odnos z državo, kakršen je nastal po sili zgodovinskih dogajanj v stalinističnih časih in se zavzemajo za pristen, moderen socializem kot civilizacijsko vrednoto. Nočejo biti posebna stranka s kakimi posebnimi interesi, temveč ena izmed idejnih sil, ki jo zavezuje interes vseh delovnih ljudi. Jasno, tak razvoj zveze komunistov, naj bo še tako razvidno definiran, ne bo uresničen že jutri: od izpolnitve le-tega jo ločijo še dolgi časi zavestno sprejete in z mnogimi krčmi spremljane, vendar dosledne prenove.

Procesi, ki se tako odpirajo in oblikujejo, so žal obremenjeni ne samo s samodejnimi problemi, kakršne poraja sila vztrajanja v starem, temveč jih zavirajo tudi povsem nasprotno delujoče koncepcije znotraj Zveze komunistov Jugoslavije. Kakor se ve, se zlasti v ZK Srbije razvija praksa, da se komunisti postavljajo – iščejo si zaveznika v nezadovoljnih, osiromašenih delovnih množicah – proti slehernemu demokracičnemu institucionalnemu redu. S ceno demagoško frazo, da »je ljudstvo vse« se razvrednoti sleherni zaupanje v organizacijo, obenem pa se oblikujejo vplivne vodstvene skupine, leaderske grupacije, ki se proglašajo za rešitelje – čeravno ne morejo ponuditi več kot volilnih gesel, več kot pisanega ništrca brez sleherne dejavne vrednosti. Po-

dobno kot v Srbiji, kjer se na mitingih »dogaja narod«, pa se v sami Sloveniji oglašajo – pod plaščem verbalnega demokratizma – nemalo rušilnih parol, zmedenih teorij, protikomunističnih pamfletov itd., ki jim je skupna osnova že stokrat pogret revanšističen revolt zoper nekdanje, čeprav v sodobnosti presežene, partijske monopole.

Na 20. sejo z odprtimi kartami

Slovenski komunisti ne mislijo na 20. seji CK ZKJ dne 30. januarja zamolčati svojih zamer. Preveč se je nabralo teh hipotek v medsebojnih odnosih, tako med samimi komunisti kot med širšimi družbenimi skupnostmi v federalnih enotah. V dobro navideznemu miru in varljivemu soglasju ne gre več pometati pod preprogo sporov, ki grozijo razbiti ne le partijsko organizacijo, temveč tudi državo Jugoslavijo.

Slovenci ne maramo kakšne tretje Jugoslavije – najmanj takšne v obliki kakršnekoli diktature, ki bi jo zaplodilo mednarodno sovraštvo. Treba je razčistiti, zakaj so ostala neizpolnjena stališča, sprejeta na 13. kongresu, na 17. seji CK ZKJ in še zlasti na Konferenci ZKJ, namreč stališča, ki so se opredelila za strategijo treh reform. Kdo je prvenstveno odgovoren, da se je sprožila rušilna ljudska energija, nakopičena zaradi socialnih stisk, gospodarskega nazadovanja države in naraščajoče vsestranske revščine? Zakaj je morala Slovenija, ki vedno in učinkovito dokazuje svojo solidarnost do manj razvitih delov države, požreti na

srbskih mitingih v tisku, na črnogorskih in še zlasti vojvodinskih partijskih shodih toliko neresničnih, neprincipialnih ter tja do infantilnih brezvezij pogreznjenih obtožb? Slovenija naposled zahteva argumente, zakaj je bila tolikokrat ter tako žolčno in neokusno napadena kot leglo sebičnosti, separatizma, antijugoslovanstva in antisocializma, nacionalističnega šovinizma in podobnih grehot? S čim si je ta naša mala slovenska država, katere avtohtoni in suvereni narod je po svoji volji tako leta 1918 kot leta 1943 in 1945 stopil v jugoslovansko skupnost, zaslužila tako nekulturno ravnanje?

Ne bo nam težko dokazati, če bo le na plenumu vladala civilizirana govorica, da so vse te obtožbe, izrečene v grozljivo militantnem tonu, brez slehernih osnov. Vendar pa v zahvalo za morebitno takšno priznanje – upanje nanj je spriči zadnjih izkušenj seveda malenkostno – slovenska ZK ne bo odstopila od svoje razvojne koncepcije in se kakorkoli prilagodila monolitizmu, ki ji bo bolj ali manj nasilno ponujen. Zares, Slovenci ne mislimo pristati na možnost ene same resnice – tem manj, če bi nam jo kdo skušal vsiliti z grožnjami organizirane sile ali fašistoidnih pogromov.

Če smo prav razumeli sporočila plenuma CK ZKS, hočejo slovenski komunisti za vsako ceno obdržati svojo ponosno, pokončno držo. Navsezadnje je videti kot enega izmed preizkusov te drže tudi odločitev, da se bodo zavzeli za edino pošteno statutarno ravnanje v primeru predsednika CK ZKJ Stipeta Šuvarja, ki je zadnje čase tarča podobnih nenačelnih napadov kot vsa slovenska organizacija.

Z. K.

Iz vsebine

- Na 2. strani: *Brigadirsko poletje*
- Na 3. strani: *O dnevu vstaje*
- Na 6. strani: *Pregrešen vstop v politiko*
- Na 8. strani: *Monografija o pomorcih*
- Na 12. strani: *Preprečiti sektaštvo*
- Na 16. strani: *Razpis nagrad »4. julij«*

Na krmilo je prispel pravi mož

Marković bo lahko uspel, če bo užival pomoč in zaupanje vseh naprednih sil Jugoslavije

Konec preteklega tedna je bila jugoslovanski javnosti sporočena novica, da je predsedstvo SFRJ – na podlagi kandidature Borisava Jovića in Anteja Markovića, ki ju je nominirala in priporočila ZK SZDL Jugoslavije – sklenilo predlagati zvezni skupščini, naj bo novi mandat ZIS dosedanji član predsedstva SR Hrvaške inženir Ante Marković. Upoštevajoč sedanje konfliktno razmere v državi je bilo komaj mogoče pričakovati, da bo izbor padel tako hitro in brez običajnih natezanj, za katera je naša skupnost sicer prava mojstrica.

Bodočega predsednika zvezne vlade, bolj kot vsi drugi podatki iz njegove marantne delovne monografije, priporočila okoliščina, da je bil dolgi petindvajset let generalni direktor SOZD Rade Končar, potem ko je tam delal že osem let poprej – sprva kot projektant, pozneje kot konstruktor in šef prototipne delavnice. Prav pod Markovićevim vodstvom se je Rade Končar razvil iz »giganta«, obremenjenega z vsemi znanimi hipotekami gospodarske romantike, ki je bila lastna obdobju našega administrativnega socializma, v samoupravno socialistično velepodjetje, ki zbujajo spoštovanje med konkurenti v svetu. Nemalo po Markovićevi zaslugi se je omenjena SOZD razvijala in »držala nad vodo« kljub polenom, ki so ji letela v kolesje s strani nedoslednega, kontroverznega, v marsičem zmedenega državnega političnega in gospodarskega sistema. Marsikatera organizacija z enakimi ali še boljšimi perspektivami se je v takih razmerah zrušila, ker ji ni načeloval podobno vztrajen, žilav in prodoren »subjektivni faktor.«

Če skušamo v najbolj skopih črtah povzeti Markovićev gospodarsko voditeljski kredo (v zadnjih dneh se je zvrstilo v jugoslovanskem tisku že nič koliko portretov njegovega doslejnjega delovanja, vsi brez izjeme pa poudarjajo skladnost med njegovimi mislimi, prepričanji in dejanji), se nam zdijo poudarka vredna zlasti naslednja dejstva:

Marković je bil vsej in je danes še bolj pristaš doslednega tržnega gospodarstva. Z besedo in delom se je postavil po robu dogovorni ekonomiji, predvsem zato, ker je videl in v svojem okolju doživljal njene najbolj pogubne posledice v obliki prerazdeljevanja dohodka; dodobra se je seznanil z neznanskimi škodami, ki nastajajo, ko se posega v investicijsko in

obratovalno substanco tistih, ki dohodek pridobivajo, nato pa se malomarno (n. pr. v prid varljivemu socialnemu miru ali še bolj sumljivim motivom) daje onim, ki poslujejo neuspešno. Te nesreče ni doživljal samo ob vodenju tovarne Rade Končar, temveč pospešeno tudi v letih 1982 do 1986, ko je bil hkrati predsednik IS SR Hrvaške. Slej ko prej je spoznaval, kako ubijajoče lahko vpliva dogovorna ekonomija (posebej še tista naše baže, podprta in sankcionirana z državno zakonodajo) na vso gospodarsko ustvarjalnost. V funkciji nepravičnega prerazdeljevanja ali bolje rečeno odtujevanja dohodka tistim, ki ga ustvarjajo, so bile večkratne destitutivne spremembe deviznega zakona, še zlasti pa neposredne kraje v obliki programirane inflacije. Ker je bil inženir Marković vseskozi v eni osebi izvrsten tehničar in tehnološki strokovnjak, marketinški izvedenec in menažer evropskega slovesa, hkrati pa z vso dušo delavec, ki je s pristno delavsko iskrenostjo snoval razvoj svojega kolektiva, je tudi lahko razpoznaval trojno gorje naše naraščajoče krize. Najprej, videl je, kam nas ob begu domače pameti vodi »politična« proizvodnja, ki ne temelji na lastnem strateškem tehničnem razvoju. Drugič, že pred desetletji je doumel, kako kvarno za naše gospodarstvo je ideološko dušebrižništvo, ki nemalokrat še danes ogleduje naravo kapitala, družbeno lastnino in trgovanje z razvitim svetom s stališča »idejne čistosti« in omejenega pojmovanja socialistične oblasti, ne razume pa preproste logike, da mora biti dobrodošel sleherni pošten menedžerski vzvod (vključno s tujimi naložbami), s pomočjo katerega se bodo pospešile naša proizvodnja, produktivnost, ekonomičnost in rentabilnost dela – saj samo té vodijo k boljšemu življenju, ki naj bi bilo naš cilj. In naposled, kot pravi delavec, prinaša Marković s seboj nedvomno zelo izostren občutek za pravičnost: nadaljevanje na 2. strani

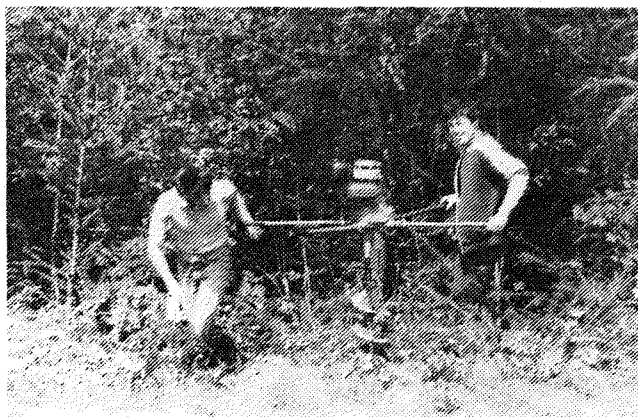
Mladinsko prostovoljno delo

Načrti za brigadirsko poletje

O mladinskem prostovoljnem delu je največ izrečenega v poletnih mesecih; takrat, ko pravimo, da je »brigadirsko sezona« v svojem polnem zagonu. Vendar pa je ta čas zatišja, čas predpriprav prav tako ali pa še bolj vreden besed, saj je od njega v veliki meri odvisen uspeh akcij. Pomembno je, kako znamo oceniti preteklo brigadirsko sezono, kako znamo izluščiti najbolj, še in se učiti izkušnjah, kako znamo načrtovati in... vztrajati, kljub morda neupravičeno izrečenim grobim besedam, kljub finančnim težavam pa še drugim neprijetnostim, na katere naletijo organizatorji mladinskega prostovoljnega dela. Navsezadnje je »brigadirstvo«, pa naj bo v klasični obliki akcij ali modernejši obliki taborov, dokaz delavnosti mladega rodu. Prav to potrebujemo! In prav pomanjkanje te je večkrat čutili v vsakdanjem življenju; tudi med mladimi. Naj zveni še tako visokoletne Krdeljve misel, da nas »delo osvobaja« in je »delo človekova sreča«, je to vendarle gola resnica.

Mladinsko prostovoljno delo ima svoj smisel. Poleg tega, da koristi ljudem v manj razvitih območjih naših dolin in hribov, čvrsti v mladih ljudeh občutek delavnosti, delovnih navad, ki jih bodo z brigadirskih tras spremljale skozi vse življenje, krepi občutek koristnosti mladih moči; toliko bolj, če so rezultat njihovega dela uspehi – v številkah, v zadovoljstvu občanov... Takoj po vojni so mladi fantje in dekleta gradili proge, ceste; kopali so s krampi in lopatami. Takrat so seveda imele akcije drugačen zven. In če so danes stopile v korak s časom, toliko bolje! Ne rečem, da danes ni več žuljavih rok; ampak vse več je takih, ki z raznimi merilnimi napravami in tehničnimi pripomočki drugače pomagajo k napredku. Ne samo v Sloveniji. Tudi v jugoslovanskem prostoru je čutili takšen preskok. Zato perspektive mladinskega prostovoljnega dela v Jugoslaviji so in to je vsekakor vzpodbudno.

Na zadnji seji centra za MDP pri republiški konferenci Zveze socialistične mladine Slovenije je bilo največ izrečenega okoli klasičnega programa mladinskih delovnih akcij. Na Center je pripelo pet prijav za akcije, in sicer Goričko, Suha krajina, Slovenska gorica, Zasavje in Sevnica. Izračuni pa kažejo,

Posnetek je s kmetijsko-raziskovalnega tabora Krž pri Sevnici '85

Izobraževalni seminar

Od 17. do 18. februarja bo v mladinskem domu v Bohinju izobraževalni seminar za občinske konference ZSMS. Prvega dne se bodo pogovori vrtili okoli razvoja mladinskega prostovoljnega dela, okoli informiranja in propagande MPD po občinah, večerne ure pa bodo popestrili z modno revijo, nastopom glasbenih skupin in še kupom aktivnosti, s katerimi želijo presenetiti. Drugi dan se bodo pogovarjali o izvedbi programa akcij, o pripravah v zvezi s tabori, ves ostali čas pa bo namenjen okrogli mizi. Za njeno temo so izbrali akcijo »kmečka solidarnost«. To naj bi bil celoleten projekt pomoči ostarele in oslabelemu prebivalstvu ruralnega območja. Začeli naj bi spomladi. Name-ravajo povabiti predstavnike iz občin, da bi skupaj poskušali odgovoriti na vprašanje, kako se v občinah lokalno lotiti reševanja tega problema.

da za pet akcij ni ne finančnih in ne kadrovskih »šans«, tako da bodo po natančnem preverjanju delovnih programov in programov družbenih dejavnosti, tja nekje do srede februarja, na seji koordinacijskega odbora izbrali le štiri akcije. To pa zahteva določeno število brigad. Računajo, da jih bomo v Sloveniji lahko sestavili trinajst. Ob njih pa imajo posamezniki ali skupine še možnost, da se kamorkoli in kadarkoli prijavijo na akcijo; le dan ali dva prej morajo napovedati svoj prihod in sporočiti, koliko časa nameravajo ostati. V jugoslovanskem merilu je glede izpolnjevanja brigad storjen pravi revolucionarni preskok: zbirali bodo vse prijave akcij (mi iz Slovenije bomo v Beograd predlagali 4 zvezne akcije, izbrane pa bodo 3) in jih izdali v enotnem biltenu. Vsaka občinska konferenca bo lahko sama prijavila svoje brigadirje, pač na akcijo, ki ji bo najbolj všeč. In prav v tem je smisel tega novega načina, namreč ugotavljanje, katera

akcija je med mladimi najbolj priljubljena.

Kakšno delo čaka brigadirje na petih prijavljenih akcijah? Večinoma gre za nadaljevanje že začete. V Slovenskih goricah naj bi 440 brigadirjev v dveh izmenah izgrajevalo vodovodno omrežje v manj razvitih občinah Lenart in Ptuj, v dopolnilnem programu pa nameravajo urejati še melioracijske objekte v občini Ptuj. Na akciji Sevnica 89 naj bi pomagali pri izgradnji infrastrukture v nerazviti krajevni skupnosti Zabukovje, in sicer z izgradnjo vodovoda Orehovec ter elektrifikacijo vasi Laše in Miški vrh. Predlagajo, da bi sodelovale tri brigade v dveh izmenah, izmenjalo pa bi se 180 brigadirjev. Iz Zasavja sporočajo, da bo brigadirski standard enak kot lani. Pri pripravi akcije bodo odpravili nekatere slabosti, pravijo, prav tako pa bodo dela načrtovali tam, kjer so smiselna. Akcija Zasavje 89 obsega po načrtu tri območja: Hrastnik ponuja delo v zvezi z vodovo-

Takole so se začeli razhajati brigadirji po koncu akcije Ajdovščina '84

dom Kopitnik ter širjenje pašnih površin na območju Kopitnika, v Trbovljah je na dlani vodovod Dobovec, v Zagorju pa vodovod Ravenska vas in posodobitev cestnega omrežja. S tem želijo brigadirji, kakor sami pravijo, približati krajanom obrobni skupnosti ne 21., ampak vsaj 20. stoletje. Delovni program MDA Goričko 89 obsega urejanje cestnih jarkov in brežin na težje dostopnih območjih, dela, ki jih ni mogoče opravljati strojno na vodovodu M. Sobota-Cankova, načrtujejo pa tudi čiščenje melioracijskih jarkov. V okviru te akcije pripravljajo še kmetijski tabor, pri čemer bo treba mladim raziskovalcem zagotoviti vso strokovno pomoč, potrebno literaturo ter tehnična sredstva. Pa poglejmo še Suho krajino. Za letošnje poletje naj bi bili dve tretjini programa klasičnih akcij, na katerih bodo gradili primarni vodovod, ceste PTT ter poskrbeli za agromelioracije, tretjina programa pa bo namenjena oblikam tabora ali specializiranih skupin (FAO program, spomeniško varstvo, ekologija in posebna socialno-zdravstvena vprašanja, vsekakor pa bo vključena tudi brigada RKS).

Tabori? Ja, tabori, so zdaj tisto, kar daje mladinskemu prostovoljnemu delu polet. Zanje je potrebno manj časa, so pa zato priprave bolj intenzivne. Predvideni so: kmetijski tabor v Murski Soboti in Sevnici, ekološki v Ptuj, Sežani ali Ilirski Bistrici oziroma oboje skupaj (reševanje problema reke Reke), OK Maribor – Ruše je prijavila ekološki tabor v zvezi z evidentiranjem divjih odlagališč, v Bohinju bo ekološka izvidnica, občinska raziskovalna skupnost in občinska konferenca ZSMZ Laško načrtujeta raziskovanje vpliva nove

elektrarne Vrhovo na eko-sistem, OK SZSM Novo mesto pa ima program »Krka 89«. Planinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije bo poskrbela za planinski tabor. Mirovniki načrtujejo mirov-

delavce v Ljubljani bo poskrbela za tri socialne taborje, v načrtu je spet mednarodni tabor Hrastovec, v Sevnici bo gozdarski tabor, v Metliki in Črnomlju razmišljajo o taboru Kolpa (popravilo jezov),

Jugoslovanska koordinacija za mednarodno izmenjavo brigadirjev

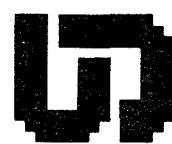
Za mednarodne kampe v Jugoslaviji se poleg dosedanjih republik zanimajo še v Srbiji, Bosni in na Hrvaškem. Na jugoslovanskem nivoju bo potreben center za koordinacijo, ki ga bodo februarja ustanovili na seji v Beogradu. Naši mladinci bodo kandidirali, in sicer, da bi imel center svoj sedež v Ljubljani, kot pretendent jugoslovanske koordinacije pa je predlagan Janez Škulj, ki se je že v letih doslej ukvarjal z organiziranjem in izvedbo mednarodnih taborov. Sprejeti bo treba splošna načela organiziranosti, pravilnik o organiziranju ter pravilnik o izvajanju.

niški tabor v eni od slovenskih vasi. V zagorju bo etnografski tabor, v Ptuj etnološki, izvršni svet skupščine občine Tolmin je prijavil tabor v nadaljevanju izgradnja male HE Bača, v Izoli bo mednarodni socialni tabor Dva topola, Višja šola za socialne

lahko pa se izcimi še kaj, saj je čas prijav do konca januarja.

Torej, kar pestra paleta najrazličnejšega dela, ki bo skozi poletna meseca kalilo »vroče železo«.

Živa Drole

**UNIVERZALE
DOMŽALE**
INDUSTRIJA OBLAČIL N. SOL. O.
KIDRIČEVA 4

**Tovarna
zdravil
n. sol. o.**

NOVO MESTO – JUGOSLAVIJA

nadaljevanje s 1. strani

ta občutek se elementarno upira naši prosluli praksi, da jemljemo marljivim in dajemo potuho tako ali drugače zapravljenim. Ne gre pa seveda dvomiti, da je v tem možu dodobra vzgojena tista tehtna distinkcija, po kateri ločujemo skrb za nujno in rodovitno pomoč manj razvitim delom države od nenačelnega popuščanja, ki ga pri nas tako pogosto poraja slabost do egalitarične uravnilovke.

Edino prav je zdaj, da bi se vse sile v državi združile ter nudile novemu mandatariju zaupanje in enodušno ustvarjalno pomoč. Ko pravimo

»vse sile«, mislimo na predsednikov srečen izbor najboljših možnih sodelavcev, gospodarskih svetovalec in ministrov; na kolikor mogoče sporazumljena republiška in pokrajinska vodstva; na skupščine, socialistično zvezo, komuniste, sindikate in nenazadnje na nove demokratske pobude, četudi črnogledi vidijo v njih zgolj zametke za oblast bojujočih se »strank.« Še bolj seveda mislimo na zaupanje in pomoč delovnih množic, ki jim je kajpada težko pozabiti, kolikokrat so bile ob podobnih prelomnicah opeljene žejne čez vodo in opeharjene; brez

iskrene zavzetosti vseh državljanov nobena vlada ne bo mogla izpeljati nujnih treh reform. To med drugim pomeni, da se bo treba še čemu opovedovati in močasto prestopiti čas, ki je, razumljivo, potreben, preden bo novemu vodstvu uspelo uveljaviti novo stabilizacijsko politiko (ki bo, upajmo, zdaj naposled zares rešujoča). To tudi pomeni, da se kaže nam vsem potruditi za učinkovitejšo, bolj pošteno in disciplinirano delo, ne pa, da z repom štrajkov in kričavih mitingov sproti podiramo, kar naredimo z glavo in rokami. V takem ravnanju, ki bi moralo

prežeti zares vso državo, je videti edini pravi plebiscit za Titovo »ime in delo«, (ne pa, da se Titova dediščina »brani« z oguljenimi frazami, s procesijami za maršalovimi slikami in s preganjanjem čarovnic, kar vse je mnogim ta hip tako pri srcu).

Skupnost je torej pred težkim izpitom obnove zaupanja, kaerega sočasna kvaliteta mora biti srčno, da se vsi skupaj iztrgamo iz apatičnosti in občutja brezidnosti. Preprosta, vendar težko izpolnljiva zahteva! Neko realno oprijemališče na tej težavni poti, ki je ne bomo prehodili kar

čez noč, nam utegne nuditi spoznanje, da Ante Marković ni eden izmed mnogih voditeljev, kakršne je v preteklosti tako pogosto naplavljal na krmilo politikantska juha voluntarizma, nenačelnih mednarodnih taktiziranja ter jalove ideološke čistosti.

Morda je bil v ozadju Markovičeve tako gladke in samoumevne izvolitve tudi kakšen nelep koalicijski račun, če ne drug vsaj ta, naj še temu ustvarjalnemu delavcu in demokratu spodrsne na dodeljeni spolzki funkciji, da bodo dozorele razmere za nastop diktatorskih »rešiteljev«.

kaj privoščljive skepse, češ, nobena vlada ne bo mogla prodreti s količkar resno gospodarsko reformo, dokler ne bodo pojenjali zdajšnji ideološki in politični pritiski...

Mislimo, da se bodo celo taki morebitni taktični računi izkazali kot računi brez krčmarja. Kajti Marković je osebnost, katere izvedenost, izkušnje, žilavost in moralna moč – podprte z zaupanjem in tvorno pomočjo vseh naprednih sil – bodo, verujemo, kos preglednim in nepreglednim problemom časa.

Zvone Kržišnik

Nekaj misli o dnevu vstaje

Pred kratkim sem prebral v našem dnevnem časopisju več sporočil o predlogu, da bi v prihodnosti dan vstaje slovenskega naroda praznovali 27. aprila in ne več 22. julija.

Osebnostno mislim, da je takšen predlog umesten, in da je zdaj končno napočil čas, ko moramo ponovno ovrednotiti dogodke iz naše novejšje zgodovine.

Najprej naj bralce spomnim, da smo obletnico ustanovitve Protiimperialistične fronte (kasneje Osvobodilne), praznovali že med vojno, kar je nesporen dokaz, kako se je naše takratno politično vodstvo bolj zavedalo pomena njenega nastanka kot pa v prvih povojnih letih, zlasti pa po »iznajdbi« dneva vstaje 22. julija.

Prepričan sem, da je omalovaževanja 27. aprila krivo tudi nerazumevanje posebnih razmer v Sloveniji leta 1941 in kasneje.

V takšnih razmerah je bila ustanovitev Protiimperialistične fronte edina mogoča oblika odpornosti, vsaj v tistih prvih mesecih sovražne zasedbe. Ravno na temeljih Osvobodilne fronte se je lahko slabe tri mesece kasneje začela partizanska vojna, podobna kot v drugih jugoslovanskih deželah, kjer pa prej nekaj podobnega kot je bila Osvobodilna fronta niso poznali.

Zaradi vsega tega je pomenila ustanovitev Protiimperialistične (Osvobodilne) fronte politično in tudi vojaško pomembnejši dogodek kot vsaka izmed številnih partizanskih akcij v razdobju julij-oktober 1941.

Glede datuma praznovanja obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte pa bi dodal še en predlog. Že pred leti je naše zgodovinske neizpodbitno ugotovilo, da je bila Protiimperialistična fronta ustanovljena 26., ne pa 27. aprila. Do te, sicer nebitve in malo pomembne pomo-

ti je prišlo že med vojno, ker so se pri določanju datuma udeleženci ustanovnega sestanka lahko zaradi vojnih razmer zanašali le na svoj spomin, ki pa je kot je splošno znano, dokaj varljiv. Prva povojna leta pa je bilo naše zgodovinske še v otroški dobi, zato ni bilo kos marsičemu kar je zdaj.

Zato predlagam, da če že uradno proglasimo za dan vstaje obletnico ustanovitve OF, lahko obenem popravimo tudi to napako in ga začnemo praznovati ne 27., ampak 26. aprila.

Zdaj pa še nekaj misli o 22. juliju kot dnevu vstaje. Mislim, da so ga v slovenskem političnem vodstvu izbrali in določili v precejšnji naglici in zato tudi na podlagi dokaj površnih podatkov.

Prav tako tudi mislim, da je na sklep o datumu vstaje precej vplival zgled drugih jugoslovanskih republik in pa njihova razvrstitve na bolj in manj zaslužne. Vsekakor so bile po njej bolj zaslužne tiste, ki so prej začele z vstajo: Srbija (7. julij), Črna gora (13. julij), Slovenija pa so sledile Hrvaška (27. julij), Bosna in Hercegovina (27. julij) in Makedonija (11. oktober).

Že naziv praznika »dan vstaje«, pove, da naj bi z njim slavili množičen upor oziroma vstajo. Vendar za pravo vstajo lahko štejemo le dogodke v Bosni in Hercegovini ter v srbskih predelih Hrvaške, kjer so 27. julija 1941 domačini resnično napadli ustaške in domobranske postojanke, prav tako pa tudi v Črni gori 13. julija, le da so bili sovražniki tamkaj Italijani.

V Srbiji, Sloveniji in Makedoniji pa so politična vodstva pri izbiri datuma za dan vstaje morala poseči po seznamu bolj ali manj pomembnih oziroma prvih partizanskih akcij.

V Sloveniji so glede tega

močno zgrešili, ko so izbral kot datum prve partizanske akcije napad na orožnike Žnidaršiča nad Tacnom pri Ljubljani. Ne samo, ker je Žnidaršič preživel (umrl je precej po vojni) in so bili njegovi sinovi partizani, ampak ker ta dogodek še zdaleč ni bil prva partizanska akcija v Sloveniji.

Tako so že 29. aprila člani Zveze komunistične mladine Jugoslavije v Volkerjevem prehodu v Mariboru zažgali dva nemška osebna avtomobila, nakar je policija pozaprla več domačinov, meščani pa so morali plačati za avtomobila odškodnino.

Potem je 13. maja prišlo do spopada na Mali gori nad Ribnico, ko so karabinjerji, jugoslovanski orožniki in italijanski veljaki napadli skupino treh članov TIGR, ki so se skrivali v Lovšinovi koči. Padel je Danilo Zelen, ranjenega Ferda Kravanja so ujeli (vendar je 1942 pobegnil, se pridružil partizanom in 1944 padel). Pobegnil je le Anton Majnik, ki je prav tako padel kot partizan Glede na to, da so se vsi trije skrivali pred zasedbenimi oblastmi zaradi svoje protifašistične dejavnosti pred vojno in da je bila tedaj Protiimperialistična fronta že ustanovljena kot tudi, da sta se dva preživela kasneje pridružila partizanom, je težko zanikati, da bi bil odpor trojice nekaj izven prizadevanj za vseljudski boj proti okupatorjem.

Potem pa je bilo na sam dan nacističnega napada na SZ 22. junija 1941 na Vodni kovi cesti v Šiški v Ljubljani ustanovljeno vrhovno poveljstvo, temu naslovu so nekaj kasneje dodali še »slovenskih partizanskih čet«, po vrnitvi delegatov s posveta v Stolicah pri Krupnju pa so ga prekrstili v glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. Ustanovitev osrednjega poveljstva vojske prav zanesljivo po svojem pomenu prekaša strele na nekdanjega jugoslovanskega orožnika.

Dne 23. junija 1941 je prišlo do manifestacij za SZ v Šmartnem, Polju, Kašlju, Vevčah in Snebju. V Snebju je ob tej priložnosti padel dvajsetletni delavec Janez Novak.

Nato je v Ljubljani ob železnici proti Šentvidu prišlo do demonstracij zoper izganjanje Slovencev z Gorenjske, ki so jih s petimi vlaki (6. julij, 7. julij, 8. julij, 9. in 10. julij) pošiljali iz Šentvida pretežno v Srbijo. Največ udeležencev (kakih 2.000) je bilo pri demonstracijah 9. julija pred glavno železniško postajo. Naslednji večer pa je italijansko vojaštvo močno zastražilo železnico in spet je bila ukazana policijska ura. V teh dneh je prišlo tudi do nočnega spopada med italijanskimi vojniki in člani KP in Zveze komunistične mladine, ki so pri vasi Slape v sedanji občini Ljubljana-Moste-Polje prek Ljubljane prevažali orožje in strelivo, ki pa se je končal brez izgub za obe strani. V naslednjih dneh pa je bilo več diverzij in spopadov

Kratek pomenek z predsednikom ZZB NOV Slovenije Bojanom Polakom-Stjenko

»Tovariš predsednik, sodeč po prispevkih poročevalcev v jugoslovanskem dnevnem tisku, je bila razprava na zadnji seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV dne 19. januarja dokaj razgibana?«

»Vsekakor bi bila ta razprava lahko vsebinsko tehtnejša, če ne bi bil dnevni red spremenjen oziroma razširjen šele tri dni pred sejo. Mimo napovedanih zadev so prišle na spored še tri točke: Kosovo, dogodki v Črni gori in pluralizem v Sloveniji. Seja se je preobrnila tako, da so prav ta vprašanja postala njeno jedro. Predstavniki borčevskih organizacij, zlasti tisti iz »prizadetih« federalnih enot, smo morali posredovati informacije o omenjenih dogajanjih, čeprav na to svojo nalogo nismo mogli biti zadostno pripravljeni.«

»Kaj je bilo ugotovljeno o položaju na Kosovu?«

»Celo uro dolg referat – v glavnem je bila to zgodovina – je imel Pekić. Razprava k temu referatu je trajala tri ure; pogrevala so se že znane stvari, sicer pa je prevladala ocena, da se položaj v pokrajini še iz dneva v dan zaostruje. O črnogorski situaciji ni bilo prave diskusije. Uveljavila se je razlaga, da sta nanjo v veliki meri vplivala položaj na Kosovu in splošna jugoslovanska kriza. Poglavitno odgovornost za znane črnogorske dogodke so nekateri razpravljalci skušali z nemajhno ostrino naprtili zveznemu Čekaju, oziroma točneje rečeno, njegovemu predsedniku Stipetu Šušvarju.«

»Kako pa so komentirali ustanovitev SDZ v Sloveniji?«

ju je ob tej priložnosti padel dvajsetletni delavec Janez Novak.

Nato je v Ljubljani ob železnici proti Šentvidu prišlo do demonstracij zoper izganjanje Slovencev z Gorenjske, ki so jih s petimi vlaki (6. julij, 7. julij, 8. julij, 9. in 10. julij) pošiljali iz Šentvida pretežno v Srbijo. Največ udeležencev (kakih 2.000) je bilo pri demonstracijah 9. julija pred glavno železniško postajo. Naslednji večer pa je italijansko vojaštvo močno zastražilo železnico in spet je bila ukazana policijska ura. V teh dneh je prišlo tudi do nočnega spopada med italijanskimi vojniki in člani KP in Zveze komunistične mladine, ki so pri vasi Slape v sedanji občini Ljubljana-Moste-Polje prek Ljubljane prevažali orožje in strelivo, ki pa se je končal brez izgub za obe strani. V naslednjih dneh pa je bilo več diverzij in spopadov

manjšega obsega.

Pomemben je bil 16. julij 1941, ko je padel v Besnici v sedanji občini Ljubljana-Moste-Polje prvi pripadnik nemških oboroženih sil, obmejni stražar Johann Töffle. Akcijo je izpeljala zaloška partizanska skupina, ki je nastala že na začetku maja. Iste dne je tudi vrhovno poveljstvo (slovenskih partizanskih čet) sklenilo, naj že obstoječe partizanske enote začne z akcijami.

Zal je kasneje, ko je bilo nesporno ugotovljeno, da »prvi partizanski strel« ni počil 22. julija nad Tacnom, ampak 16. julija v Besnici, prišlo do poskusov, da bi akcijo zaloške partizanske skupine razvrstili, češ da je šlo za samovoljo nekakšnih anarhistov (čeprav so bili njeni pripadniki razen nekaterih vsi člani KP, kandidati ali člani Zveze komunistične mladine). Kdo so bili pobudniki

»Mislim, da se mi je posrečilo še kar dobro pojasniti slovensko prizadevanje za politični nestrankski pluralizem. Nisem seveda pozabil poudariti, da govorim v svojem imenu in da ne razpolagam s stališči slovenskega borčevskega predsedstva, kajti le-ta še niso do kraja izoblikovana in sprejeta. Ko bodo, sem dejal, in to se bo zgodilo že v nekaj dneh, jih bomo pri priči posredovali vsem republiškim in pokrajinskim odborom ZZB. Že zdaj pa lahko rečem, sem poudaril na seji, da se slovenska prizadevanja za demokratični pluralizem (tudi v primeru SDZ) gibljejo v okviru ustave, sprejetih programov SZDL in ZKS ter nasploh v okviru osnovnih postulatov našega sistema. Moram reči, da sem bil kar nekoliko presenečen – posebno, če pomislim, na kakšen revolt so naletele slovenske demokratične pobude n. pr. v Novem Sadu – ko so bila moja izvajanja sprejeta z velikim razumevanjem. Celu Mihailo Švabić, čigar obzornost je sprejel mojo razlago zelo zadržano in umirjeno. Kimal je, kot bi hotel reči, no, če je to res vse tako, potem je kar v redu.«

»Ali je predsedstvo v zvezi z vsem, kar je obravnavalo, sprejelo kakšne sklepe?«

»Glede omenjenih treh posebnih točk ni bil sprejet noben sklep. Sklenili pa smo za eno od naših naslednjih sej pripraviti teze, na podlagi katerih bomo razpravljali o celotnem kriznem položaju v državi, pa seveda o nalogah, ki s tem v zvezi stoje pred našo celotno borčevsko organizacijo.«

Zapisal: Z. K.

Beltramu v spomin

V 76. letu starosti je umrl Julij Beltram-Janko, častni občan Nove Gorice in član sveta federacije. Ta dva častna naslova v nekem smislu opredeljujejo časovno in prostorsko obdobje njegovega političnega delovanja. Prvo ga locira na Primorsko, medtem ko pa v drugem delu posega že v republiški vrh in v svet federacije.

Beltram je bil že zelo zgodaj, v tridesetih letih, aktiven v vrstah italijanske komunistične mladine na Goriškem. Zaradi te aktivnosti ga je fašistična policija preganjala in je bil od 1935–1937 interniran na otoku Ventotene v Italiji. Po vrnitvi v Ventotene je z aktivnostjo nadaljeval in bil 1937 sprejet v članstvo KP.

Po napadu Italije na Jugoslavijo se je takoj vključil v organizirano delo na razvoju NOG ne samo v svojem domačem kraju, temveč tudi širše na področju Goriške. Bil je izredno sposoben organizator in fašistična policija mu je bila stalno za petami. Ker ga ni mogla dobiti, je aretirala obe njegovi sestri in mu požgala domačijo. Na prvi

partijski konferenci v decembru 1942 je bil izvoljen za sekretarja Okrožnega komiteja KPS za Goriško okrožje. Kmalu za tem ko sem se vrnil na Primorsko, v januarju 1943, sva se prvič srečala na sedežu Pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko Primorje na Vogerskem. Zelo sem bil vesel razgovora z njim. Beltram je bil nedvomno eden prvih domačih razgledanih in sposobnih kadrov, kar je za Primorsko pomenilo veliko – ki sem jih srečal, ko sem prišel na Primorsko. Razgovor je pokazal, da dobro pozna situacijo ne samo na ožjem področju Goriške, temveč tudi širše, zlasti pa je imel dobre zveze z mestom Gorico, kjer je živel veliko število slovenskega prebivalstva. Čeprav italijanska partija tedaj še ni razvijala odporiškega gibanja (ki je nastalo šele po kapitulaciji Italije) je imel dobre zveze tudi z italijanskimi organizacijami v mestu in preko njih globoko v Furlanijo, kar je zlasti pozneje zelo prav prišlo. Nekajkrat sva se sestala s predstavniki mestnih organizacij. Razgovori so bili zelo zanimivi, ču-

til si, kako vse kipi in pričakuje velike dogodke. Beltram je dobro obvladal situacijo in kadre, s katerimi se je povezoval in deloval. Goriška je bila tedaj središče upora in najmočnejše oporišče NOG na Primorskem. Prav gotovo je temu botrovala, poleg splošne objektivne situacije, tudi sposobnost kadrov, zlasti takšnih kot je bil Julij Beltram, ki so ga vsi poznali in cenili. Tistih nekaj dni skupnega dela z Julijem sva se dobro ujela, spoznala in postala dobra prijatelja. Ko sem odhajal v Trst in Italijo na zvezo z vodstvom italijanske partije, sem

mu priporočal, naj te zveze naprej vzdržuje in krepi. Priporočilo, ki je veljalo bolj za pozdrav, kajti Beltram se je dobro zavedal svojih nalog. Bil je osrednja osebnost na Goriškem.

Po kapitulaciji Italije je bil izvoljen v narodno-osvobodilni svet za Primorsko Slovenijo, ki je hkrati iz svoje srede delegiral 3 člane za zbor odposlancev slovenskega naroda za Kočevski zbor. Med temi je bil tudi Julij Beltram. Izvoljeni odposlanci za Kočevski zbor iz Goriške in zapadnega dela Primorske se zasedanja Kočevskega zbora niso udeležili, ker se je ravno tedaj začela velika nemška ofenziva. Marca 1944 je bil formiran Oblastni komite za Slovensko primorje, katerega član je postal tudi Julij Beltram. Sredi leta 1944 je bil izvoljen za člana IO OF za Slovenijo.

Po končani vojni je ostal na oni – anglo-ameriški strani demarkacijske črte kot sekretar OK za goriško okrožje in tajnik OF. Tu je vodil težko bitko za ohranitev pridobitve protifašistične vojne. Anglo-ameriška vojna uprava je rušila našo oblast in naše institucije ter ponovno uvajala staro italijansko

oblast. Demonstracije in spopadi proti takemu početju anglo-ameriških oblasti, ob podpori italijanskih desnih sil, so bili na dnevnem redu. Skoraj dve leti je trajala ta bitka do sklenitve mirovne pogodbe, ki je potegnila razmejitveno črto med Italijo in Jugoslavijo. To ubijajočo bitko opisuje Janko v svoji knjigi »TUKAJ JE JUGOSLAVIJA.« Dokument časa, ki izredno živo in slikovito dokumentira ta dogajanja.

Po mirovni pogodbi je prišel v cono B Svobodnega tržaškega ozemlja, kjer je prevzel mesto sekretarja okrožja cone B STO, hkrati pa je bil tudi član vseh forumov organizacij za celotno področje Svobodnega tržaškega ozemlja. Tudi tu Beltram doživlja težke čase obnove in bitke za priznanje pravic prebivalstva, ki se je osvobodilo izpod fašistične okupacije. Napori za obnovo dežele, graditev ljudske oblasti, prehrano ljudi so povzročali nemalo skrbi. Utrujajoča bitka, ki je trajala do Londonskega memoranduma, ko je bilo ukinjeno STO in cona B končno priključena Jugoslaviji (cona A Italiji). To obdobje cone B podrobno opisuje

v knjigi »POMLAD V ISTRI.« Hvaležni smo lahko Beltramu, da nam je pustil ta dokument, kajti nihče drug ne bi to napisal, vsaj tako ne, kot je to lahko storil Janko, ki je bil neposredni udeleženec in akter teh dogajanj.

Po končanem obdobju cone B se je preselil v Ljubljano. Tu je postopoma prevzemal odgovorne položaje. Aprila 1955 je bil izvoljen v Izvršni svet Slovenije, nato je bil 6 let poslanec skupščine LRS, 4 leta član predsedstva RO ZZB NOV Slovenije, član glavnega odbora OF Slovenije. Izvoljen je bil za člana revizijske komisije CK ZKS in tovariškega razsodišča. Bil je član zgodovinske komisije CK ZKS za preučevanje zgodovine delavskega gibanja itd. In končno je bil izvoljen v svet federacije Jugoslavije. Bil je nosilec partizanske spomenice 1941.

Bogato je bilo življenje Julija Beltrama. Nesebično se je razdajal za poštene in dobre stvari. Izšel je iz ljudstva in mu ostal zvest do konca svojega življenja.

Branko Babič

Prepad se pogloblja

Medtem ko so države EOCD lani spet zabeležile odlične gospodarske rezultate, dolgovi nerazvitih strmo naraščajo

Lanski gospodarski rezultati razvitih držav so bili presenetljivo dobri. To je toliko bolj pomembno, ker so bile napovedi v glavnem slabe. Pesimistična je bila tudi OECD (zahodna organizacija za gospodarski razvoj), ki je napovedovala rast inflacije in padec proizvodnje. Ob koncu leta pa so v bistvu zabeležili zaustavitev inflacije, ravnotežje med uvozom in izvozom (seveda v globalu) in celo omejitve brezposelnosti.

Osnutek dokončne analize OECD pa je različen, ker tokrat še bolj naglašajo potrebo po večjem ravnotežju med razvitimi in nerazvitimi; o letošnjih pozitivnih rezultatih namreč trdi, da so kajpak spodbudni, da pa nimajo »perspektivnega obeležja«. To bo trajneje zagotovljeno samo takrat, ko bodo »gospodarski mehanizmi začeli normalno delovati tudi v deželah v razvoju.«

Vemo, da so članice OECD dvanajstere, ki je v evropski skupnosti, šesterica EFTA in Turčija, pa še Japonska, Združene države Amerike, Kanada, Avstralija in Nova Zelandija. Ne glede na zelo različne odtenke je potrjeno, da so bile tudi lani nosilke svetovnega gospodarskega razvoja ZDA, ki so največ kupovale, so pa uspele zmanjšati

zunanjetrgovinski primanjkljaj tako, da zdaj ne presega 10 milijard dolarjev; še zmeraj je visok, opazna pa so znamenja, da se bo zaustavil. Za Združene države je prav tako pomembno, da so tam v enem letu zmanjšali število brezposelnih za okrog 2 odstotka tako, da se zdaj suče okrog 10 odstotkov takorekoč aktivnih prebivalcev.

Na drugi strani pa se je lani povečal finančni presežek tako Japonske kot Zahodne Nemčije (prva je povečala izvoz za 2,1 odstotka, druga pa za okrog 1,5 odstotka). Niso redki strokovnjaki v OECD, ki trdijo, da ti dve deželi hočeš nočeš prevzemata pri zdajšnjem stanju tudi vse bolj neposredno odgovornost za zaostajanje dežel v razvoju; skratka, le-tam bi morali zlasti ti dve deželi nuditi, kot je rečeno v osnutku poročila o lanskem gospodarjenju, »bolj stvarno in dolgoročno« pomoč, takšno, ki bi jim »ustvarila večje možnosti« za izhod iz krize.

Lanski konec leta je suficito dosegla spet Japonska, ki je imela, kot ugotavljajo, celo korist od borznega zloma. Inflacija v tej deželi ni presegla 1,2 odstotka, problem zaposlovanja pa je, kot menijo, bolj »nominalen« kot pa stvaren. Presežek, ki ga je dose-

gla Japonska, je v precejšnji meri še zmeraj povezan tudi z nizko ceno nafte, saj je znano, da mora dežela upoštevati naravnost ogromne količine te surovine (skoraj 95 odstotkov lastnih potreb).

Med vsemi državami, članicami OECD, je bila manj uspešna Velika Britanija, kjer inflacija utegne doseči tudi 7 odstotkov. Finančni krogi si sicer ne delajo posebnih preglavic: menijo namreč, da bodo z dvigom obresti inflacijsko raven lahko občutno znižali že v prvih šestih mesecih letošnjega leta. Pozitivno za Veliko Britanijo je, da v glavnem nima težav pri izvozu in da ga trezno vsklajuje z uvozom, bolje rečeno, uvoz gospodarno uravnava z izvozom.

Italija je v bistvu ostala, po sodbi OECD na predlanski ravni. Grozi ji sicer dvig inflacije (kar lahko se zgodi, da bo dosegla 6 odstotkov), toda gospodarsko stanje je zdravo in ne kaže znamenj zastoja. Statično pa je pri problemu brezposelnosti, ki se je sicer zmanjšala, vendar ne tako, da bi šlo za »strukturen« padec, kot navajajo strokovnjaki OECD.

Presenetljivo ugodne rezultate pa je lani uspela ustvariti Francija, o kateri so najbolj dvomili. Izvoz je rahlo povečala, brezposelnost je, kot kaže, uspela čvrsto zaustaviti pri desetih odstotkih; najbolj pomembno pa kajpak je, da je trend gospodarske rasti celo presegel tri odstotke, kar je resnično visokovreden rezultat. Naposled pa je treba tudi za Turčijo reči (če pa pregledujemo evropsko območje bližnjega vzhoda), da se je izkazala

z nekaterimi pozitivnimi trendi. Med njimi najbolj izstopa podatek, da so v enem letu v tej deželi uspeli zmanjšati inflacijo od 70 na 25 odstotkov.

Predlog analize OECD pa seveda vsebuje tudi oceno v zvezi z odnosi med razvitimi in nerazvitimi deželami, ki jih, navsezadnje opravičeno, v glavnem ne omenja več kot dežele v razvoju, marveč preprosto kot nerazvite. Ocena je še zmerom podpovprečna. Izvoz iz nerazvitih držav se je nekoliko povečal (za okrog 1,1 odstotka), toda trendi gospodarskega razvoja šepajo. Pri vsem tem pa svetovni dolg ne popušča (novembra lani je dosegel 1260 milijard dolarjev).

In sklep te gospodarske organizacije je tokrat preprost: cilj naj bi bil v večjem ravnotežju, da bi to dosegli pa ni dovolj samo obračunavanje z dolgom, marveč tudi »tvorno sodelovanje«, da bi pospešili gospodarsko rast nerazvitih.

In kaj bi ob vseh teh dvoreznih tokovih lahko rekli za našo državo? Nič drugega kot to, da si moramo z vsemi močmi prizadevati, da bi zaustavili dosedanje neuspešno zunanjetrgovinska gibanja, postali bolj kvalitetni in konkurenčni pri izvozu na konvertibilna tržišča, hkrati pa bolj trezno selektivni pri uvozu. Doseči te nujne spremembe pa bo mogoče samo v primeru, če bomo poprej začeli zares dosledno reformirati svoj dosedanj neučinkovit gospodarsko-politični sistem ter se ne samo v željah, temveč tudi z dejanji približali Evropi.

Miro Kocjan

Prva leta vojne v Sanaryju

Pogumna dejanja majhnih, skromnih ljudi

Zahodno od Cassisa na Azurni obali leži mestce Sanary-sur-mer, ki se ponaša z enim samim zgodovinskim spomenikom: leta 1560 zgrajeno kapelo Notre-dame-de-Pitie.

V Sanaryju je od leta 1933 živel nemški pisatelj Lion Feuchtwanger, Jud in protifašist, ki je tako, kakor mnogi Nemci emigriral iz države takoj nato, ko so prišli na oblast nacisti s Hitlerjem na čelu. Z ženo Marto sta se naselila v »Vili Vilmer«.

Tudi Thomas Mann je bil pogosto v Sanaryju, v prvih poletnih mesecih svoje emigracije, sicer pa se je zadrževal v Švici. Njegov starejši brat Heinrich je živel v Nici. Včasih se je oglasil v Sanaryju, kjer se je srečal s prijatelji. Mestece se je počasi spreminjalo v neke vrste literarno središče. Tam so se zadrževali še drugi s seznama nemške literarne zgodovine: Ernst Bloch, Bertolt Brecht, Ferdinand Bruckner, Bruno Frank, Alfred Kerr, Franz Werfel, Friedrich Wolf, Arnold Zweig in drugi.

Ko je Francija vstopila v 2. svetovno vojno, so nemške emigrante kot sovražne tujce polovili in zaprli v taborišča, ki so se uradno imenovala »camp de concentration«, torej »Konzentrationslager« po nemško. Lion Feuchtwanger je nekaj časa sedel kot jetnik v les Milles blizu Aixen-Provence. Za taborišče so porabili staro opekarno. Objekti stojijo še sedaj in si jih je mogoče ogledati.

Druga taborišča so se imenovala Gurs, le Vernet in Rivesaltes. Vsi ti kraji so pod Pireneji in v bližini meje s Španijo. V le Vernetu je še nekaj grobov iz tistih časov, postavili pa so tudi skromen spomenik.

Po premirju, ki so ga podpisali junija 1940, v Compiègne, so Francijo razdelili na dve coni. Sever je bil nemško

okupacijsko področje, jug pa je imel formalno avtonomijo. Vlada v Vichyju je imela nacistični blagoslov zato je vse osebe, ki so jih iskali Nemci, pridno pošiljala »na sever«. To je bila stalna grožnja za nemške emigrante na jugu Francije. Kdor je le mogel, se je kam premaknil. Največ jih je odšlo v Marseille. Tam so bili konzulati držav, v katere so nameravali odpotovati, tam je bilo pristanišče, bili so brodarji in potovalne agencije. Bila je tudi glavna železniška postaja Saint-Charles. Na tej železniški postaji je avgusta 1940. izstopil neki 33 letni Američan. V žepu je imel seznam oseb in nekaj tisoč dolarjev. Tedaj ZDA še niso bili v vojni z Nemčijo. V Vichyju so imeli ameriško veleposlaništvo, v Marseilleu pa je deloval ameriški konzulat.

Ameriški prišlek se je pisal Varian Fry. Bil je odposlanec neke ameriške dobrodelne organizacije, ki jo je med drugimi vodila tudi nemška pisateljica v izgnanstvu Anna Seghers. Kot absolvent elitnih šol Harvard in Columbia, se je Fry posvetil novinarstvu in nekaj pred začetkom vojne odpotoval v Evropo. Zdaj je bila njegova naloga pomagati političnim emigrantom, da bi prišli iz Evrope.

Najel je sobo v bližini železniške postaje, v hotelu »Suisse«. Zaman je poskušal srečo z ladijskimi in tihotapskimi linijami in tihotapskimi ladjami, zato se je odločil za pot po suhem. Emigranti so se morali z vlakom peljati do Perpignana, od tam pa do Cerbéra, zadnjega francoskega kraja neposredno pred mejo. Od tam dalje je bilo treba peš.

Posebno spektakularno potovanje se je začelo 13. septembra 1940, v petek. Udeleženci so bili pisatelj Heinrich Mann, njegova žena Nelly, pisatelj Franz Werfel in njegova žena Alma, nečak Heinricha Manna, zgodovinar Golo,

drugi sin Thomasa Manna. Skupino je vodil Frysov ameriški sodelavec Richard Ball. Sam Fry je skrbel za prtljago beguncev in jo z vlakom odpeljal v Španijo.

Begunci so se zbrali na pokopališču v Cerbéreju. Varian Fry jih je oskrbel še s cigaretami, da bi imeli za vsak primer nekaj s seboj tudi za podkupovanje. »Na koncu vasi je mladi Američan zvil s poti in stopil po kamniti stezi strmo navzgor«, se je spominjala Alma Werfel. »Kože so nam delale napoto, kameenje na stezi se je majalo in še kot steklo gladko je bilo, hodili smo tik ob prepadu.«

Heinrich Mann je težko hodil. Žena ga je morala vzeti »štuporamo«. Tudi Franzu Werflu so noge odpovedale. Bil je precej debel, pa še težave z dihanjem je imel. Žena Alma ga je morala podpirati, nazadnje pa še nositi. Grupa je priletela naravnost v naročje obmejne patrulji. Tedaj so se izkazale cigarete, ki jih je prinesel Fry. Heinrich Mann je bil kasneje poln hvale za francoske graničarje, ker so »pogledali stran«.

Werflovi in Mannovi so bili že na postaji, ko sem se pripeljal«, je pisal Fry. »Objemali smo se kot stari prijatelji, ki se že dolga leta nismo videli.«

Naslednji dan sta prišla po isti poti še pisatelj Lion Feuchtwanger in njegova žena Marta.

Med svojim 13 mesečnim bivanjem v Franciji je Varian Fry pomagal 2500 ljudem pobegniti iz Francije. So še druga slavna imena, ki jih je imel na svojem seznamu: Alfred Döblin, Alfred Polgar, Hans Sahl, Walter Mehring, Siegfried Krauer, Alfred Neumann in Max Ernst. Tudi ogroženi Francozi, ki jim je grozila aretacija so bili na Fryjevem seznamu, med drugimi slikarja Henri Matisse in Marc Chagall. Na kraju so vichyske oblasti Fryja izgna-

Malo slik je na voljo o pogumnem Američanu Varianu Fryju. Med vojno je več kot 2500 ljudem pomagal zbežati pred nacisti. Slika kaže Variana Fryja (na desni z očali) v družbi v Maxom Ernstom. Na sredi je Jacqueline, v ozadju pa André Breton.

le iz države. Njegov v Marseilleu organizirani Centrex Americain de Secours je deloval še vse do vstopa ZDA v 2. svetovno vojno.

Gestapo je kmalu odkril begunsko pot francoskega Cerbéreja preko Pirenejev v Španijo. Postala je neuporabna, zato je bilo treba najti novo. To nalogo je rešila neka ženska, ki je bila tudi sama begunka in imela dovolj razlogov, da bi po tajnih potih zapustila državo.

To je bila avstrijska Judinja Lisa Fittko iz zdaj sovjetskega Uzgoroda, zrasla pa je na Dunaju in v Berlinu. Bila je novinarka. Potem ko so nacisti prišli na oblast, je delala v ilegali. Živela je v Pragi in Švici, vojna pa jo je zatekla v Francijo. Aretirali so jo in zaprli v taborišče Gurs. Oktobra 1940 je Varian Fry pregovoril, da sta obenem z možem Hansom prevzela vodenje nekaj transportov beguncev. Imela sta dobre informacije o tihotapskih poteh, ki so jih med špansko državljansko vojno uporabljali republikanci. Pot je vodila v Banyuls-sur-mer, majhno pristanišče med Perpignanom in Cerbé-

magale preživeti hude čase v njenem življenju.

Vzhodni kraj za mejo med Francijo in Španijo je Port-Bou. Od tam so se begunci peljali najprej z vlakom, po čez čez iberijski polotok, po navadi do Lizbone, kjer so dobili ladjo. Španija leta 1940. je bila fašistična država generala Franca. Hitler mu je pomagal, da je zmagal v državljanski vojni, kasneje pa se je španska »modra divizija« bojevala na nemški strani v SZ. Povsod po Španiji so tedaj delovali po ameriško organizirani komiteji, ki so pomagali protifašistom pri begu. Tudi če so bili dokumenti slabo ponarejeni, so jih španski policaji upoštevali.

Golo Mann se spominja Fryja kot drobnega temnolasega moža z očali. Njegov pogum je bil v kričnem nasprotju z njegovo šibko postavjo. Fry je poskušal spraviti čez mejo tudi pobegla socialistična politika Rudolfa Hilferdinga in Rudolfa Breitscheida. Oba sta se obotavljala, nista hotela ilegalno pobegniti. Francozi so ju izročili gestapu. Breitschid je umrl v koncentracijskem taborišču, Hilferding pa je naredil samomor.

Varian Fry je tistih svojih 13 mesecev v Franciji opisal v knjigi, ki jo je izdal po vojni. Kasneje, med hladno vojno in McCarthyjevim »Lovom na čarovnice« so njegovo knjigo izkoristili proti njemu. Imel je stike z njemimi levičarji, zato v ZDA ni mogel več najti dela. Na koncu je tudi on naredil samomor...

F. L.

terme čatež

OB VSAKEM ČASU, ZA VSAKOGAR NEKAJ

do emona hoteli

Čudni zavezniki srbskega »vožda«

Znani ameriški znanstvenik srbskega rodu dr. Bogdan Maglič je postal »persona grata« srbskega tiska, še zlasti onega, za katerega je znano, da je pod močnim Miloševićem vplivom.

Pri tem beograjskih propagandistov prav nič ne moti, da je dr. Bogdan Maglič v pismu Alfonsu d'Amatu, republikanskemu senatorju iz New Yorka, med drugim tudi zapisal: »...Srpski antikomunizem je historijski poznat: Kominterni je 1933 osnovala komunističke partije Slovenije i Hrvatske, ali joj nije uspelo da osnuje KP u Srbiji.

Danas, prvi put u povjesti komunizma, cela nacija od 12 milijuna ljudi, republika Srbija, otvoreno je ustala protiv komunističke centralne vlade

»vožda« Slobodana Miloševića, mu nesebično pomaga tudi Helen Delich Bentley, poslanka predstavniškega doma ameriškega kongresa. Le-ta je postala znana ne samo po tem, da se je trudila za postavitev spomenika proslulemu četniškemu vodji Draži Mihajloviću v Washingtonu, temveč tudi po tem, da je javno in glasno izjavila: »Ja sam četnik!«

Dr. Bogdan Maglič sedaj po ZDA vneto zbira dolarje za pomoč Srbiji, ki jih namestava osebno izročiti, ko se bo v »stari« domovini udeležil veličastne proslave ob 600-letnici znamenite bitke na Kosovem polju.

V Novem Sadu pa so ustanovili »Solidarnost«, organizacijo, ki zbira materialna sredstva za pomoč Srbom in Črnogorcem, ki se želijo vrniti na Kosovo. Trdijo, da ima

člana »Solidarnosti« predlagali ameriškega Srba dr. Bogdana Magliča, zaradi njegove pomoči Srbiji. To pa ni niti najmanj motilo prisotnih predstavnikov političnega aktiva SR Srbije Žike Radojlovića in Miroslava Markovića ter sekretarja pokrajinske SZDL Kosova Vladimira Vujšića. Ravnali so pač po navodilih iz Beograda...

Miloševići koordinirani napadi na Stipeta Šuvarja, da bi ga še pred iztekom zakonitega mandata odstranili s krmla jugoslovanskih komunistov, so dobili podporo – vsaj zame – z nepričakovane strani... Stipeta Šuvarja je z boka napadlo »Pravoslavje« glavni verski list v Belemgradu. Tam se je na skoraj celi strani razpisal znani doktor Žarko Gavrilović, ki Šuvarju očita, da je leta 1986 v neki televizijski oddaji »javno i otvoreno branio ustaškog zločinca Mile Budaka!«

Kakšna ironija življenja! Za Stipeta Šuvarja je namreč znano, da je z vsemi topovi streljal po hrvaških nacionalistih in se pri tem celo grobo ponorčeval iz mentalitete lastnega naroda, ki jo je imenoval »domobransko«, sedaj pa je doživel, da ga beograjsko »Pravoslavje« (z Miloševićem »žegnom« kajpada) javno proglašajo za branitelja ustašev!

Navedena dejstva prepričljivo kažejo, kako neizbirčen je srbski »vožd« Slobodan Milošević pri izbiranju svojih zaveznikov v boju za dosego svojih ciljev...

Počitniške hiše generalov

»Prav nič pomembno ni, ali bodo neumska posojila valorizirana in ali bodo vile v Neumu nacionalizirali, hudo tragično pa je to, da sem tudi jaz na tem seznamu!« To je na sestanku osnovne organizacije ZK sveta republike Bosne in

Hercegovine izjavil general-polkovnik v pokoju Mirko Vranić. Poudaril je še, da je na njegovi življenjski poti afera Neum pustila velik madež.

»Ob koncu kariere sem kot človek stopil na napačno pot in pred tem ne morem pobegniti«, je dejal Vranić. Poudaril je še, da mu je žal, da vsega tega ni povedal že leta 1985 v predsedstvu SR Bosne in Hercegovine.

Mirko Vranić je torej prvi človek v tej republiki, ki je priznal, da si je v Neumu zgradil hišo s pomočjo posojil, kakršna niso bila dostopna običajnim občanom.

Na seji predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Bosne in Hercegovine pa so ustanovili delovno skupino, ki naj bi v kratkem času ugotovila odgovornost štirih borcev: Slobodana Kezunovića, Muje Mujkića, Borisa Ivića in Milijana Mandića v zvezi z vikendi.

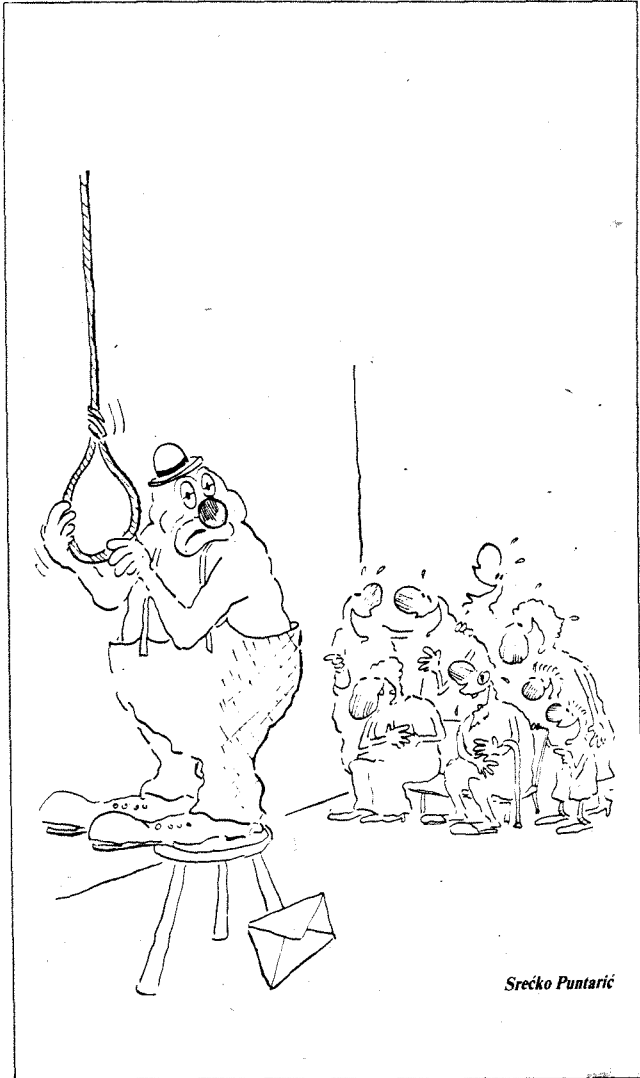
Največ očitkov je bilo slišati na rovaš upokojenega generala Slobodana Kezunovića, ki je kot zaslužni civilist na Sokocu dobil od občine, seveda zastanj, cel gozdiček in si v tem raju sezidal čudovito vilo. Njegov »ranč« meri kakih 5.000 kvadratnih metrov! Kot so ga obdolžili v sarajevskem dnevniku Oslobođenje, je Kezunović vplival na posameznike, da njegovemu sinu ne bi bilo treba pravočasno služiti vojaškega roka...

Oni so vse uničili

Inž. Vojo Djukanović, direktor železarne »Boris Kidrič« v Nikšiću:

»Kje smo bili nekoč, a kje smo sedaj? Pred vojno je bila Jugoslavija med zadnjimi državami v Evropi, pa vendar po standardu pred Turčijo, Grčijo, Portugalsko in Bolgarijo, da Albanije niti ne omenim.

Danes, 43 let po osvoboditvi, pa moramo na žalost ugo-

Srećko Puntarić

toviti, da so vse našete države – razen Albanije – pred nami. Mislim, da so vsa pozitivna hotenja, ki smo jih imeli med in takoj po vojni in ki jih je negovala revolucija, sčasoma ugasnila.

Na politično in družbeno sceno so prišli tisti elementi in moči, ki so vodile k temu, da se lahko z nedelom in neznanjem dobro živi, delo in znanje pa so potisnili povsem na stranski tir.

Ustanovili so carstvo birokracije, v katerem imajo v zadnjem času odločilno be-

sedo prav tisti, ki so se skozi revolucijo le sprehodili. Njej so se priključili prav zadnji čas – 44. in 45. leta – k čemer so bili pravzaprav primorani, ker so videli, kako stvari potekajo in so se le morali opredeliti.

Oni so v glavnem tisti, ki so uničili vse, kar nam je sveto...

V naši družbi je napaka biti pošten. Če si družbi čim več utajil in čim bolj oškodoval družbeno imovino, tem bolj si bil spoštovan!

Vaš Sime

i uspešno osporila komunistički ustav utirajući put slobodnom poduzetničkom društvu.

V Magličevih naporih za pomoč Srbiji pod vodstvom

»Solidarnost« že 600.000 članov...

Na ustanovni skupščini »Solidarnosti« v Kosovem Polju pa so soglasno sklenili, da bodo za prvega častnega

Iskra

Iskra industrija
avtoelektričnih izdelkov

n. sol. o., NOVA GORICA

65290 Šempeter pri Gorici

p. p. Šempeter 2
Železniška postaja Vrtojba
Telefon: (065) 31-211
Telegram: Iskra Nova Gorica
Telex: 34317 ISANG
Žiro račun: 52000-833-21

ISKRA – AVTOELEKTRIKA

Proizvodni program

- zaganjalniki
- alternatorji
- vžigalne tuljave
- magnetni vžigalniki
- elementi za hladen zagon diesel motorja
- avtomobilske žarnice
- specialni rotacijski stroji
- motorji za pogon hidravličnih črpalk
- aluminijski odlitki
- specialna visokokvalitetna keramika

Poznamo pot prihodnjih let – znanje v sodobnih izdelkih –
ISKRE AVTOELEKTRIKE.

Ljutomer: Delitev oblasti

Pregrešen vstop v politiko

Zoprna oglasna deska. Agresivnost in aroganca in kar je še podobnih orožij. Kdo koga predstavlja? Čigav je Kukovičev sklad? »Ko sem vstopil, so vedno utihnili...!« Brez sitnohe se ne prebiješ nikamor.

Računajoč z dejstvom, da mladinska organizacija ni več le transmisija in ubogljiv poslušnež, organizator nošenja štafetne palice, različnih proslav in podobno, je v občinskih vrhovih ne le zavrelo, pač pa se je sprostila nekakšna panična ogorčenost: kaj se je pravzaprav zgodilo? Zakaj mladi z glavo rinejo skozi zid?

Idilično ravnotežje je bilo porušeno in v Ljutomeru so zapihali drugačni, ostrejši vetrovi in od takrat so mladinci v večnih sporih s »strukturami«, opozicionalci in nergači.

Po mnenju sekretarja ljutomerske občinske konference ZSMS Romana Plohla, pri pogovoru pa je bil tudi Roman Caf, njen predsednik in na vprašanje, kaj se je prav-

Caf: »Takrat nas še ni bilo, na oblasti' če sem natančen, vendar so bile različne akcije, ki so razburjale občinsko oblast, že prej. Po kongresu smo uvedli oglasno desko, ki je bila nekakšna zbadljivka občinske politike, ki se je do takrat lahko počutila vsemogočno in je tudi bila – nedotakljiva. Seveda pa še zdaleč ni šlo za nekakšno zbadanje iz objestnosti, pač pa za gledanje resnici v oči, s soočanjem s samim seboj, z napakami, ki jih ni bilo malo...

Diktat ni naša navada!

Nalepili smo mirovniški lepak, otročka, ovešenega z orožjem. Kot smo pozneje izvedeli, sta prišla mimo bivši župan in predsednik borčevske organizacije in sta lepak strgala. Klicali so me na partijski sestanek in mi rekli, naj ne razburjamo ljudi, deska pa naj v najkrajšem času izgine v klet. Zapletlo se je tudi s štafetno palico. Bili smo, v slovenskem prostoru, takrat edini, ki smo podprli ljubljansko univerzitetno konferenco ZSMS in tudi to občinskimi velmožem ni bilo všeč.

Plohl: »Če bi kdo rad zvalil krivdo za to metamorfozo name, se moti. Pri teh akcijah me še ni bilo, sicer pa me nimam, da so se stvari odvijale neodvisno od krškega kongresa. To je bil le dodaten impulz.«

TV-15: Ne gre zanikati očitna trenja med mladimi in občinskimi strukturami, tudi med borci in mladino?

»Okostenelost, avtarkija, domala nezumljiv birokratizem in vsemogočni oportunitizem, vse to je bilo seveda le del, eden izmed vzrokov našega nasprotovanja, ki je takšno stanje želelo preseči z agresivnostjo in aroganco. Priznam, da sta bili agresivnost in aroganca zavestni, vendar je bilo v ljutomerskih prilikah le tako moč kaj doseči. Bilo je v času volitev. Stavili smo predvolilni program, povedali, kaj mislimo. Zbrali smo se na mitingu na glavnem trgu. To je bilo, kot da bi koga udaril po čelu. Sledile so nekajmesečne razprave, napadli so nas vsi, brez izjeme. Takrat je prišlo pravzaprav do hude odločitve: če se ne smemo, moremo pogovarjati, tudi pod okriljem SZDL nimamo kaj iskati, in to naj velja tudi za partijo. Nenehnih direktiv in vplivanja smo bili že siti.«

Caf: »Takrat smo neodvisno od občinske konference ZSMS sestavili program. Bilo je v času zdaj že znamenite volilne konference, s katero smo razburkali duhove. Mladinskega programa nismo podprli. Prišlo je do kompromisa, ki ga je podpisalo začasno vodstvo OK. Oni so nekatere naše teze prevzeli, danes pa je naš program sprejet v celoti. Stvari se izredno težko prebija, torej moraš biti agresiven pa tudi aroganten, če treba.«

Plohl: »V tvojih vprašanjih je vsekoli prisotna misel, kakšno vlogo pravzaprav igra pri teh demokratičnih vzgibih ljutomerska mladina, ki jo predstavljamo. Še enkrat: to vprašanje grozno vznemirja ves vodilni kader v občini. Nikakršnih ambicij nimamo, da bi imeli za seboj homogeno bazo, kot se to lepo reče v uradniškem jeziku, le osveščati, odpirati oči želimo. Ničesar ne propagiramo pri članih organizacije, le pogovarjamo se. Nikakršnih direktiv ne prenašamo, ničesar ne naročujemo. Kar meniva midva s Cafom, najbrž res ni mnenje ljutomerske mladine, bržčas pa bo kdaj. Zaradi vsega tega, ker se tega zavedamo, pridobivamo somišljenike, javno nastopamo, to pa seveda vodi v konfrontacijo z vodilnimi. Da pa mladina to podpira, je več kot jasno, sicer nas ne bi izvolili!«

Caf: »Običajno nas napadajo na SZDL, če ne drugače pa pod točko razno. To je zelo mučno. Moti jih naše javno delovanje, drugačno mišljenje od deklariranega, moti jih naše pisanje po časopisih...«

Plohl: »... sprli smo se že pri volitvah, Mojca Drčar-Murko etc. Sekretar partije je takrat dejal, kaj je zdaj to, mladina... sicer pa je sploh vprašanje, če ste legitimni? Dobro, smo rekli, če nismo legitimni, ne bomo več hodili na sestanke, ne zanimajo nas

Roman Plohl: »Dobro, smo rekli, če nismo legitimni, ne bomo več hodili na sestanke...!«

te vaše seanse, tam nimamo kaj iskati.

Afera Kukovič

Na očitek, da nimamo nikakršne baze, smo odgovorili s samoorganiziranjem, krajevne konference so začele dobro delati in pri zadnjih volitvah (podprli smo Bavčarja in Vasleto, ki je že tradicionalno naš kandidat) smo imeli naravnost imenitno udeležbo. Znova je bil cel hu-dič. Res pa je tudi, da je ljutomerska mladina prej spala globoko zimsko spanje in je ni bilo težko žejne prepeljati čez reko...

Zdaj je na vrsti problem Kukovič. Kukovičeva sta zapustila ljutomerski občini precejšnje premoženje pod pogojem, da občina ustanovi sklad za štipendiranje študen-

Ljutomer, središče. Ljudje hodijo na občinsko konferenco ZSMS po nasvete in pomoč. To ni malo!

tov medicine. Z ustanovitvijo sklada so odlašali kakšno leto in več, govorili so, da bi ta denar uporabili, ne upoštevajoč poslednjo voljo donatorjev, za študente nasploh, skratka, imeli so več variant, ki pa so bile za nas vse preveč meglene, da bi bili tiho. Rekli smo: če piše, da je to za študente medicine, potem naj bo natanko tako. Zahtevali smo, da dosledno spoštujejo njuno voljo, pri pregledu dokumentacije pa smo ugotovili tudi nekatere nepravilnosti. Sklenili so že neke pogodbe, ki jih je podpisoval predsednik IS Ozvald Kučič, sklada pa takrat sploh še ni bilo. To smo zapisali v izjavi, ki smo jo poslali IS, družbenemu pravobranilcu... Odgovora nismo dobili. Je pa res, da se je potem zelo hitro začel ustanavljati ta sklad. Spor se je začel pravzaprav že takrat, ko je novoizvoljeni upravni odbor, ne da bi sploh imel statut, sprejet od ustreznih organov, sprejel sklep, da posodi 6 starih milijard glavnice OŠ Ivan Cankar za dozidavo telovadnice, odnosno prizidka, ker jim je, po referendumskem programu, zmanjkalo denarja. Izgovarjali so se, da je tako bolje, da se denar obrača in da banka tega denarja, se pravi Kukovičeva, sploh noče, da zakonske možnosti tega ne dopuščajo...

Zahtevali smo, da intervju nira javno tožilstvo, javni pravobranilec samoupravljanja in Marija Gerkeš, predsednica tega sklada. 29. decembra smo za vso stvar izvedli, 30. decembra smo poslali telegrame navedenim, takoj zatem pa smo dobili zadržito povelje, da ne smemo iz občinske konference nikogar več klicati, še več, da se ne smejo oglašati, če kličemo centralo (v občinski stavbi).

Ne bi bilo pošteno, če bi po vsem tem, poleg občinskih mož ne omenili nekaterih borcev, v katerih smo imeli izredno ostre nasprotnika. Kaj vem, morda gre tudi za osebnost ujaljenost, za črva, ki grize, za spoznanje, da je nemogoče odklanjati sokrivdo za nastale razmere. Govorim, da so krivi tisti borci, ki so bili na vodilnih položajih, saj to je jasno, vendar – ne za vse! Govorim tudi zaradi tega, ker menim, da so krivi tudi zato, ker se niso uprli tistemu, kar so videli z lastnimi očmi. Žal, vendar smo mladi nekakšna vest, ki stalno opozarja, z vestjo pa je vedno tako, da je trn v peti. Nekateri so seveda zelo alergični na vse to.

TV-15: Po povedanem so deč vpliv mladih ljutomerske občine ni skromen, če že kaj drugega ne, pa vsaj izbrorjen?

Kje pa?! Res, imamo delegate v skupščini. Radi bi jih, razen enega, ker nismo zadovoljni, zamenjali. A to ne gre tako lahko. Seveda pa vemo, da skupščina sploh ni tisto mesto, kjer se sprejemajo najpomembnejše odločitve. To so različne koordinacije, gostilniška omizja itd. Na koordinacije sem nekaj časa hodil, obnašali so se kot nekakšni alternativci, kritizirali vse povprek, obenem pa ničesar storili, da bi bilo bolje. Ko sem vstopil, so vedno utihnili. Prav zaradi tega občutka nezaželenosti sem nehal hoditi na te seanse. Sedaj smo v nekakšnem vojnem stanju in nas preprosto nihče več ne kliče.

Vpliv na odločanje je zanemarljiv

Vpliv? Pač. Pri štrajku v Tehnostroju, ki smo ga izbežali iz zatohlosti, vendar ne po formalnih poteh, pač pa s sitnarjenjem po časopisih, smo dosegli, da niso vrgli iz služb ljudi, ki bi sicer leteli. Seveda so našli žrtev – po glavi jih je dobil domači sindikat. Na kratko: najpomembnejše stvari v občini se odločajo v nekaj glavah!«

TV-15: »Izkušnje zadnjih let kažejo, da je mnogo težje prikriti stvari na nivoju republike kot občine, odnosno, da je v občinah znatno več samovolje...?«

Caf: »Stopnja samovolje je odvisna od razvitosti občine. V Mariboru, denimo, ti ne morejo natveziti tistega, kar ti lahko v Križevcih, kjer so, na primer, hoteli ocenjevati – predvsem – naše, mladinsko delo in so rekli, kaj vse so počeli, ko so bili mladi, kako so bili angažirani, mladinske delovne akcije ipd., prisilni odkup... Ko smo vprašali, kaj ste tam, pri prisilnem odkupu počeli, se je zgrnilo na nas splošno zgražanje. Pisali smo zapisnike, spremljali policaja in tako.

Ko so ustanavljali odbor za varstvo človekovih pravic, so slovenski borci čudovito reagirali, postavili so se na pravo stran. Pri nas je stvar obrnjena. Kako se morejo pri nas, na izrazito kmečkem območju, borci hvaliti z nečim, čez kar je naredila tudi uradna politika križ.

Če slovensko vodstvo misli resno s spremembami, ne vem, vem pa, da našemu občinskemu, še na misel ne pride, da bi kaj spreminjali.«

Caf: »Na SIS so zadnjič predlagali, naj bi ukinili enoletno poročniško dobo... Madžari jo nenehno povečujejo, pri nas pa takšne ideje?!«

Plohl: »O koncu samovolje bo moč govoriti takrat, ko bodo omogočene neposredne volitve, svobodno mnenje ljudi, ko partija ne bo le poudarjala sestop z oblasti, pač pa bo to kar najhitreje tudi storila in ko bo brez sprenevanja tudi priznala nekatere napake, ki jih sicer deloma že, natanko z govorjenjem o sestopu z oblasti, političnem pluralizmu itd.

Seveda smo sitni, a tudi SZDL se kar nekam domišljavo obnaša, ko poudarja, da je velik napredek storjen že s tem, da se v Cankarjevem domu v Ljubljani sploh lahko pogovarjaš o pluralizmu mnenj in pogledov. Za človeka, ki misli z lastno glavo, ni to nikakršen napredek.

Pri nas v Ljutomeru je to še hujše, saj preprosto ni ljudi, ki bi hoteli, znali in želeli sprejeti to breme nase. Ljudje so tako zmanipulirani, da preprosto ne upajo »stopiti« v politiko, ker vedo, da je to bogataševa miza. In ker je to ljudstvo, z nami vred v teh zatohlih ljutomerskih razmerah, dvignilo glavo, je bil seveda cel hu-dič.

Zdi se mi, da je slovensko vodstvo nekakšen vrhovod, ekvilibristika med lastnim ljudstvom in centralo. Občine so strahotni monolit, to je druga plat medalje. Delegati ne odločajo o ničemer. Če govorimo o Ljutomeru, gre v bistvu za fevdalizem odnosov. Ve se, kdo bo kaj, kako dolgo in kje, kam bodo šli otroci »posvečenih«, dinamizem je krvavo prisotna, sive eminence tudi in za krono totalna lokalna zaplanka-nost.«

TV-15: Rekla sta, da prihajajo ljudje k vam po pomoč, nasvete, da jih je čedalje več, kar nedvomno govori v prid tezi, da ste s svojim načinom »vstopanja v politiko« uspeli?

Caf: »Ko odpovedo vse možne legalne in legitimne poti, se korak obrne pač tja, kjer ve, da je še edino kaj možno, čeprav si ne domišljamo kdove kaj. Res pa je, da je ljudi, ki hodijo po pomoč vse več in da se bo naposled moral Roman ukvarjati le še s tem, če se ne domislimo česa drugega. In res je tudi to, da če so se ljudje še pred kratkim bali vstopiti v dvorano, kjer se je govorilo o nečem »grešnem« in je to isto ljudstvo dogajanja opazovalo izza ogla, danes ni več tako. Ko smo organizirali posvet o novi slovenski ustavi izpod peresa slovenskih pisateljev, se je ljudi trlo...«

Zapisal:
Milenko Strašek

Roman Caf: »Za nikakršno objestnost ne gre, kot bi radi nekateri prikazali, pač pa za trenutek gledanja resnici v oči.«

zaprav zgodilo med mladimi, odkod tako hitre in burne reakcije na demokratizacijo, ki veje po Sloveniji – zakaj pravzaprav tukaj in ne v tolikšni meri drugod – seveda ne gre za stvari od včeraj. To so reakcije na nedemokratične pojave, na sporne stvari, ki jih v preteklosti v občini ni bilo malo.

Plohl: »Vprašanje, ali so to moja stališča ali ljutomerske mladine, je zelo zanimivo in je nenehno prisotno med vrhovi občinske politike, zlasti še pri borcih. Skušam se ustvariti občutek, da nasprotovanj ne bi bilo, če ne bi bilo hkrati neke določene skupine, z menoj seveda, ki nenehno bdi nad postopki vodilne garniture, nad čestokrat samopašnim vedenjem in odločanjem, ki je s tem povezano. Rad bi povedal, da smo se o nekaterih stališčih, denimo o neposrednih volitvah pa o nošenju štafetne palice itd. obširno pogovarjali v predsedstvu in sem jaz le objavil v časopisju – to je bila tudi edina pot, da smo se prebili – večkrat pa se preprosto nismo imeli čas zbirati in je bilo treba takoj reagirati. Takrat sem to seveda storil sam. Vendar je treba povedati, da so bile vsakršne reakcije vselej poledica našega programa, ki ga poznajo tudi vodilni in da ne gre za nikakršno izmišljevanje.«

TV-15: »Zdi se, da je prav krški kongres prinesel svežino v delo mladinske organizacije?«

Predlog za obeleževanje dogodkov

Na seji sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil ter spomeniško varstvo pri predsedstvu Mestne konference SZDL Maribor so obravnavali in sprejeli načrt obeleževanja dogodkov za obdobje 1918–1945 na območju mariborskih občin. V mariborskih sodnih zaporih bo treba dokončati spomeniško obeležje, saj je bilo največ organizatorjev in sodelavcev narodnoosvobodilnega boja ustreljenih na dvorišču sodnih zaporov. Na tem dvorišču je namreč padlo 698 žrtev za svobodo.

Prav tako bo treba v Mariboru postaviti doprsja tistim narodnim herojem mariborskega območja, ki ga še nimajo.

Na otoku Grisu je bil 22. junija 1941 pomemben sest-

nek, na katerem so ustanovili operativni štab za boj proti okupatorju in oblikovali sabotažne skupine. Obeležje v spomin na ta dogodek bi lahko bilo na Pobrežju. Razmisliti pa bi kazalo tudi o obeležju, ki bi spominjalo na vse najpomembnejše uporniške sestanke v času priprav na vstajo) otok Gris, Tezno, Studenski gozd). V Ciglencah je bila kurirska postaja TV 17 S, razmeroma močna in pomembna. Vzdrževala je zveze čez Dravo na Pohorje. Kurirji te postaje so izvedli nekaj akcij in napadov na Nemce. Tudi v Slemenu na Kozjaku bi kazalo postaviti skromno obeležje tehniki Slava Klavora in tehniki Lackovega odreda, ki sta razmnoževali narodnoosvobodilni tisk ob naši severni meji. Enote Pohorskega oz. Lackovega odreda so zavzele so-

vražnikove postojanke na Jurskem vrhu in v Zgornji Kungoti. Obema tema akcijama bi veljalo postaviti obeležje na Jurskem vrhu ali v Zgornji Kungoti. V noči na 16. oktober 1944 so borci Pohorske čete Lackovega odreda zavzeli orožniško postojanko v tem kraju in zaplenili velike količine vojaške opreme. Gre za uspešno akcijo, ki bi jo kazalo obeležiti.

Med Einspielerjevo in Trdinovo ulico v Melju je bilo pozimi 1941–1942 taborišče zajetih rdečearmejcev. Zaradi nečloveškega ravnanja in lakote so množično umirali. Umrlo jih je približno 2000. Če je možno poiskati ustrezno lokacijo, bi bilo treba poleg že urejenega grobišča na Pobrežju postaviti še obeležje v Melju. Vojaški upor 22. julija 1919 v Mariboru je bil izraz nezadovoljstva z razme-

rami v novi državi oz. v kraljevini SHS. Uporni vojaki so bili proti monarhiji in za republiko. Upor je bil zadušen, padlo je šest vojakov, dva sta bila ranjena, dva pa so po upor ustrčili. Ko bo bistvo upora dovolj pojasnjeno občanom, bo treba razmisliti o spominski plošči na mostu pri Glavnem trgu, kjer je bil glavni spopad. Na hiši, kjer je živel general Rudolf Maister in v skupščini mesta Maribor sta predvideni spominski plošči. Razmisliti pa bo treba tudi o spominski plošči na domu JLA, ki bi bila posvečena Narodnemu svetu za Štajersko, ki je imel pomembno vlogo v prevratnih dneh. Na Gambinusovi dvorani naj bi postavili skromno obeležje ob rekonstrukciji pročelja. Na svetu so se tudi strinjali, da bi postavili spominsko obeležje Ljubu Tarkušu, obeležje na hiši v Gvajčevi ulici, kjer je bila tehnika na nekdanji klasični gimnaziji pa spominsko ploščo vsem padlim dijakom in profesorjem te gimnazije.

M. K.

Izpolnili letni program dela

V občinski konferenci ZRVS Celje so načrtovani program dela za lani praktično v celoti uresničili, vendar so ob tem imeli nekoliko slabšo udeležbo na predavanjih in preizkusu znanja. V primerjavi z leti poprej. Na strelskem usposabljanju pa je bila udeležba lani precej boljša.

V nekaterih krajevnih organizacijah se je aktivnost znatno zmanjšala, zato bodo morali v organizacijah letos to stanje popraviti.

V počastitev dneva republike in dneva oboroženih sil so organizirali in uspešno izvedli že peti orientacijski pohod. Na njem je sodelovalo enajst ekip, ki so jih sestavljali rezervni vojaški starešine, učenci srednjih šol in pripadniki JLA iz celjske garnizije. Tudi tokrat je bil odziv rezervnih vojaških starešin premajhen.

Ob dnevu oboroženih sil je bila v Narodnem domu osrednja proslava, na kateri so podelili priznanja najboljšim na področju SLO in DS, priznanja ZRVS Jugoslavije in Slovenije ter razglasili najboljše krajevne organizacije ZRVS v letu 1988.

Zdaj pa potekajo priprave na letne konference krajevnih organizacij ZRVS, ki bodo še ta mesec in letno konferenco občinske organizacije ZRVS, ki bo februarja.

Bistveni poudarek v pripravah je na čimvečji udeležbi članstva na usposabljanjih, višji ravni in kakovosti usposabljanj, kadrovske spremembah, tam kjer je to potrebno, pobudah in kreativnosti dela vodstev in vsega članstva.

Medobčinski svet ZRVS Celje je v Titovem Velenju pripravil posvet o aktualnih vprašanjih sodelovanja ZRVS, upravnimi organi za ljudsko obrambo in oboroženimi silami. Pripravili so ga v skladu s stališči in ugotovitvami sprejetih na posvetu v Poljčah. Udeležili so se ga predstavniki RK ZRVS Slovenije, predstavnik RSLO, predstavnik revije Naša obramba, predstavniki teritorialne obrambe zahodno Štajerske pokrajine, garnizije Celje, predstavniki občinskih upravnih organov za ljudsko obrambo in predstavniki občinskih konferenc ZRVS.

Na posvetu so menili, da so takšna srečanja potrebna in koristna za medsebojno izmenjavo mnenj, poenotenje stališč, metod in vsebin dela.

Franc Rozman

Novo v zamejski telesni kulturi

Sredi prejšnjega tedna je bila v Ljubljani novinarska konferenca, na kateri so predstavili knjigo našega rojaka Alda Rupla iz Italije »Novo v zamejski telesni kulturi«.

Kot je na predstavitvi dejal sam avtor, to ni novo delo, ampak je nadaljevanje knjige, ki je izšla že leta 1981 in je prvič celovito, čeprav tu in tam površno obravnava telesno kuturo, katere vpliv se je bolj ali manj utrjeval v slovenski skupnosti. Telesna kultura je v več kot sto letih našla svoje mesto v okviru drugih dejavnosti na Tržaškem, Goriškem in tudi Videmski pokrajini.

Po dobrih sedmih letih so zdaj izšla dopolnila, ki nam posredujejo spremembe v tem času. Zasnova te knjige se bistveno razlikuje od prejšnje. Nastala je iz drugačnih potreb in tudi njen nastanek je drugačen. Aldo Rupel je namreč naredil pregled telesne kulture na Goriškem za radio in iz tega se je razvila želja, da bi izšla brošura z isto vsebino, toda zdlo se je škoda, da bi obšli Tržaško pokrajino. Tako se je projekt širil in razraščal, čeprav ni imel materialne in organizacijske podpore tako kot knjiga leta 1981.

»To pisanje je treba dojeti kot informacijo, če hočete tu-

Aldo Rupel, sicer profesor telesne vzgoje, se je kot prevajalec in publicist uveljavil v slovenskem in italijanskem prostoru.

di kot obujanje spominov, kot spodbudo k razmišljanju, da so še včerajšnji podatki stari že deset let, kot pohva-

lo, ki jo podatki in dogodki dajejo opravljenemu delu, razvoju in napredku, kot opozorilo, da je treba pohiteti; če hočete, jih sprejmite, kot klepet o neki stvarnosti, o dogajanju, ki sodi v naš vsakdan, ker smo v njem sami dejavni, ali ker nanj vplivamo, ali nas pogojuje preko sorodnikov, predvsem mlajših, ali moramo o tem dogajanju brati, včasih se celo opredeliti,« je med drugim dejal na predstavitvi Aldo Rupel.

V knjigi je avtor zajel podatke in ocene o slovenskih športnih društvih, o prireditvah in večjih manifestacijah, o kadrih in o sredstvih ter napravah, o šolskem tekmovalnem sistemu, o organiziranosti in še kaj, kar je značilno za zamejsko telesno kulturo.

B. K.

Vzoren primer negovanja izročil

Lobnica nad Rušami je majhna pohorska vašica, toda velika po dejanjih in junaštvu iz časov našega NOB. O tem pričajo številna spominska obeležja na tem območju, ki imajo tudi svoje pokrovitelje. Med njimi je ruška lovska družina, ki je prevzela v varstvo obeležje, posvečeno trem padlim kurirjem, in spominsko bruhanico na Apnici, ki ponazarja kurirsko postajo TV-12. Ta je med vojno na tem območju uspešno delovala. Za ostala obeležja na tem območju skrbijo organizacije Zveze rezervnih vojaških starešin občine Maribor Ruše in Maribor Rotovž.

Za letošnji dan borca je KO ZB Bistrica ob Dravi organiziral spominski pohod na Apnico. Udeležili so se ga še člani ruške in smolniške borčevske organizacije ter vsi pokrovitelji obeležij na Lobnici. Sklenili so, naj postane srečanje v takšni sestavi tradicionalno, torej vsakoletno. Sprejeli so tudi novega pokrovitelja KO ZRVS iz Bistrice, ki je sprejel v svoje varstvo obeležji Ruške čete in kurirske poti, ki vodita od Bistrice preko Loga do Apnice.

Ni veliko lovske družine, ki se vključujejo v prenašanje tradicij NOB. Ruški lovci so pomagali pri postavitvi obeležij, jih prevzeli v svoje varstvo in sklenili, da se sleherni leto za DAN REPUBLIKE

Planica je pripravljena

PLANICA

10. finale svetovnega pokala v smučarskih skokih
10. Finale des Weltcups im Skispringen
25.–26. III. 1989

Planica bo 25. in 26. marca letos že desetič gostiteljica finala svetovnega pokala v smučarskih skokih. Ta jubilejna prireditev bo potekala na devetdeset in sto dvajsetmetrski skakalnici.

Kot so povedali na nedavni tiskovni konferenci predstavniki planiškega organizacijskega odbora, so priprave že v sklepni fazi in pričakujejo, da bo do prireditve vse nared. Največ pozornosti pri pripravi letošnjega tekmovanja so namenili ureditvi prometa. Glede na veliko priljubljenost Planice in planiških prireditev med Slovenci, pričakujejo takšen obisk kot v minulih letih. Cene dnevnih

vstopnic niso pretirane, saj stanejo 5 tisoč dinarjev, lahko pa se bodo kupile v predprodaji v vseh turističnih agencijah.

Večina Slovencev pa ne ve, da delo planiškega organizacijskega komiteja ni samo priprava mednarodnih tekem v skokih in poletih, temveč traja skozi vse leto. Tako skrbi komite za redno vzdrževanje vseh objektov, naprav in opreme v Planici. Tako omogočajo vadbo tudi na umetnem snegu že meseca novembra. Prav tako pa so v dolini pod Poncami uredili več kilometrov tekaških smučarskih prog.

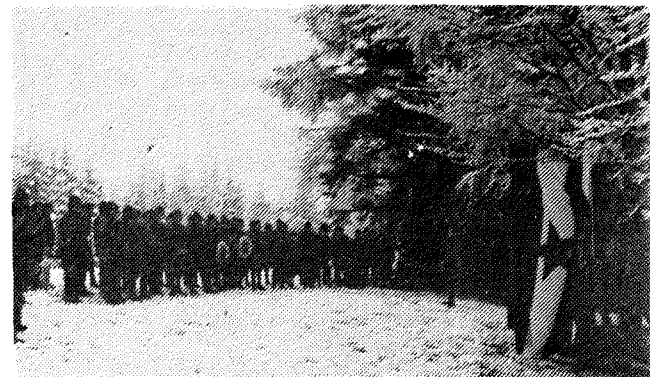
Poleg tega pa planiški or-

ganizacijski komite skrbi tudi za razvoj skakalnega športa tudi drugje po Sloveniji. Tako je po manjših smučarskih središčih razdelil sto dvajset ton plastike, s katero so prekrili male skakalnice. Zelo pomembno pa je delo planiškega komiteja pri razvijanju keramične zaletne smučine,

kar delajo v sodelovanju z nekaterimi slovenskimi delovnimi organizacijami.

Predstavniki planiškega organizacijskega komiteja so na tiskovni konferenci tudi povedali, da se še niso odpovedali boju za kandidaturu za organizacijo svetovnega prvenstva v klasičnih smučarskih disciplinah. Med pripravami za morebitno organizacijo te prireditve sodi tudi obnova in sanacija doma v Planici in depandanse Ilirija. Načrtujejo pa tudi gradnjo športne rekreacijske dvorane.

B. K.

Lovci v zboru na spominski svečanosti pri spomeniku in brunarici TV-12 na Apnici na Lobnici

poklonijo spominu padlim za svobodo s tradicionalnim lovom, h kateremu povabijo tudi člane nekaterih sosednjih lovske družin.

Letošnjega, po vrsti četrtega tradicionalnega lova, se je udeležilo okrog sedemdeset članov. Vodja lova je razglasil začetek spominskega lova in obenem zapovedal zbor udeležencem po končanem lovu pred spomenikom na Apnici.

Približno tri ure trajajoči lov se je končal brez plena in lovske trofeje, kar za tovrsten lov najbrž niti ni tako pomembno. Zbrali so se v zbor, položili vence pred spomenik padlim Lobničanom. Posebna patrolja se je pri spomeniku padlim kurirjem s kratko svečanostjo oddolžila spominu padlih borcev in žrtvam fašističnega nasilja s tega pohorskega predela.

Po nekajurnem lovskem »manevru« po strmih lobniških rebrih in grapah sta se izdaten prigrizek in vroči čaj kar pošteno prilegla. Ko se je okrepljen želodec in privezala duša, je stekel pogovor o lovske in drugih doživetjih – šaljivih in resnih. Tudi partizanska in narodna pesem je to zimsko popoldne odmevala tja pod vrhove Glažuta in Areha.

Ruški lovci so zares vzoren primer resničnega podružbljanja tradicij NOB. Uredili so obeležja, jih sprejeli v svoje varstvo, in kar je najdragocenejše, k tem obeležjem hodijo s svojim številnim članstvom in se tu na svojstven način poklonijo spominu padlim za svobodo.

Lovske družine se pomlajujejo in ne bodo nikoli izumrle. Zato ni bojazni, da bi bila pozabljena skrb nad prevzetimi pomniki NOB in njihovo zgodovino.

Ivan Bučak

ELITNA KONFEKCIJA

Novost

LJUBLJANA ČOPOVA 8

Delamo zasluge, plesiramo in izdelamo po meri

KOMUNALNO PODJETJE
GROSUPLJE

CESTA NA KRKO 7
61290 GROSUPLJE
TELEFON: 771-037, 772-311

Monografija o IV. primorsko-obalnem sektorju mornarice NOVJ

Dragocena publikacija

Nedavno je izšla knjiga pod naslovom »IV. pomorsko obalni sektor«. Natisnili so jo v Splitu, izdali pa Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo v Beogradu, Uprava pomorskih sil v Splitu in Vojno-zgodovinski institut v Beogradu. Naklada znaša 3000 izvodov. Knjigo (monografijo) je napisal kapitan bojne ladje dr. Kažimir Pribilović, sicer znan avtor podobnih publikacij.

Ker je naslov preskop in nepoznavalec dejansko ne pove ničesar (ali pa bore malo) je bržčas prav, da na kratko povemo, zakaj gre in kaj pravzaprav predstavlja »IV. pomorskobalni sektor.« Ustanovili so ga oktobra 1943. leta na Hvaru z odlokom štaba mornarice NOV Jugoslavije in na pobudo Vrhovnega štaba NOV in POJ. Njegova ustanovitev je spadala v reorganizacijo vseh partizanskih sil na morju, potem ko je kapitulirala fašistična Italija in so se njihove naloge kajpak potrojile. Štab mornarice NOV Jugoslavije je bil formiran mesec dni prej, poleg IV, kot so preporočili navajali, POSa, pa so tedaj formirali še pet POSov in sicer tako, da je prvi bil tržaški, zadnji (šesti) pa kotorski.

Takoimenovani IV. POS je bil največji na Jadranu in je opravljal tudi najpomembnejše naloge; ubadal se je sicer s problemi, ki so značilni za vse vojne mornarice (za našo partizansko mornarico seveda ne v takem obsegu); skrbel je za prevoze po morju, za spremstvo, napadal je svoražnika na morju, obenem pa tudi ščitil obalo. Njegova značilnost je bila tudi, da je razpolagal s kar sodobnimi, čeprav manjšimi plovnimi sredstvi (skupaj okrog 50), prav pri njem pa so ustanovili tudi prvo flotiljo patrolnih čolnov.

IV. POS je bil barometer napredka jugoslovanske partizanske mornarice. Ta je štela oktobra 1941 dva čolna z 12 možmi, ko je bila konec aprila 1945 osvobodjena vsa obala (seveda skupaj z otoki), pa je štela že kar okrog 500 plovil. Partizanskih mornarjev pa je bilo skupaj okrog 11 tisoč, od tega tisoč Slovencev. Z najpomembnejšim delom pa se je IV POS začel ukvarjati septembra 1944. leta, ko so se pričele operacije za dokončno osvoboditev otokov in Dalmacije; operacije so bile usmerjene na sever, končni cilj pa je bila osvoboditev Trsta. Enote in ustanove IV. sektorja so vse do konca vojne bile aktivno vpletene v vojaške operacije, ki so jih razvijale 26. divizija NOV Jugoslavije, VIII. korpus in četrti armada, v sklepnem delu pa sporazumno in uspešno z IX. korpusom v Slovenskem Primorju.

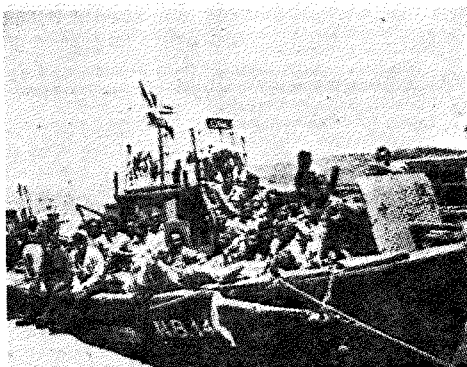
Četrty pomorski obalni sektor je bil tako-

rekoč najbližji štabu mornarice, pa tudi Vrhovnem štabu, ko je bil ta od maja do septembra 1944 na Visu. Bil je, kakor so navajali tudi na promociji v Kopru, dejansko njuna desna roka. Knjiga je razdeljena na tri dele: prvi del se nanaša na čas, ko je bil sektor na Hvaru in se je februarja 1944 moral preseliti na Vis, drugi del zaobjema čas vse do osvoboditve Splita (oktobra 1944), tretji del pa obdobje do razpusta POS, se pravi do aprila 1945, ko so namesto njih, spet zaradi še večje in uspešnejše koordinacije sklepnih bojov na morju, ustanovili za vse jadransko območje tri pomorske komande in sicer za severni, srednji in južni Jadran. Operacije je seveda vseskozi koordiniral štab mornarice NOV.

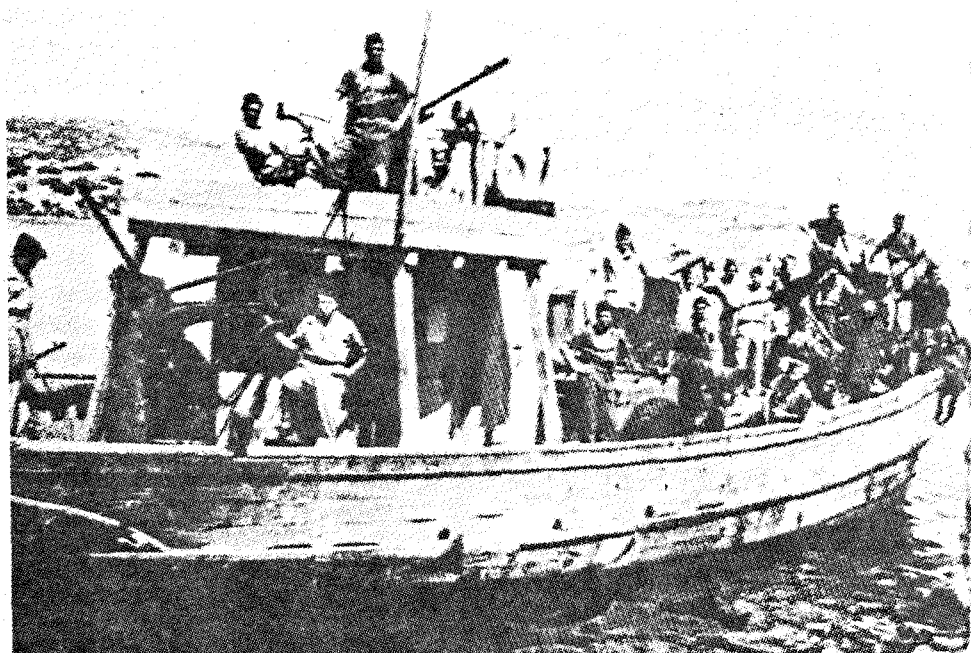
Temeljna vrlina te publikacije je, da kar se da celostno obravnava vse, kar je nastajalo, se dogajalo in zaključevalo pri IV. sektorju. Seveda pa ne gre za monografijo, ki ozko obdeluje samo gradivo tega sektorja, marveč vse kar je bilo gibalo njegove dejavnosti: prikazane so povezave s kopnim ter z drugimi dejavniki tudi daleč od njegovega operativnega prostora. Na koprski promociji so rekli, da je knjiga nazoren zgodovinski publicistični primer, kako bi bilo treba »vgrajevati« subjekt, o katerem so govorili, v okoliščine prejšnjega, tedanjega, po možnosti pa tudi bodočega časa.

Tako knjiga razčlenjuje tudi vezi, na primer, med mornarico in letalstvom (tedaj smo partizani imeli tudi okrog 40 bojnih letal), ali pa, denimo s skupinami zavezniških komandosov, ki so bile na Visu (skupaj je šlo za okrog 2000 mož), vodil pa jih je Tom Churchill. Pomemben del knjige so tudi številne priloge, med katerimi so seznam borcev tega sektorja, seznam padlih, razne skice in fotografije. Sestavni del knjige je tudi pestro poročilo o dejavnosti zdajšnje Sekcije IV. POS, ki takorekoč nadaljuje tradicije te pomembne ustanove med vojno.

Knjiga ima 550 strani, od teh je 400 strani

NB - 14 »Pionir« v osvobojenem Trstu

NB - 12 »Borac« v pristanišču na otoku Visu

tekstovnih, na 150 straneh pa je evidenčno ali takoimenovano tehniško gradivo s kartami, skicami in fotografijami. Lahko rečemo, da se je moral avtor zelo potruditi (raztresenost dokumentov in sploh dokumentarnega gradiva), da pa je uspel sestaviti pomembno ne samo dokumentarno delo. Dr. Pribilović pa sam pravi, da določenih aspektov dejavnosti IV. POS žal ni bilo mogoče obdelati »dovolj celovito«, ker gradiva preprosto ni. Tako na primer ni bilo mogoče nanizati in razčleniti vrsto političnih odločitev in ukrepov, sprejetih v tem POS, pomanjkljiva ali površna pa je tudi dejavnost v zvezi z obveščevalnimi akcijami.

Na predstavitvi v Kopru so navzoči opozorili tudi na to, da kulturno delo v tem POS ni dovolj obdelano. Nekateri vedo povedati, da so razne ustanove tega POS imele skupaj blizu 100 stenčesov, ki so bili nekako temeljni kulturni dokumenti tistega časa. Kljub temu pa zasluži avtor priznanje, ker mu je, monografskemu kriteriju navzlic, uspelo poudariti človeka, borca v tej pomorski ustanovi, ki je bila med vojno resnično pomorsko in obalno vozlišče. Izstopajo ljudje s svojimi globokimi, pestrimi in zapletenimi humanimi otenki. Avtor kajpak naglašja prijateljstvo, bratstvo med njimi, ki je bilo toliko bolj pomembno, ker je šlo za pripadnike raznih narodov, pa tudi številnih narodnosti. IV. pomorski obalni sektor je bil kadrovsko stvarno heterogen.

Knjiga pa tudi pošteno priznava delež, ki so ga med vojno, in zlasti v tem POS, dali slovenski partizanski pomorščaki. V glavnem so bili na poveljniških položajih; svoj prispevek k razmahu partizanske mornarice so pričeli zlasti dajati v zimi med 1943. in 1944. letom, ko so skupine nekdanjih pomorščakov pričele mukoma prihajati iz glav-

nega štaba Slovenije na Hvar in na Vis. Med njimi so bili poznejši admiral Janez Tomšič, Baldomir Saje, Miroslav Vrančič, Radko Pečovnik, Karlo Pirc, Ivan Celešnik, Roman Merhar, Jože Mišigoj in Martin Košak.

Knjiga potrjuje, kar se je pravzaprav že vedelo. Nad 70 odstotkov poveljniškega in kakorkoli vodilnega mornariškega kadra tudi v tem POS je bilo iz Slovenije.

Ta knjiga pa poudarja tudi delež, ki so ga k delu POS prispevali prekomorci.

Pri tem še ena zanimivost, ki jo knjiga o IV. POS mestoma razkriva v priloženem seznamu borcev in padlih tovarišev, dasiravno ti seznam niso popolni. Blizu 40 odstotkov prekomorcev v mornarici je namreč bilo iz današnjega zamejstva, večinoma iz Trsta, Tržiča, Milj in Sesljana; precej je bilo tudi Italijanov. Tudi v zdajšnji Skupnosti slovenskih partizanskih pomorščakov zamejski partizanski mornarji vztrajno hranijo to razmerje.

Na koprski predstavitvi (dvorana Osrednje knjižnice je bila nabita, smo lahko prisluhnili tudi temu, da bodo v začetku omenjene institucije predvidoma 1990 leta izdale tudi publikacijo o prvem Pomorskem obalnem sektorju, katero naj bi, razen običajnega dokumentarnega gradiva, bogatili tudi drugi prispevki, kot so zanimivejši spomini, reportažni izseki in podobno. Skratka, kot so povedali nekateri na predstavitvi dragocene publikacije o IV. POS, pripravili naj bi publikacijo, ki naj ne bi bila namenjena samo tistim, ki bodo v njej omenjeni, določenemu krogu strokovnjakov pomorskih ved in zgodovinarjem, marveč kar najširšemu krogu, v katerem bi morali pomembno mesto imeti mladi bralci.

Miro Kocjan

Jelka

Gošarji

Topel pomladanski dan je bil, ko sem na njivi pred hišo sadila krompir. Sin Peter je opoldne prišel iz šole in že od daleč pripovedoval, kaj se je zgodilo v Železni Kapli: »Mama, mama! Prušnikovo družino so odpeljali. Prignali so tudi Jermanovo mater, ki je vpila: 'Zbogom, Koroška, ne bom te videla več'. Deset do petnajst tovarnjakov je bilo v Kapli. Na njih so sedeli ljudje s culami in jokali. Same slovenske družine. Tudi Prušnikova babica in ded sta z malim Vladimirkom sedela na enem izmed njih. Tovornjaki so odpeljali in nihče ne ve, kam...«

»Zdaj prihajajo tudi po naše ljudi«, sem pomislil. To je bilo aprila leta 1942.

Karel Prušnik je takrat stanoval v Grabšajnu. Po tem dogodku se je vrnil na očetovalo kmetijo. Ko sem ga srečal v kovačnici v Kapli, mi je ves obupan pripovedoval, da so njegovi starši in sin v izseljenem taborišču v Žrelcu. Odpeljali so jih torej v bara-

ke, ki jih je gradil tudi Peter, ne da bi vedel, komu so namenjene. Vprašal me je še:

»Si kaj slišala o naših fantih v gozdu? Tudi fantje iz Jugoslavije so menda z njimi. Leni, pomagaj mi dobiti zvezo. V gozd bom šel in se boril.«

Partizane smo takrat imenovali gošarji.

Domači fantje, ki so dezertirali iz nemške vojske, so se skrivali v hosti, dokler niso dobili zveze z jugoslovanskimi partizani. Med njimi so bili Joži Šorli, Ivan Županc, Johan iz Železne Kaple in mnogi selski fantje.

Ko so Nemci zvedeli, da vedno več moških odhaja v gozd, so jim s pomočjo dveh gestapovskih vohunov nastavili past. Policija je obkolila hišo pri Golobu na Obirskem, kjer je bil takrat ilegalni sestanek. Nekatere so takoj ujeli, druge nekaj dni pozneje. Trinajstim so 29. aprila 1943 na Dunaju odsekali glave. To so bili drvarji, bajtarji, kmetje iz Sel, Železne Kaple in okoliških grabnov. Tisti, ki se jim je posrečilo pobegniti, so se pridružili partizanom, med njimi tudi Karel Prušnik.

Na bratovi kmetiji je živel osmanjstletna Mici. Še danes se spominjam njenih lepih

črnih oči. Delala je za partizane, in sicer kot kurirka. Prišla mi je povedat, da je gospodar dobil ukaz za nabor in me prosila, naj govorim z njim. V Lepeni smo že imeli krajevni odbor Osvobodilne fronte, v katerem so bili poleg mene sestra Malka in Katrca, brat Mihi, tajnik prosvetnega društva Zarja Jožef Blajs in še nekateri. Šla sem k Vinkelnu. Brat je sedel na klopi ob peči kot kup nesreče.

»Kaj mi je storiti, 48 let sem star in zdaj naj se pustim ustreliti za Nemce?«

»Tako je! Ti se boš boril za Hitlerja. Nemci pa bodo medtem izselili tvojo družino. Pridruži se raje gozdnim ljudem, dokler se ne konča vojna, kot je storil Kori.«

Vse smo natančno načrtovali. Mici je obvestila patizane. Matevž je prišel s skupino partizanov, nastavljal puško na bratove prsi in ga nahrulil:

»Z nami! Z Nemci ne boš šel, raje te na mestu ustrelimo.«

Ko so ga odpeljali, sta žena in Mici na vso moč jokali. Naslednji dan je šla svakinja k žandarjem in jim vsa objokana naznanila, da so partizani prišli do njenega moža in da

so ga najbrž ustrelili. Stari sosed je bil priča dogodku pri Vinkelnu, je potrdil novico.

Mislili smo, da bodo Nemci Vinkelnovo družino pustili pri miru. Svakinja in Mici sta z otrokoma, štirinajstletnim Tončijem in dvanajstletnim Zdravkom, kmetovali na Vinkelnovi domačiji. Kljub dobro načrtovanemu odhodu brata v partizane je policija začela sumiti. Na poti v šolo so zgrabili Zdravka in njegovega sošolca Juhija Kogojja. Peljali so ju k mlinu ob Lepenskem potoku, kjer je stal visok oreh. Otroku so nataknili vrvi okoli vratu in ga potegnili na drevo. Ko mu je zmanjkalo sape, so ga spet spustili na tla.

»Kje je tvoj oče. Povej, kje se skriva,« so rjuli nanj in ga pretepali. Zdravko pa je le majal z glavo. Spet so ga potegnili na drevo. Vedno znova gor, dol, gor, dol... Isto so storili z Johijem, vendar zaman. Odpeljali so ju na žandarmerijsko postajo v Železno Kaplo, kjer ju je predstojnik Orlitsch premlatil še z gumijasto palico. Prenočila sta na mrzlih tleh. Zdravka pa spustili.

Sedela sem pri svakinji in jo tolažila, ko je vstopil Zdravko. Obraz je imel ves otekel in

Tovarna Saturnus je izdala knjigo:

Saturnus-rdeča trdnjava

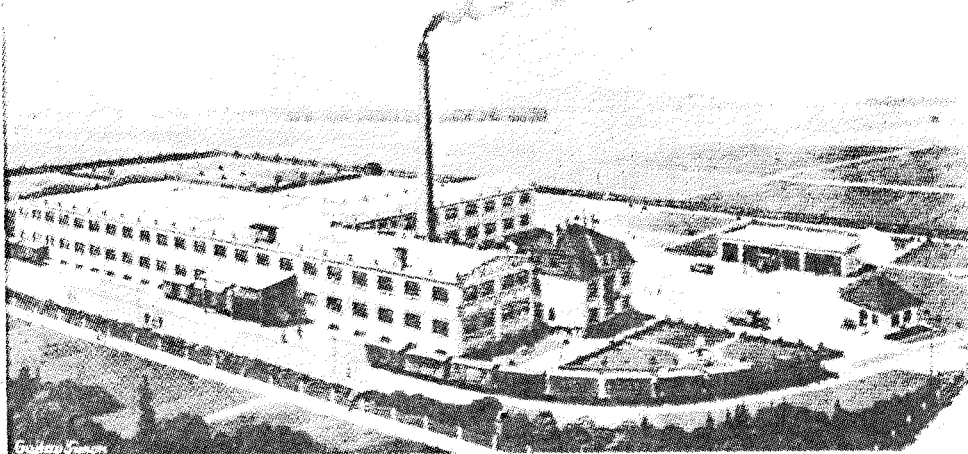
Ljubljanska tovarna Saturnus je pred dnevi predstavila javnosti obsežno monografijo o nastanku podjetja Saturnus ter o življenju njegovega delavstva skozi šest desetletij.

Današnja tovarna kovinske embalaže in opreme za cestna vozila Saturnus spada med najuspešnejša podjetja v državi in je ena redkih ki so obdržala svojo dejavnost vse od davnih let nastanka, ko se je šele dobro začelo razvijati delavsko gibanje na Slovenskem. Z njenim imenom je povezana rast sindikalnega gibanja med slovenskim delavstvom, krepitev aktivnosti komunistične partije med delavstvom, vse bolj intenzivna organiziranost žensk-delavk, boja delavskega razreda za demokracijo in nenazadnje

nonima napredne industrijske enote tudi razvoj slovenskega delavstva, oziroma tistega njegovega ljubljanskega dela, ki se je ob vse večji ozaveščenosti delavcev v času med obema vojnama, izražal še posebej v tej tovarni.

Izdajatelj v uvodu h tej knjigi pojasnjuje, da jih je vodil v prvi vrsti namen, da bi na podlagi zbranih podatkov čim bolj celovito in stvarno prikazali boj njihovih delavcev proti socialnemu izkoriščanju in zatiranju v predvojnem obdobju ter njihovo množično udeležbo v narodnoosvobodilnem boju. Življenje in delo Saturnusovega delavstva je bilo doslej sicer že nekajkrat splošno opisano skozi pripovedovanje nekaterih udeležencev in skozi

komisija občinskega odbora ZZB NOV skupaj z medvojnimi aktivom OF pri predsedstvu občinske konference SZDL občine Moste Polje. Za udejanjenje te naloge so v delovni organizaciji oblikovali delovno skupino, ki je začela s sistematičnim zbiranjem gradiva, hkrati pa se je v delo vključila Fani Žagar-Tomičević, takratna predsednica medvojnega aktivna OF pri predsedstvu občinske konference SZDL; prav ona je bila v predvojnem času (1927-1938) delavka Saturnusa pa tudi aktivna udeleženka organiziranega boja saturnuških delavcev. K delu je pritegnila še Sonjo Gomzijevo, članico medvojnega aktivna, ki se je izredno izkazala pri zbiranju gradiva o aktiv-

Saturnus d. d. za industrijo pločevinastih izdelkov

cama nudila predvsem tehnično in materialno pomoč pri sestavljanju te knjige.

Uvodne besede knjigi na pot je prispeval Ivan Križnahr, ki opozarja veliko pozornost, ki jo avtorici namenjata razvoju proizvodnega procesa paralelno z razvojem socialnega položaja delavstva in njegove strokovne ter politične organiziranosti. Večji del pa je vendarle posvečen boju Saturnusovih delavcev proti socialnemu izkoriščanju in zatiranju ob fašistični okupaciji.

Začetki Saturnusa (odlomek iz knjige)

»... Leta 1921 je osnoval Emil Lajovic podjetje za izdelavo pločevinastih škatel. Prvi proizvodni prostori so bili v lesenem provizoriju na vogalu Komenskega ulice in Resljeve ceste v Ljubljani.

Uspešni finančni rezultati iz prvega leta so že naslednje leto omogočili preselitev obrata - v katerem je bilo zaposlenih štirideset delavcev - v novo zgrajeno stavbo v Mostah. Po treh letih od ustanovitve leta 1924, je tovarno kupila nizozemsko-nemška delniška družba in ji dala ime Saturnus. Del delnic je ostal v rokah slovenskega kapitala. Po poročilu tovarne zbornici v trgovino obrt in industrijo v Ljubljani leta 1931 se nam tovarna predstavlja kot mešano delniška družba z udeležbo treh četrtin domačega in četrtine tujega kapitala. Lastniki delnic iz omenjenega poročila niso razvidni,

kot upravni svetniki v tovarni pa so navedeni štirje Jugoslovani, en Nizozemec (Willi Rezzler, ki je ob enem generalni direktor) in dva Nemca.

Naložba kapitala v Saturnus je bila več kot ugodna: v svetovnem merilu je povpraševanje po pločevinasti embalaži raslo, v Jugoslaviji pa je bila delovna sila cenejša, mnogo cenejša od delovne sile v zahodnoevropskih državah. Oboje je novim lastnikom omogočilo razširiti proizvodne zmogljivosti tovarni.

Vida Pregarc - rodila se je 28. julija 1920 v Trstu in se že leta 1932 z družino preselila v Ljubljano, leta 1942 pa je dobila mesto uradnice in tolmača za italijansčino v Saturnusu. Takoj po prihodu v tovarno se je povezala z organizacijo OF. Dne 31. avgusta 1942 so popoldne fašisti blokirali tovarno in med strogo preiskavo našli pri Vidi ilegalno gradivo, na osnovi katerega so jo aretirali in jo zvečer na tovarniškem dvorišču ustrelili.

varne in povečati število zapošlenih. Veliki dobički so bili stalna vzpodbuda za nadaljnje večanje in širjenje asortimenta proizvodnje. Leta 1930 je bil zgrajen oddelek litografije. Tako stanje je omogočilo Saturnusu, da je v konkurenčnem boju izrinil s trga in uničil manjša podjetja kovinske embalaže v Sloveniji...

Knjiga o Saturnusu je razdeljena na več poglavij: od začetkov, preko vprašanj o sindikalnem gibanju, o socialnem položaju delavstva, o kolektivnih pogodbah o delu, o volitvah delavskih zaupnikov, o delavskih zaupniških odborih, o komunistični partiji med delavstvom, o preganjanju komunistov, o razredni zavesti žensk ter o demonstracijah. Posebno poglavje je posvečeno Saturnusu v času NOB. V prilogi pa so pedantno nanizani biografski podatki o padlih in ustreljenih in umrlih aktivistih, o partizanih - delavcih Saturnusa, o tistih, ki so bili zaprti v koncentracijskih taboriščih in zaporih, predstavljena so zgodovinska obeležja (povezana s Saturnusom) v Ljubljani in tudi viri za to knjigo.

Številne fotografije in faksimili popestrijo vsebino, pričevanja pa naredijo zgodovino delavstva te tovarne bolj živo in človeško. Nekoliko moti predvsem naslov, ki se zdi nepopravljivo aktivističen in za naš čas neizviren.

Knjiga je izšla v nakladi 4.000 izvodov, natisnila pa jo je tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani.

B. Ž. J.

Podpisniki razglasa Kaj hočemo, ki ga je izdala Zveza delovnega ljudstva Slovenije novembra 1939. Sedijo z leve: ing. Anton Štebi, Mirko Košir, kmet iz okolice Trziča, Josip Lamprecht, Franc Leskošek; stojijo z leve: Ivan Bratko, Štefan Kovač, Ignac Tratar, Kardož, trgovec iz Murske Sobote, Lino Žagar, Dušan Kraigher, Rudi Rojč, Lojze Hohraut, Maks Henigman, dr. Lojze Mihelčič, Vencelj Perko, Fink, delavec iz Križev pri Trziču.

- z imenom te tovarne so povezana številna imena posameznikov, ki so se aktivno in uspešno vključili v narodnoosvobodilni boj v času druge svetovne vojne.

Avtorja knjige Saturnus - Rdeča trdnjava sta Sonja Gomzi in Fani Žagar-Tomičević. V svojem delu sta skušala zajeti skozi materialen in fizičen razvoj tovarne kot si-

skromne razpoložljive dokumente. Večina tega je bilo objavljeno v publikacijah ob pomembnejših jubilejih podjetja. Zato so pobudo za izdelavo monografije o razvoju delavskega gibanja v Saturnusu sprejeli z največjim veseljem. To pobudo je dala spomladi leta 1979 zgodovinska komisija občinske konference ZKS ter zgodovinska

nostih in razvoju OF ter narodnoosvobodilnega boja v občini Moste Polje.

Začetno delo je temeljilo na zbiranju pričevanj nekdanjih delavcev, nato pa je sledila sistematizacija zbranega in povezava v tekoče enotno besedilo. Vse to je bilo treba podpreti z dokumenti. Delovna organizacija je avtor-

okoli vratu krvavo sled vrvi. Pod pazduho je držal šolske knjige:

»Ne bom se več učil nemščine. Šel bom k očetu v gozd,« je trmasto rekel in vrغل knjige v ogenj.

Devet dni porojstvu najmlajše hčerke Bredice, 18. oktobra 1943, sem pred hišo obešala plenice. Sončen jesenski dan je bil. Peter je pri Vinkelnu pobiral češplje. Naša hiša leži na hribu, od koder je lep razgled na cesto, ki vodi v Železno Kaplo. In tam sem zagledala dolgo kolono ljudi: uniformirane, s puškami, med njimi pa može, žene in otroke - same znane obraze iz Lepene. V gruči sta hodili tudi svakinja in dekle Mici. »Moj Bog, nekdo ju je izdal,« mi je šinilo v glavo. Nisem utegnila več preišljevat, ker sem zaslišala otroške glasove iz gozda.

»Teta,« je hropel Tonči, »policisti so bili pri nas. Mamo in Miciko so odgnali in tudi nas so tepli. Sedeli smo pri mizi, ko so prišli. Eden me je tako klofnil, da mi je zletel cmok iz ust,« je dopolnil Peter. Oba sta imela otekla lica. Bredico sem vzela v naročje in z otroki hitela k Vinkelnu. Vrata so bila na

Vinkelnova družina iz Lepene

stežaj odprta, v sobi je bilo vse razmetano, pohištvo prevrnjeno, omare odprte, po tleh raztreseni listi, fotografije in črepinje. Policisti so vse pretaknili. V kuhinji ni bilo nič drugega, v shrambi so bili vsi predali prazni.

»Zdaj kradejo žandarji ljudem še zadnjo skorjo,« sem se razjezila.

»Ostali bomo kar tukaj, dokler se ne vrne teta,« sem rekla otrokoma, »če ne, bodo izropali vso hišo.«

Po nekaj dneh smo dobili novico iz Železne Kaple, da so Vinklo in Mici odpeljali v koncentracijsko taborišče Ravensbruck.

Premišljevala sem, kaj naj storim. Tonči in Zdravko sta ostala brez staršev. Če bi ju vzela k sebi, bi kak nemški kmet prevzel Vinkelnovo kmetijo. Odločila sem se, da pojdem z otroki k Vinkelnu. Šli smo domov, poskrili vse, česar nismo rabili in zaklenili hišo.

Tako sem imela šest otrok: štiri svoje in dva bratova. Gospodarili smo s štirimi govedi, konjem, nekaj svinjami in štirinajstimi panji čebel.

Prihodnjič: Zaslisevanje

Talci, ubiti v Ljutomeru

Letos 15. januarja je preteklo 44 let, odkar je nemški okupator sredi prileške metropole ustrelil štiri talce. Najprej so jih nameravali ustreliti pet, pa so enega zaradi mladostnosti »pomilostili«. To je bilo drugo streljanje talcev na območju Murskega polja in Slovenskih goric. Žrtve so izbrali iz ljutomerskih zaporov, nato pa so jih v bližini domačije Franca Krambergerja v gozdu zverinsko ubili. Zločin je močno odmeval med prebivalci Murskega polja in Slovenskih goric.

Ljutomerski zapor mučilnica somišljenikov OF

Takoj po okupaciji je nemški okupator zasegel tudi bivše okrajne sodne zapore v Ljutomeru. Nemška poročila navajajo, da je bilo v tej stavbi 7 celic, v katere so lahko stlačili do 40 zapornikov. Prve politične jetnike so nacisti privedli v te ječe že avgusta 1941. Med njimi naj omenimo Antona Špolariča iz Pristave pri Ljutomeru, ki so ga nacisti zajeli 10. avgusta 1941 ob prehodu nemško-madžarske meje na Petanjcih. Špolariča so nato 27. dec. 1941 v Mariboru ustrelili kot talca. Večje število političnih zapornikov zasledimo v teh zaporih v oktobru 1941, ko je prišlo na ljutomersko-radgonskem območju do prvih izdaj. V teh zaporih so nacisti grozotno mučili tudi Jakoba Babiča iz Cvena, prvega se-

kretarja mestnega odbora OF za Ljutomer, in ga nato ubili. Ponavadi so politične zapornike zadrževali v ljutomerskih zaporih le po nekaj dni, nato pa so jih odvedli v zapore Maribor, Celje ali na Ptuj. Ljutomerski zaporji so bili prava mučilnica; o tem so nam pričali krvavi sledovi, ki so bili še vidni ob osvoboditvi. Najhujše razdobje pa pomeni za Mursko polje in Slovenske gorice prihod kozakov, ki so naše ljudi grozovito terorizirali.

Kozaki so hudo prizadeli NOG v Prlekiji

Velik razmah narodnoosvobodilnega gibanja v jeseni 1944 na območju Murskega polja in Slovenskih goric je prisilil nacistično vojsko, da so na to območje poklicali kozake, ki bi naj zadušili vstajo, očistili teren pred bližajočo fronto in zaščitili nacistične partizane. Prve kozake zasledimo v Ljutomeru 6. oktobra 1944. Svoj sedež so imeli v hiši izgnanega domačina Alojza Zavrtnika. Kmalu po prihodu so pričeli hajkati za partizani. Odkrili so številne postojanke OF, ubijali, požigali domačije. Dne 16. 11. 1944 so zajeli v Veržju Dorča Babiča-Doreta, ki je pobegnil iz Lackovega odreda. Po mučenju se je vdajal in povedal za nekatere postojanke OF na Murskem polju in v Slovenskih goricah. Po njegovi izdaji so kozaki ob koncu decem-

bra 1944 odkrili tudi postojanko pri Stanku Topolniku v Banovcih. Ko so našli buničar in v njem propagandno gradivo, so Topolnika odvedli v ljutomerske zapore. Tu so ga nečloveško mučili, toda izdal ni ničesar.

Prve dni januarja 1945 so madžarski orožniki na Razkrižju zajeli partizanko ruskega rodu Angelo Pilipenko – Fino in jo izročili ljutomerskim kozakom. Bila je hudo bolna, s pomrznimi nogami povitimi v cunje. Sovražniki so jo zasiljevali in pretepali, nato pa odvedli v zapore v Radgono (Radkersburg). Na Kamenščaku so kozaki zajeli Ignaca Ficka in ga prav tako odvedli v ljutomerske zapore. Tudi od njega, kljub mučenju niso izvedeli ničesar. Nadalje so zaprli Jožeta Veberiča iz Zbigovca in Viktorja Staneka s Cveza pri Ljutomeru. Razen omenjenih aktivistov so bili v tistih dneh zaprti še drugi aktivisti iz Murskega polja in Slovenskih goric.

Iz zaporov izberejo štiri talce

Dne 5. januarja 1945 so kozaki doživeli hud udarec pri spopadu s partizanskimi kurirji na domačiji Janka Preloga na Grlavi. Imeli so več mrtvih in ranjenih, zato so silno besneli. Čeprav ne poznamo vzroka ustrelitve talcev v Ljutomeru, lahko sklepamo, da so se kozaki najbrž

hoteli maščevati zaradi izgub na Prelogovi domačiji.

Komaj deset dni po tem spopadu so v ljutomerskih zaporih izbrali štiri talce: Staneka Topolnika, Ignaca Ficka, Jožeta Veberiča in Viktorja Staneka. Še istega dne pa so z vlakom iz Radgone pripeljali Angelo Pilipenko – Fino. Žrtve so odvedli na dvorišče. Tam so že čakali krvniki: kozaki, gestapovci in orožniki. Staneka Topolnika in Ignaca Ficka so zvezali z žico. Ostali niso bili zvezani. Na dvorišču so pred odhodom izročili Viktorja Staneka, saj je bil star komaj 17 let. Padlo je povelje za odhod. Bil je 15. januar 1945. Izmučeni talci so se pomikali mimo trga Frana Miklošiča proti tovarni usnja Frana Martinuša na skrajni rob gozda ob domačiji Franca Krambergerja. Viktorja Staneka so odvedli nazaj v celico.

Ustrelitev je močno odjeknila med prebivalstvom

Kako so talce ustrelili, ne ve nihče, saj tega ni nihče videl. Priče, ki so pozneje videli mrtve, omenjajo, da so bile žrtve ustreljene s krogli iz brzostrelk v hrbet oziroma v tilnik. Iz tega lahko sklepamo, da so jim ukazali naj odidejo, nato pa so jih z rafali pokosili v hrbet. Ignac Ficko in Stanko Topolnik sta ležala na kolovozu, pred njim je ležala Angela Pilipenko – Fina, Jože Veberič pa je mrtev čepel v snegu. Zločinci so pustili trupla ubitih na kraju usmrtitve.

Šele naslednji dan so naci-

sti ukazali ljutomerskim komunalcem naj trupla pokopljejo. Naložili so jih na sani in odpeljali na ljutomersko pokopališče. Domačini, ki so si ogledali žrtve, so spoznali svoje rodoljube, razen parti-

stih v Križevcih pri Ljutomeru, Jožeta Veberiča pa so prenesli v skupno grobnico padlih na ljutomerskem pokopališču. Ostanke partizanke Angele Pilipenko – Fine pa so prepeljali v skupno grobnico

zanke Angele Pilipenko, za katere ime smo zvedeli šele po osvoboditvi. Talce so zakopali v skupen grob. Po osvoboditvi so sorodniki prekopali trupla. Tako so Ignac Ficka pokopali v družinsko grobnico v Ljutomeru, Staneka Topolnika na pokopališče

padlih borcev Rdeče armade v Mursko Soboto.

Prebivalci Murskega polja in Slovenskih goric so ustreljenim postavili pomnik, ki stoji ob cesti Ljutomer – Cezanjevci. Spomenik so odkrili 9. maja 1978.

mag. Drago Novak

Zadnji polet Leopolda Ankona

V petek, 23. decembra 1988 je pilot-lovec prve partizanske eskadrole NOVJ Leopold Ankon odšel na svoj zadnji polet, po katerem je po štirinajstih letih našel svoj mir na pokopališču v vaši Zavojane v Dalmatinski Zagori.

Tega dne so namreč njegove posmrtno ostanke s helikopterjem prepeljali s planine in jih pokopali.

Za Leopolda Ankona sem slišal, piše ing. Antun Benčević, povsem slučajno. Ko sem iskal podatke o padlih naših pilotih med drugo svetovno vojno in podatke o zavezniških pilotih, ki so umrli v letih 1943 in 1944, me je pot pripeljala tudi v Makarsko. Iskal sem podatke in se veliko pogovarjal s tamkajšnjimi prebivalci. Tako mi je nekega dne Boško Raos povedal, da so v planini pod Biokovim ostanki nekega strmoglavljene zavezniškega letala.

Ta podatek mi ni dal miru in nekega dne sem odšel do vasi Zavojane pri Vrgircu, da bi izvedel kaj več o tem zavezniškem pilotu, ki je pokopan v planini. Imel sem srečo in našel sem žensko, ki je pokopala pilota in da se je to zgodilo 25. 9. 1944. Takrat je v planini pasla ovce in kože in letalo se je zaradi goste megle zaletelo v hrib Sveti Mihovile in pilot se je ubil. Slišala je

tudi, da je ta pilot obstreljeval Nemce in ustaše na cesti Vrgorac-Metković. Hotel je še enkrat napasti sovražnika in pri obratu ni videl hriba, ki ga je zakrivala megla in treščil je vanj.

Ko sem se kasneje oglašil v letalskem Muzeju v Zemunu, sem svojega prijatelja vprašal, kdo od naših pilotov se 25. 9. 1944 ni vrnil v bazo na otoku Visu. Odgovoril mi je Leopold Ankon in mi dal njegovo sliko ter podatke.

Leopold Ankon je bil rojen 15. junija 1910 v Lavrici pri Ljubljani. Že kot mladenič je šel v stari Jugoslaviji med pomorske letalce (končal je Pomorsko letalsko podoficirsko šolo, nato pa še oficirsko pilotsko šolo in številne strokovne tečaje).

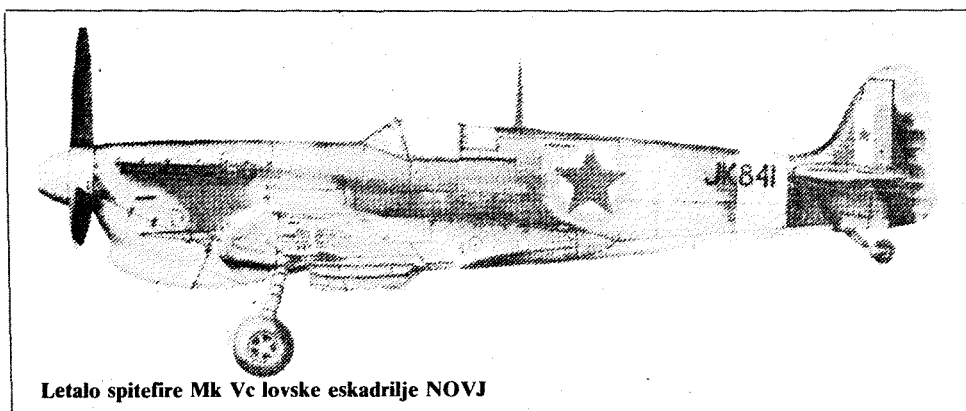
Ob začetku aprilske vojne leta 1941 je bil pilot na izvidniških letalih »Do-H«. Ob fašističnem napadu na Jugoslavijo se njegova letalska skupina ni vdala, temveč je v kratkem času (od 6. do 16. aprila) opravila 18 bojnih nalog (od tega 13 izvidniških in 5 bombardiranj).

Ko je kapitulantsko vrhovno poveljstvo bivše Jugoslavije ukazalo, naj vsa vojna sredstva predajo sovražniku neokrnjena, se je Leopold Ankon s še 26 letalci-somišljeniki odločil, da ne bo izpolnil tega ukaza. Dne 16.

aprila 1941 je odletelo iz Boke Kotorske 9 letal, med njimi Ankonovo. Njihov končni cilj je bila Aleksandrija v Egiptu. Ko se je čez Grčijo ta letalska skupina spustila v zalivu Abukir v bližini Aleksandrije, so jo priključili britanskemu pomorskemu letalstvu pod imenom No. 2 Yugoslav Squadron. Britanci so ugotovili, da je ta letalska skupina popolnoma sposobna, da se vključi v vojne operacije. Tako je v letih 1941 in 1942 tedaj poročnik Leopold Ankon opravil več kot 100 bojnih letalskih poletov. Naloge njegove eskadrije so bili predvsem izvidniški poleti in protipodmorniško patroliranje v obalnem pasu od Port-Saida do Marsa Matruka.

Leopold Ankon je bil leta 1943 premeščen v razne obrate britanskega letalstva. Jugoslovanski letalci v zavezniški vojski na Bližnjem vzhodu so po valovih radijske postaje »Slobodna Jugoslavija« in radia »Moskva«, poleti 1943 natanko vedeli, kaj se dogaja v domovini. Marsikaj so zvedeli tudi iz angleških časopisov.

Med letalci je začelo vreti. Pogumno, odkrito in javno so začeli propagirati za NOV in se pripravljati za vstop v NOVJ. Med njimi je bil v vodilni skupini tudi poroč-

Letalo spitfire Mk Vc lovske eskadrilje NOVJ

nik Leopold Ankon. Napredni letalci so se ob koncu leta 1943 sestali v Kairu z Vladimirom Dedijerjem in Milentijem Popovićem. Od njiju so prvi prejeli neposredno poročilo o stanju v domovini, kar jih je spodbudilo, da so sestavili razglas, ki so ga potem delili somišljenikom raznih enot, v katerih so bili naši ljudje.

Leopold Ankon je pripadal skupini naprednih letalcev 94. squadroma RAF in je iletalno raširjal razglas za vstop v NOVJ po vseh jugoslovanskih kraljevskih enotah. V naše novo letalstvo se je prijavil med prvimi (2. jan. 1944) in je veliko prispeval pri oblikovanju naših prvih letalskih enot. Uspešno je opravil dopolnilno letalsko urjenje na letalih Spitfire. Sodeloval je pri oblikovanju 1. lovske eskadrilje NOVJ, ustanovljene 22. aprila 1944 (»No. 352 Yugoslav Squadron RAF«), na letališču Benina v Libiji (Afrika). Skupaj s svojo enoto se je prebaziral na letališče Canne pri Foggii v južni Italiji (18. avgusta

1944), od koder se je udeležil bojev v Dalmaciji, Črni gori, Hercegovini in na Jadranu. Padel je, ko je opravljal svojo osmo bojno nalogo (operacija št. 99, z dne 25. septembra 1944).

Naloga v tej operaciji je bila bombardirati štab nemške 118. divizije, ki je bila v gozdčku na vzhodnem delu mesta Ljubuški in v samem mestu. Vodja skupini štirih letal je bil poročnik pilot lovec Leopold Ankon (v skupini so bili še tile piloti: podporočnik Luigi Ruggi, kapetan Djuro Ivanišević in kapetan Branko Kraus). Poročilo pravi: »Dan je bil mračen. Ko so prišla letala tega dne popoldne z letališča Canne v Italijo do naše dalmatinske obale, je bila ta vsa v gostih oblakih. Formacija letal se je zarila v oblake in tako prišla v težak položaj. Štiri bombe so zadale cilj. Poročnik Ankon se je izgubil v oblakih, zadnjič so ga njegovi sodelavci videli nad naseljem Vrgorac.

Začel sem iskati njegovo družino in ob pomoči tovari-

šev z RTV Ljubljana mi je telefoniral njegov brat Ladislav Ankon z Lavrice, nadaljuje ing. Benčević. Povedal mi je, da družina ni vedela za njegovo usodo od leta 1941. Napisal sem mu pismo, kjer sem natančno popisal življenjsko pot Leopolda Ankona, poslal pa sem mu tudi sliko. Na njegovi rojstni hiši pa je zveza borcev postavila spominsko obeležje.

Začel sem tudi akcijo, da bi posmrtno ostanke Leopolda Ankona prenesli s planine na vaško pokopališče. Pri tem sem imel veliko podporo pri polkovniku Radoviću s poveljstva vojnega letalstva in letalskih enot v Mostarju in Splitu, ki negujeta tradicije prve in druge eskadrole NOVJ.

Pokopa v vasi Zavojane so se udeležili tudi njegovi preživeli vojni tovariši iz prve partizanske eskadrole in pa pripadniki letalskih enot iz Mostarja in Splita.

Sestavljeno po zapisih ing. Antuna Benčevića in Adolfa Ankona

Prekomorci: Carbonara

(nadaljevanje in konec)

V Carbonaru so bili postavljeni temelji za organizirano zbiranje pripadnikov jugoslovanskega narodnoosvobodilnega gibanja v južni Italiji ter za oblikovanje 1., 2. in 3. prekomorske brigade ter drugih prekomorskih enot NOV Jugoslavije.

Jugoslovanski komunisti, ki so bili v taboru Carbonara, so imeli skupno partijsko organizacijo in skupen partijski komite, ki je enotno usmerjal vse akcije v taboru. Do formiranja skupne partijske organizacije in enotnega komiteja je pravzaprav prišlo že prej v začasnem taboru v Tarantu, kjer so se prvič znašle skupaj večje skupine Jugoslovancev. Sekretar komiteja je bil Stane Bobnar, ta komite pa je v razširjeni sestavi deloval tudi v Carbonari. Ko je 16. oktobra 1943 prišla v Carbonaro Vida Tomšič, članica CK KPJ in udeleženka partijske konference, je postala sekretarka komiteja ona. Poslej je uspešno vodila celotno partijsko organizacijo v taboru, usmerjala našo dejavnost ter sodelovala pri dogovorih z zahodnimi zavezniki, o priznanju prekomorskih brigad kot zavezniške vojske, o njihovi oborožitvi in odhodu v domovino. V taboru se je na pobudo komunistov oblikoval NOO, ki ga je vodil znani tržaški protifašist Ferdinand Ferjančič. Ustanovili so posebne odbore za zbiranje drugih internirancev, zapornikov in konfinirancev, raztresenih po številnih koncentracijskih taboriščih v južni Italiji ki so jih zasedli zavezniki.

S pomočjo partijske organizacije (tabornega komiteja KPJ) v Carbonaru, z legalno

V Carbonari je prišlo do pisnega plebiscita (v navzočnosti zavezniških oficirjev). Več kakor 2600 Jugoslovancev je podpisalo izjavo za vstop v NOVJ in za prehod v novi partizanski tabor v Gravini. Le okrog sto ljudi se je opredelilo za vključitev v zavezniško vojsko, prav toliko pa za odhod v jugoslovansko kraljevsko vojsko na Bližnjem vzhodu.

Šele 17. novembra 1943 je britanski general MacLean sporočil, da je glavni štab britanske armade priznal naše borce za sobojevnike ter da bodo dobili ustrezno oborožitev in poseben tabor v Gravini.

Zdravljenje partizanov v južni Italiji

Ko je oktobra 1943, kakor že omenjeno, krenila z otoka Visa v južno Italijo ladja »Bakar« s prvo partizansko misijo, je na ladji bila tudi skupina hudo ranjenih borcev. Dr. Sergej Makiedo, vodja misije, je dosegel, da so jih sprejeli v zavezniške bolnišnice.

Nato so začele prihajati v južno Italijo nove skupine ranjenih ali hudo bolnih borcev. Za njihovo nameščenje v zavezniških vojaških bolnišnicah in njihov prevzem po ozdravitvi je v začetku skrbel le partizanska misija NOV Jugoslavije v Bariju. Ko pa se je njihovo število v južni Italiji močno povečalo, je skrb zanje prevzela posebna komisija jugoslovanskih zdravnikov. To se je zgodilo konec leta 1943, ko je po nalogu vrhovnega štaba NOV Jugoslavije prišla v južno Italijo sanitetna misija pod vodstvom dr. Djure Mašterovića. Ranjeni in

v partizanskih bolnišnicah v južni Italiji, marveč tudi za dobre odnose NOVJ z zavezniki.

Ena največjih partizanskih bolnišnic je bila v Grumu; služila je dvojnemu namenu: kot sprejemna bolnišnica in kot bolnišnica za lažje ranjence.

V južni Italiji se je zdravilo okrog 12.000 ranjenih in bolnih jugoslovanskih borcev in beguncev, to pa je pomenilo za NOVJ nemajhno razbremenitev. Iz Slovenije je odšlo na zdravljenje v južno Italijo 2189 borcev, večinoma Slovencev, med njimi pa je bilo tudi precej Rusov in Italijanov.

V partizanskih bolnišnicah, okrevališčih in invalidskih domovih v južni Italiji, kjer so prihajali v stik borci iz vseh delov Jugoslavije, se je močno krepilo bratstvo med jugoslovanskimi narodi in narodnostmi. Ranjeni borci, ki so se tam temeljito pozdravili, so bili nato premeščeni, večinoma v Gravino, Carbonaro ali pa v Monopoli, kjer so se vključili v prekomorske brigade in druge prekomorske enote NOV Jugoslavije.

Jugoslovanski tabor v južni Italiji

Proti koncu leta 1943 se je prekomorcem, ki so se zbirali v južni Italiji, pridružila še nova skupina Jugoslovancev. To so bili begunci, katerih družine so sodelovale v narodnoosvobodilnem boju in so imele tudi po več svojih članov v partizanih. Zaradi nemškega vdora pa so bili izpostavljeni veliki nevarnosti. Ljudi, ki niso bili telesno sposobni za boj v vrstah NOV Jugoslavije, so iz mest, predvsem iz Splita, Šibenika in Trogira, premestili na otoke Brač, Šolta in Vis, malo zatem pa s polotoka Pelješca na otoke Korčula, Mljet in Lastovo. Novembra 1943 je bilo iz Makarskega Primorja, največ »zbega« pripeljano na otoka Brač in Hvar. Begunce iz severne Dalmacije so, sprva v manjših skupinah, zadrževali na osvobojenem ozemlju, pozneje pa jih pripeljali na otok Vis. Konec novembra 1943 je bilo na otokih več kot 10.000 beguncev.

Skrb za vsa vprašanja v zvezi z zbegom so prevzeli NOO pod vodstvom oblastnega NOO za Dalmacijo, ki je takrat imel svoj sedež na Hvaru. Tam so 22. novembra 1943 izvolili centralni odbor »zbega« za otoke.

Proti koncu decembra 1943, ko so Nemci v Dalmaciji čedalje bolj napredovali in je pretela nevarnost, da bodo zavzeli otoke in sam Vis, sta oblastni NOO in oblastni komite KPH za Dalmacijo v soglasju z AVNOJ oziroma NKOJ, ter s privolitvijo zavezniškega vojaškega poveljstva v Italiji sklenila premestiti begunce v Italijo. Tako so prvo skupino (2600 ljudi) poslali 30. decembra 1943 iz Komize v Bari.

Tedaj in pozneje, novembra in decembra, so pomagali tudi borci treh prekomorskih brigad in druge prekomorske enote NOV Jugoslavije, ki so pomagale pri sprejemanju,

Četrti bataljon 3. prekomorske brigade med potjo na Vis 11. marca 1944

prevozih in namestitvi beguncev.

Po izkrcanju v Bariju so begunce prepeljali v prehodna taborišča Carbonara, Tuturano in Taranto, od koder so jih poslali naprej v kraje Santa Maria di Leuca, Santa Maria di Bagno, Santa Cesarea, Ta-

zastopstvu NKOJ v Bariju. V El Šatu je umrlo 175 ljudi, med begunci v Italiji pa 345. V begunskih taborih so organizirali izredno intenzivno kulturno-prosvetno dejavnost. Izhajali so »Naš list«, »Mladinska beseda«, in »Žena zbega« itd. Usposabljali so

ki so bile v partizanskem taboru v Gineifi, je prišlo do tesne povezave in sodelovanja.

Po dosedanjih rezultatih raziskav je v obdobju od 9. septembra 1943 do 15. maja 1945 šlo skozi zbirne, stalne in prehodne tabore in druge ustanove NOVJ okrog 80.000 pripadnikov jugoslovanskega narodnoosvobodilnega gibanja, od teh okrog 40.000 pripadnikov partizanskega zbega (partizanski begunci), 35.000 borcev v enotah NOV Jugoslavije ter 12.000 ranjenih in bolnih borcev in bork NOV Jugoslavije.

Ustanove NOVJ so delovale v mestih Bari, Carbonara (predmestje Barija), Molfetta, Trani, Barletta, Manfredonia, Andria, Modugno, Grumo Appula, Gravina di Puglia, Altamura, Foggia, Monopoli, Cozzana, Mola di Bari, Saveletti, Carovigno, Cana, Brindisi, Tuturano, Maglie, Santa Maria di Leuca, Santa Clara, Nardo, Diso, Castro, Poggiardo, Oria, Castrignano del Capo, Vada, Taranto. V provinci Bari so še bile številne ustanove NOVJ, predstavništva in bolnice, v provinci Lecce pa je bil v glavnem stacioniran jugoslovanski partizanski zbeg.

Središče delovanja nove Jugoslavije v Italiji je bilo v Bariju, kjer so bili delegacija NOV in POJ, kasneje baza NOVJ, Vojaška misija NOVJ in Zastopstvo NKOJ.

V mnogih mestih v zahodnem delu južne Italije ter na otokih Sicilija, Sardinija, Lipari, Tremiti in druge so ostali tudi številni grobovi ljudi, ki so pripadali narodnoosvobodilnem gibanju Jugoslavije.

V dveh letih svojega delovanja je Baza NOVJ na ozemlju južne Italije bila svojevrsten jadranski most z zavezniki v skupnem boju proti fašizmu.

Albert Klun

Skupina pionirjev – jugoslovanskih partizanskih otrok, slikana v partizanski bolnišnici v Grumu v južni Italiji, leta 1944.

dejavnostjo NOO in intenzivnim prizadevanjem naše vojaške delegacije so partizanska baza v Bariju ter v Carbonari in Gravini dobile svojo dokončno obliko.

Zavezniki pa so včasih ravnali celo sovražno. Tako so na primer odobrili praznovanje obletnice oktobrske revolucije (7. novembra 1943), tik pred začetkom programa pa so dvatisočglavo množico surovo razgnali. Pred tem (6. novembra) so zvijačno zaprli skorajda ves NOO, v katerem je bilo nekaj pomembnih članov ožjega štaba brigade. Na odločno posredovanje naše delegacije in dr. Makieda osebno so zapornike po nekaj dneh (13. novembra 1943) izpustili, jih vkrcali na ladje »Bakar« in »Sitnica« ter odpeljali v Jugoslavijo.

oboleli borci, pa tudi begunci, so se zdravili v bolnišnicah v Bariju, Tarantu, Barletti, Grumu, Brindisi, Tranju, San Ferdinandu, Gravini, Altamuri, Santa Maria di Leuca, Santa Maria di Bagni, Santa Cesarei, Grottaglii, Maglii, Modugnu, Cotugnu, Andrii in Quassanu.

Junija 1944 je prišel v južno Italijo tudi dr. Gojko Nikoliš, načelnik sanitete pri vrhovnem štabu NOV Jugoslavije, z namenom, da ugotovi, kakšne so razmere v partizanskih bolnišnicah.

V južno Italijo, sta prispela tudi dr. Robert Neubauer, strokovnjak za pljučne bolezni, in kirurg dr. Božidar Lavrič. Oba sta bila v vrhu jugoslovanskega zdravstva in sta si pridobila ne le izredne zasluge za zboljšanje razmer

ranto in Santa Maria di Maglie.

V posameznih taboriščih za begunce v južni Italiji je bilo stalno ali pa prehodno od 5000 do 7000 ljudi.

Takoj so začeli organizirati šole za otroke in razne tečaje. Organizirali so kulturno-prosvetno delo in še posebej zdravstveno službo.

V začetku januarja 1944 je bilo sklenjeno, da begunce premestijo v El Šat v Egiptu. Prva skupina 196 beguncev iz Makarskega Primorja je odpotovala 13. januarja 1944 in brez nezdod prispela v Port Said, 27. januarja pa v El Šat, na vzhodni obali Sueškega prekopa. Sledile so druge skupine; zadnja je tja prišla 15. februarja 1944. V jugoslovanskih »tabori« v Italiji in Egiptu je bilo vsega skupaj 39.674 ljudi, od teh samo v Egiptu 28.120.

Prve skupine so nameščali kar na goli pesek, na katerem je bilo treba napraviti vse, kar človek potrebuje za življenje. Tu, v severni Afriki, so jim priskočili na pomoč pripadniki 1. odreda NOV Jugoslavije.

V Egiptu je bilo pet taborišč, in sicer pri El Šatu (I., II. in III.) v Catadbi (iz nje so bili begunci pozneje premeščeni v El Šat) in otroško taborišče v Tulunbatu blizu Aleksandrije. Centralni odbor »zbega« je priznavalo tudi zavezniško poveljstvo na Srednjem vzhodu. Za svoje delo je bil odgovoren oblastnemu NOO za Dalmacijo, oziroma

strokovnjake za vsakdanje potrebe in za potrebe bojnega kadra v vojni in pri povojni obnovi. Tako so v domovino poslali brigado 1015 prostovoljcev, med njimi 400 bolničark in 100 borcev. Druge pa so usposobili za opravljanje raznih poklicev.

Veliko mladink je bilo takoj, ko so iz domačega kraja prispale na Vis ali v južno Italijo, sprejetih v NOV Jugoslavije.

Repatriacija zbega se je pričela 11. aprila 1945, ko je prva skupina krenila v domovino. Toda vračanje je trajalo vse do 24. marca 1946.

Taborišče za begunce El Šat je bilo v neposredni bližini partizanskega tabora Gineifa, kjer je bila zibelka 1. odreda NOV Jugoslavije in drugih partizanskih enot. Prihod tisočev beguncev pa je bil za primorske Slovence in istrske Hrvate ter druge Jugoslovane, ki so se odločili za vstop v NOVJ, nadvse pomemben. Med begunskim taboriščem in enotami NOVJ,

JAVOR

LESNA INDUSTRIJA PIVKA

Regijski posvet ZRVS podravske občine

Upreti se je treba poskusom sektaštva

»ZRVS je pomembna družbena organizacija, ki deluje v okviru SZDL in opravlja svojo dolžnost na področju SLO in DS. V njenih vrstah je v Sloveniji vključenih okoli sedemdeset tisoč članov, v Jugoslaviji pa okoli sedemsto tisoč članov. Danes ne more biti nobenega rezervnega vojaškega starešine, ki ne bi bil razporejen. V ZRVS namenimo posebno skrb usposabljanju naših članov za njihove odgovorne naloge v miru in še zlasti v morebitni vojni«, je med drugim dejal predsednik ZRVS Slovenije generalpolkovnik **Branko Jerkič** na regijskem posvetu predsednikov in sekretarjev občinskih organizacij ZRVS podravske občine v Mariboru. Na njem so sodelovali tudi predstavniki mariborskega vojaškega območja, republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, pokrajinskega odbora za vzhodno štaterske pokrajine, sekretariata za ljudsko obrambo podravske občine in drugi.

Po besedah Branka Jerkiča je po zgledu ZK in SZDL potrebna prenova tudi v ZRVS, saj bo treba izboljšati oblike in metode dela in vpeljati v usposabljanja nekatere nove in sveže oblike dela. V ZRVS Slovenije so pripravili program usposabljanja, ki ga je treba v posameznih občinskih in krajevnih organizacijah prilagoditi razmeram na terenu in upoštevati tudi razne posebnosti. Rezervni vojaški starešine so danes aktivni v posameznih krajevnih skupnostih in družbenopolitičnih organizacijah in so njihov najaktivnejši del. To pa seveda ne pomeni, da ni mogoče izboljšati dela v posameznih organizacijah ZRVS. Še vedno so prisotne pomanjkljivosti in slabosti v delu, ki jih bo treba najprej ugotoviti in odpraviti. Ko je govoril o kadrovanju v ZRVS je dejal, da želi vodstvo RK ZRVS Slovenije pripeljati na vodilna mesta v organizaciji

mlade, sposobne in poštene ljudi, ki bodo poživilo delo organizacij in ustvarili pogoje za še boljše delo posameznih organizacij. Tudi v šole za rezervne oficirje bo treba kadrovati dobre in sposobne mlade ljudi in več storiti za njihovo stimuliranje. Zveznemu sekretariatu za ljudsko obrambo so v zvezi s tem dali več predlogov in pobud.

Na posvetu je govoril tudi sekretar MS ZKS za Podravje **Matija Gjerkeš**, ki se je zavezal za debirokratizacijo SLO in DS. Dejal je, da bi morali imeti pri tej nalogi pomembno mesto tudi organizacije ZRVS. Po njegovih besedah je zasnova SLO in DS v začasni krizi, saj temelji marsikje prveč na papirjih in premalo na vsebini. Danes je metodologija zbiranja podatkov za potrebe SLO in DS zelo zapletena. Tako ostane premalo časa za vsebinsko delo in za delo med ljudmi in z ljudmi. Storiti bo treba vse, da bodo v ZRVS vsi člani

enakopravni, ne glede na to, ali so člani ZK, ali niso. Člana ZRVS ni mogoče ocenjevati drugače, kot samo po odnosu do dela, do novih pobud in prijemov ter metod dela ter do inovativnih pobud na vseh področjih. Vsekakor pa se je treba, po njegovem mnenju upreti poskusom sektaštva. Dosedanje sodelovanje z JLA in TO ter ZRVS je že dalo pozitivne rezultate in ga bo potrebno v prihodnje razširiti in dopolnjevati.

V razpravi so menili, da bo treba razmisliti o sedanjih oblikah usposabljanja rezervnih starešin in to usposabljanje približati ljudem ter ga osvežiti z nekaterimi novimi idejami in prijemi.

Poveljnik mariborskega vojaškega območja generalmajor **Vukašin Vilotić** je pozitivno ocenil delo in prispevek rezervnih vojaških starešin v Podravju in se zahvali za plaketo, ki jo je dobilo to vojaško območje za plodno sodelovanje z ZRVS.

Predsednik mestne konference ZRVS Maribor **Jože Zbašnik** se je med drugim zavezal za večjo janost dela organov in organizacij ZRVS. Poudaril je, da so lani v Mariboru uresničili več nalog, kot pa so jih načrtovali.

Okrogla miza v Mariboru: industrija in požari

Odnos je velikokrat malomaren

Gasilci in Sladkogorska so se odločili za izvedbo okrogle mize na temo »požarno varstvo v slovenski industriji«. Motivov za to odločitev ni treba iskati z lučjo. Vsako leto nastane velika gmotna škoda zaradi požarov v zasebnem in družbenem sektorju, škoda pa je še večja zaradi prekinjene proizvodnje.

Na posvetu je govoril tudi glavni republiški inšpektor za požarno varnost Bogo Zupančič in poudaril izreden pomen preventive ter podatke, da je bilo v devetih mesecih lani v Sloveniji skupaj 1333 požarov, od tega 612 v družbenem, 707 v zasebnem in 14 v inozemskem sektorju. Pri tem pa je nastala neposredna gmotna škoda v višini okoli 9 milijard dinarjev. V primerjavi z enakim obdobjem leta 1987 se je število požarov zmanjšalo za 118, medtem ko je bila gmotna škoda za okoli 120 odstotkov večja. Pri vzrokih požarov je na prvem mestu malomarnost, sledijo pa namerni požigi in otroška igra.

Poveljnik Gasilske zveze Slovenije Tone Sentončnik je ugotovil, da je požarna varnost dosti boljša v tistih delovnih organizacijah, ki imajo ustrezno organizirano protipožarno varnost in tam, kjer imajo poslovodni delavci razumevanje za to delo.

Direktor Zavoda za gasilsko in reševalno službo Maribor Marjan Završnik pa je dejal, da bi morala biti podlaga za ustanavljanje gasilskih enot v industriji ocena požarne ogroženosti v posamezni delovni organizaciji ali tozdu. Le-ta pa mora po njegovem mnenju upoštevati strukturo tehnologije, vrednost materialov in opreme, stopnjo ogroženosti in nevarnosti in nekatere druge podatke. V imenu Sladkogorske je Valentin Pohorec spregovoril o organizaciji

ranosti gasilcev in požarne varnosti v Sladkogorski, v kateri je bilo letos 21 začetnih požarov in večji požar. Večino začetnih požarov so delavci pogasili sami ali pa člani gasilskega društva v delovni organizaciji. V Sladkogorski pa je sicer že večkrat gorelo in so požari povzročili že veliko gmotno škodo. Prav zaradi tega si v Sladkogorski prizadevajo za posodobitev gasilske opreme in vlagajo v ta namen precej denarja.

Posebno skrb posvečajo izobraževanju in usposabljanju delavcev za požarno varno varstvo in vzgoji in izobraževanju gasilcev v delovni organizaciji. V razpravi je sodeloval še predsednik komisije za industrijsko gasilstvo Gasilske zveze Slovenije Adolf Muha, ki je povedal, da je letos v Sloveniji 1275 gasilskih in 197 industrijskih gasilskih društev.

Govorili so tudi o opremljenosti gasilskih društev, ki da ni povsod dobra in bi marsikje zanj morali zagotoviti potreben denar. Gre za denar za nova gasilska vozila, cisterne, brizgalne, za cevi, gasilske domove, za razno drugo opremo. Podpredsednik gasilske zveze Slovenije Ernest Eoery je dejal, da bo treba še marsikaj narediti, da bi v prihodnje izboljšali požarno varstvo v industrijskih delovnih organizacijah.

Na pogovoru v Sladkem vrhu pa so sodelovali tudi predstavniki republiškega sekretariata za notranje zadeve, republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, Gasilske zveze Slovenije, Gospodarske zbornice Slovenije SIS za varstvo pred požari, republiškega štaba za Civilno zaščito in nekaterih drugih organov, ki jim je mar dobra požarna varnost v industriji in v zasebnem sektorju.

Zbral in zapisal Marjan Kos

Pozitivna ocena dela

Na seji izvršnega sveta SO Maribor Tabor so razpravljali o stanju in delu enot Teritorialne obrambe v njihovi občini. O problemih enot Teritorialne obrambe v občini je govoril **Franc Ošljak**, komandant Teritorialne obrambe in poudaril, da so v posameznih enotah in štabih dosledno uresničevali posamezne naloge iz delovnih in letnih programov. Pri tem delu so dosegli tudi pomembne uspehe in rezultate na raznih vojaških vajah, pri urejanju v streljanju s puško, pištolo in drugimi vrstami orožja in na področju ideološko političnega usposabljanja in izobraževanja. Med drugim so organizirali tudi posebno usposabljanje za merilce ročnih strojnic,

za ostrostrelce in za druge specialnosti. Uredili bodo tudi potrebna skladišča za intendantsko opremo in tako dopolnili svoje skladiščne prostore za drugo vojaško opremo. Tako bodo lahko v celoti uredili problem skladiščenja. Še vedno pa niso zadovoljni z udeležbo na vojaških vajah, saj je le-ta še vedno nezadovoljiva. Ugotavljajo namreč, da vedno večje število obveznikov prinaša zdravniška potrdila tudi v primerih, ko niso bolni. Tako se poskušajo izogniti tudi svojim obveznostim, ki jih imajo na področju SLO. Na seji Izvršnega sveta SO Maribor Tabor so menili, da bo treba na svetu za SLO in DS začeti postopek za kadrovske popolnitev

za nekatera vodilna mesta v enotah Teritorialne obrambe. Vsekakor bo treba nekatera vodstvena mesta v enotah Teritorialne obrambe pomladiti in pritegniti k delu nove sposobne ljudi. Samo v tem primeru lahko pričakujemo, da bodo v enotah Teritorialne obrambe v občini doseženi še boljše rezultati in hitrejši premiki.

Na izvršnem svetu so sprejeli poročilo o stanju in problemih v enotah TO v občini in menili, da bo treba delovanju teh enot v prihodnje posvetiti še večjo pozornost. V zvezi s tem so opozorili tudi na reševanje nekaterih finančnih problemov, ki jih bo treba urediti za boljše in kvalitetnejše delovanje enot

Teritorialne obrambe. V zvezi s tem so predlagali, naj sekretariat za finance in komite za gospodarstvo SO Maribor Tabor poišče možnosti za zagotovitev denarja za potrebe Teritorialne obrambe. Tudi v prihodnje bo treba posvetiti vso skrb ažuriranju nekaterih obrambnih dokumentov, ki jih bo treba uskladiti s smernicami in z nekaterimi najnovejšimi dognanji. V prihodnje bodo vložili tudi velike napore, da bi usposabljali tudi pripadnike Narodne zaščite v krajevnih skupnostih.

Splošna ocena delovanja enot Teritorialne obrambe v občini Maribor Tabor je zelo dobra. Vključ temu pa bo treba še marsikaj storiti za boljšo opremljenost enot, za večjo udeležbo na vojaških vajah in na področju usposabljanja enot, štabov in posameznih pripadnikov Teritorialne obrambe.

Rezervni vojaški starešine iz občine Maribor Pesnica ocenili minulo delo:

Nekateri še vedno stojijo ob strani

V Pesnici je bila letna programska konferenca ZRVS občine Maribor Pesnica, na kateri je predsednik občinske organizacije **Andrej Oberški** orisal trenutni družbenopolitični položaj in uspehe ter pomanjkljivosti delovanja organizacije ZRVS v občini. Vse krajevne konference ZRVS v občini so organizirale in izvedle strelske vaje z malokalibrsko puško za RVS, kakor tudi za prebivalce v sodelovanju s strelskimi družinami. Pripravili so se tudi za občinsko tekmovanje v streljanju s tromblonom, na katerem je sodelovalo 90 tekmovalcev. V vseh organizacijah ZRVS v občini so organizirali orientacijsko taktično tekmovanje z vsebino SLO in DS. Na teh tekmovanjih so poleg članov ZRVS in ZSMS s svojimi ekipami sodelovali tudi komiteji za SLO in DS ter Narodne in

Civilne zaščite. Na občinski ravni je dosegla najboljši rezultat ekipa iz Šentilja, druga iz Pesnice, tretja pa je bila ekipa iz Jarenine. Mladinci, kot posamična ekipa, pa so bili najboljši iz Ceršaka, drugi so bili iz Šentilja in tretji iz Pesnice. Ekipa občinske organizacije so sodelovala na pohodu po »Poteh Heroja Kebeta« v Dražgošah, kjer je ekipa iz KK ZRVS Jarenina dosegla šesto mesto. Prav tako so RVS iz občine sodelovali na odprtem strelskem tekmovanju LAO in na regijskem tekmovanju v Miklavžu pri Ormožu. V občini bodo raziskali, zakaj se nekatere krajevne konference ZRVS ne vključujejo organizirano: na razpisana tekmovanja v občini, regiji in republiki. Organizacije ZRVS so sodelovale na 18 obrambnih dnevih v šolah, na katerih je bilo udeleženi 1210

mladih. Obrambne dneve in obrambne krožke na šolah vodijo izključno rezervni vojaški starešine. Med letom so v občini Maribor Pesnica organizirali tudi razne pohode, spominska tekmovanja, strelska in športna srečanja, taktične vaje, obiske spomenikov revolucije, obiske obmejnih karavil in vojašnic. RVS so bili tudi na predavanjih in drugih oblikah usposabljanja v domu JLA in v Izobraževalnem centru za SLO in DS v Pekrah. Občinska konferenca ZRVS Pesnica združuje 489 RVS ali 9 odstotkov več kot lani, ki so organizirani v desetih krajevnih organizacijah ZRVS. Novoustanovljena organizacija v Ceršaku je uspešno začela delati, medtem ko organizacija v Velki ni pokazala vidnejših rezultatov. Krajevne konference ZRVS so boljše delale zlasti na področju SLO in

DS, kakor tudi na področju izvajanja programa. Pri tem za služijo pohvalo organizacije Šentilj, Jarenina in Svečina. Zadovoljni so tudi z delom ostalih krajevnih konferenc, med katerimi sta vidno napredovali krajevni konferenci Pesnica in Sladki vrh.

Predsednik mestne konference ZRVS Maribor Jože Zbašnik je pozdravil vse udeležence konference in poudaril, da so organizacije ZRVS v občini Maribor Pesnica opravile pomembno delo zlasti na področju izobraževanja in usposabljanja ter na področju podružbljanja dejavnosti SLO in DS. Po njegovem mnenju bo treba posvetiti v prihodnje posebno skrb tudi javnosti dela in storiti vse, da bi povsod odpravili forumsko delo. V prihodnje bo treba storiti vse, da bi bil glavni poudarek dejavnosti ZRVS v krajevnih konferencah. V občinski in mestni organizaciji pa so dolžni pomagati v primeru potrebe zlasti pri izobraževanju in usposabljanju članov. V primeru potrebe bo treba tudi obnoviti organizacij

Za mirno in varno mejo niso dovolj obmejne enote JLA, milica in carina. Glavni varuhi so prebivalci, ki živijo na meji.

ske strukturo organizacije. Jože Zbašnik je dejal, da so se rezervni vojaški starešine v občini aktivno vključili tudi v delo samoupravnih organov in delegatskih skupščin in zlasti raznih organov, ki se ukvarjajo s SLO in DS. Prav pomembna pa je vloga RVS v občini Maribor Pesnica zaradi njene obmejnega lege. Tudi v prihodnje bo treba storiti vse, da bo meja ostala živa in da bodo tukaj ustvarjeni

pogoji za normalno življenje.

Na letni programski konferenci so sprejeli tudi program dela, ki predvideva vrsto nalog na področju izobraževanja in usposabljanja, pri organiziranju raznih tekmovanj in vaj, pri preverjanju znanja, pri usmerjanju mladih v vojaške šole in obrambne poklice, sodelovanje z organizacijami ZRVS v Sloveniji in na Hrvaškem in na področju informiranja.

V zimskem jutru ugasnilo 47 mladih življenj

47 imen mladih deklet in fantov iz Slovenskega Primorja, Istre, Beneške Slovenije, Gorice, Trsta in Gorenjske je za večno vklesanih v bel, visok vitek steber na gričku Brdce nad Cerknim v spomin in opomin na hudo tragedijo mrzlega 27. januarja 1944. Tega dne so Nemci iznenada vdrl v Cerkno in tam izvršili pravi pokol še zlasti med tečajniki šestega tečaja srednje partijske šole, ki jo je bil ustanovil Pokrajinski komite KP Slovenije za Primorsko.

Partizanske izgube so bile hude, saj je bilo med 47 padlimi kar 26 tečajnikov. Zato je 27. januar 1944 ne samo najbolj tragičen dan Cerkna v NOB, temveč tudi narodnoosvobodilnega gibanja na Primorskem!

Dvanajst ranjenih partizanov in partizank – med temi sedem tečajnikov – pa je naslednjega dne sprejela v svoje varno zavetje skrita partizanska bolnica Franja, ki so jo bili odprli pred dobrim mesecem (23. decembra 1943). Med temi je bil tudi hudo ranjeni poveljnik partijske šole Dušan Furlan, sedaj predsednik Zveze vojnih invalidov NOV v Trstu.

Največi spomenik ki trajno opozarja na tragedijo 27. januarja v Cerknem, pa je nova osnovna šola »Spomenik NOB«.

Ob 25-letnici napada na partijsko šolo v Cerknem so po svečani komemoraciji sprejeli pobudo preživelih tečajnikov, da bi v Cerknem zgradili osnovno šolo, ki bi na mlade generacije prenašala tradicije NOB. Ustanovljeni pokroviteljski odbor je nato izvedel po vsej Sloveniji in zamejstvu solidarnostno akcijo za novo šolo. Prvi del šole – za višje razrede – so izročili svojemu namenu 17. septembra 1972, drugi del – za nižje razrede – pa 8. marca 1977.

Ob prvi obletnici tragedije v Cerknem je Partizanski dnevnik, glasilo OF za Primorsko in Gorenjsko in edini tiskani dnevnik v zaslužjeni Evropi, objavil uvodnik »Umrli so, da bo narod lahko živel«, na drugi strani pa pesem »Cerkljanskim žrtvam«, ki jo je napisal Vislav. Partizanski dnevnik je 31. januarja 1945 objavil na drugi strani sestavek »Cerkno se je oddolžilo spominu 47 padlih«, v katerem poroča o mogočni žalni svečanosti ob prvi obletnici tragedije.

Ob letošnji 45-letnici napada na partijsko šolo bo žalna svečanost v petek 27. januarja ob 10. uri pri spomeniku Brdce nad Cerknim; govoril bo Miloš Prosenc, tajnik predsedstva slovenskih komunistov.

Jože Oblak

Tudi v letošnjem letu vrsta dejavnosti

Na redni seji odbora skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna, bila je 17. januarja v Kranju, so med drugim spregovorili o vrsti aktivnosti in prireditvah, ki naj bi se zvrstile v letošnjem letu. Poleg zaznamovanja pomembnejših jubilejev iz naše polpretekle zgodovine in bojne poti brigade, prešernovci so znani kot dobri organizatorji številnih športno-rekreativnih prireditev, na katerih tudi sami sodelujejo. In ker so le-te povezane predvsem s smučarji, bodo letošnje tovrstne prireditve precej okrnjene, saj je letošnja zima zelo nenaklonjena smučarjem, vsaj kar se snega tiče.

Druga plat pa so spominski pohodi katerih sezona se je tudi pričela. Tudi prireditev teh spominskih prireditev zadnje

čase najedajo skrbi, pa ne zaradi pomanjkanja snega, pač pa prepotrebna finančna sredstva, saj so delovne organizacije ki so in še pomagajo pri realizaciji spominskih pohodov, vse bolj obubožane. Tako na primer najbrž ne bo pohoda na Stol v običajnem terminu, vendar o tem pohodu kdaj drugič.

Bogat je načrt dela in aktivnosti borcev Prešernove brigade, vprašanje pa je, koliko od teh se bo v sedanjih razmerah ki se še slabšajo, uresničile. O tistih pomembnejših pa bomo tudi v letošnjem letu namenili prostor v TV-15. Povejmo ob koncu le-to, da bo prihodnji mesec že ena od pomembnejših prireditev in sicer spominska slovesnost ob 45 letnici požiga Jamnika.

JČ

Razstava starega orožja

Znani zbiratelj starega orožja Djordje Mirković je nedavno priredil razstavo svojih eksponatov, trofejnih orožij, v vojašnici Proletarske brigade v Ilirski Bistrici. Četudi je bila razstava v prvi vrsti namenjena vojakom in starešinam, je pritegnila tudi precejšnje število občanov, saj obiskovalcu ponuja orožje in vojnotehnično opremo, staro tudi sto in več let. Izredno pozornost je vzbudil mitraljez s častljivo starostjo šestdesetih let.

Za starešinami in vojak si bodo razstavo ogledali tudi ilirskobistriški občani, ki se, kot rečeno, za zanimivo prireditev že zanimajo.

Tekst in slika: Peter Nikolić

Ivan Zelič

Med partizane je odšel septembra 1944. leta in se krajši čas boril na Kozjanskem, nato v Serčerjevi brigadi. Po vojni je delal v rudniku Senovo.

Dominik Černilogar

V začetku 1943. leta je vstopil v Idrijsko-tolminski odred in nato v Vojkovo brigado. Po vojni je delal v rudniku v Idriji, pokopan je v Spodnji Idriji.

Nikola Verbošek

V letih 1942 in 1943 je bil povezan s Kozjansko četo in prinašal strelivo na Rudnico. Bil je artiler in interniran v Mautausen, od njega pa smo se poslovili v Podčetrtku.

Jože Konec

V NOB se je vključil 1944. leta v Kokske odred, kjer je bil obveščevalec, kasneje pa je bil v Prešernovi brigadi. Pokopan je na Ovišah.

Alojz Ljubi

Poleti 1944. leta je zapustil delo v rudniku Senovo in odšel k partizanom v Kozjanski odred. Pokopan je na Senovem.

Alfonz Žarn

Že leta 1943 je sodeloval pri ustanovitvi prvega odbora OF v Radečah, po vojni pa se je udeleževal mladinskih delovnih akcij. Za svoje delo je bil večkrat odlikovan. Pokopan je v Radečah.

Ivan Mrak

Septembra 1943 se je vključil v brigado Ivana Gradnika. Novembra je bil ranjen in po okrevanju so ga poslali v delavnice 9. korpusa-komande mesta Čepovan. Za zasluge v NOB je bil dvakrat odlikovan. Pokopan je na Mostu na Soči.

Kristina Petrič

Z NOV je tako kot vsa njena družina sodelovala od leta 1941. Njen dom na Teharju je nudi zavetje borcem in aktivistom in služil kot javka za območje Teharja. Bila je dvakrat odlikovana, pokopana pa je v Celju.

Tončka Zamida

Tončka je začela delati za NOB že kot pionirka in mladinka. Spomladi leta 1944 je bila sprejeta v SKOJ in kmalu postala sekretarka skrajne skupine v Meniški vasi. Januarja 1945 je bila ranjena. Odpeljali so jo v Bari. Po vojni je delala v mladinski organizaciji in SKOJ in bila delegatka na II. kongresu mladine.

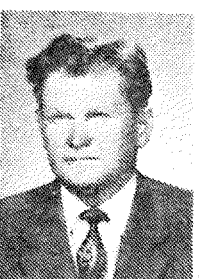
Stane Bertonec

V partizane je vstopil leta 1943 v minerski vod Loške čete Gorenjskega odbora. Nato je bil razporejen v Koroški odred. Pokopan je v Lipici pri Škofji Loki.

Marija Lipičar

Med NOB je bila aktivistka, zbirala je razne podatke o sovražniku in opravljala kurirske dolžnosti. Pokopana je na Mostu na Soči, kjer je bila tudi rojena.

Ivan Poredoš

V štirinajstdesetem letu je umrl Ivan Poredoš, mitraljezec doma iz Izakovec. Od leta 1944 je bil borec Lackovega odbora. Bil je dvakrat odlikovan.

Lika Megušar

V narodnoosvobodilno gibanje se je vključil leta 1942, nato je bil izdan in zaprt v Begunjah in Dachau. Od njega smo se poslovili v Selcih.

Jože Jerin

Kot aktivist je leta 1943 začel delati za NOB. Marca 1944 je vstopil v Slandrovo brigado. Pokopan je v Komendi pri Kamniku.

Peter Žerjal

Od leta 1944 je bil borec 12. SNOUB, bil je ranjen in ostal invalid. Umrl je v Radečah, kjer je pokopan.

Jože Lipošek

Bračičevi brigadi se je priključil kot sedemnajstleten Virštajncan, od njega pa smo se poslovili v Bičah.

Karl Černoša

Od avgusta 1944 je bil borec Kozjanskega odbora, po vojni pa je ves čas kmetoval v Podčetrtku, kjer je v devetinosemdesetem letu umrl.

Angela Meden

Njeni bratje so odšli v partizane. Italijani so dom požgali. Angelo in starše pa odpeljali v taborišče Terviso. Po kapitulaciji Italije se je vrnila domov in se morala umakniti na osvobodeno ozemlje, od koder je odpotovala v Bari. Pokopana je v Begunjah pri Cerknici.

Vincenzo Fontanot

V Ronkah pri Gorici so se lani poslovili od Vincenza Fontanota-Petronia, vodje terenske službe GAP tržaškega območja. Bil je borec v raznih enotah, po vojni je delal v organizaciji ANPI, kjer je bil častni predsednik.

Mira Kokalj

Tovarišica Mira je začela leta 1943 delati na terenu kot obveščevalka, septembra 1944 je vstopila v Kamniško-zasavski odred. Odlikovana je bila z redom zaslug za narod. Rojena je bila v Zavrstniku pri Litiji, pokopana pa je v Križah.

Martin Urleb

Julija 1941. leta je moral v izgnanstvo, interniran je bil v Brestanico, nato je bil izšel na Hrvaško in junija 1942. se je priključil NOB. Februarja 1943 je postal borec Bilogorskega odbora. Pokopan je v Šentjurju.

Anton Medved

S partizani je začel sodelovati leta 1943 in septembra 1944 se je priključil borcev 18. divizije. Bil je dvakrat odlikovan. Pokopan je v Radečah.

Peter Cvetežnik

Leta 1942 je začel delati za NOG, nato je bil demobiliziran v delavski bataljon. Junija 1944 se je priključil 4. prekomorski brigadi.

Ana Golobar

V aktivno in organizirano delo NOV se je vključila decembra 1941 in delala kot aktivistka na terenu. Pokopana je na zagorskem pokopališču.

Salko Puškarevič

V NOV je vstopil aprila leta 1945 v Bosansko brigado 17. divizije, s katero je prišel v Slovenijo. Rojen je bil v Travniku v BiH, pokopan pa je v Križah.

Jože Fidel

Med okupacijo je deloval v odporiškem gibanju in bil borec Kosovelove brigade. Prejel je več odlikovanj in imel čin rezervnega kapetana. Pokopan je na koprskem pokopališču.

ZDRUŽENJE BORCEV NOV KRESNICE SPOROČA, DA SO V LETU 1988 UMRILI ČLANI:

Johan Bratun, brodar na Savi. Jožef Penik, članica OF, interniranka in od leta 1944 aktivna borka. Ludvik in Fani Juvan, kmetovalca, oba rojena v Jesenjah.

Nekaj popravkov in pojasnil

K Notranjskim listom III.

Kot borec Notranjskega odreda in njegovega 3. bataljona, imenovanega Zidanškov bataljon, in borec Loškega odreda, sem pri prebiranju knjige Notranjski listi III največ pozornosti namenil prispevkom, o teh enotah. Naletel sem na nekatere pomanjkljivosti in netočnosti. Naj omenim nekaj nepravilnosti:

– Stane Šega iz Grahovega na 280. strani navaja, da sta bila v začetku julija 1942 z Matijem Knapom poklicana h komandantu Zidanškovega bataljona **Mirku Bračiču**, ki se je v tem času mudil v taborišču Rakovške čete na Križni gori.

Mirko Bračič ni bil nikoli komandant Zidanškovega bataljona. Leta je bil od 4. aprila 1942 pa vse do 26. julija 1942 komandant Tretje grupe odredov.

– Na 297. in 298. strani je navedena tabela štev. 2: **borci 3. bataljona Miloša Zidanška** Notranjskega odreda po krajevnem izvoru (torej število borcev in bork po vaseh). Navedel bom nekaj primerov in nekaj vasi:

vas Dane: v tabeli sta nevedena dva borca, v resnici jih je bilo sedem (vsi v bataljonu Miloša Zidanška)

Podcerkev: v tabeli so prikazani trije borci, v resnici jih je bilo devet (tudi vsi v bataljonu Miloša Zidanška).

Stari trg: v tabeli je napisanih devet borcev + dva v oklepaju, kar je enajst. V resnici jih je bilo petajst (vsi v bataljonu Miloša Zidanška).

Najbrž tudi Cerknjani niso zadovoljni s številko 1, prav tako ne Grahovčani s številko 5 in podobno. Iz tega sledi, da seznam borcev 3. bataljona Miloša Zidanška, narejeni ob koncu maja in začetku junija 1942 ne ustrezajo dejanskemu stanju. Zato predlagam, da se v prihodnje take podatke poišče pri še živelih borcih, saj bodo tako najbolj točni. Kljub temu, da nas je sorazmerno malo, se le še dobi kakšen v tej ali sosednji vasi. Naj ob tem povem, da sem v Starem trgu živ edino jaz. Živa pa sta še brata Ivan in Milan Paternost, eden živi na Rakeku, drugi v Zagrebu.

– Na 316. strani je opisana **akcija Loškega odreda, na voditelja bele garde in italijanske sovražnike v Loški dolini, ki je bila izvedena v noči s 3. na 4. september 1942**. Navedeno je, da je skupina petindvajsetih borcev napadla Stari trg, kjer je bila utrjena italijanska posadka, likvidirala narodnega izdajalca in organizatorja bele garde kaplana Franca Kramariča in Karla Teliča, Jerbeja Teliča pa ni našla doma.

Resnica je tale: Ne gre za Karla Teliča (to naj bi bil mož), temveč za Katarino (Katro) Telič, (žensko). Tudi ni res, da njenega moža Jerbeja Teliča niso našli doma. Bil je doma, toda, ko je zavohal, da mu grozi nevarnost, je zadnji trenutek ušel, ne da bi ga partizani dobili v roke in z njim obračunali.

– Na 327. in 328. strani je opisana **akcija osemnajstih partizanov, v kateri smo v Grahovem zažgali vojaške barake**. Akcijo je vodil komandant Prvega bataljona LO Ivan Rozman-Levec. Navedeno je še, da je ta skupina, ko se je vračala 10. oktobra 1942, hotela postaviti zasedo ob cesti nad Ložem. Vendar so jih Italijani prese- netili, in napadli. Vnel se je boj, v katerem je padel komandir 1. čete Prvega bataljona LO Ivan Mele-Ivo. V resnici pa je bilo tako: akcija je bila druga – tudi se je dogajalo v oktobru 1942. Skupina, tudi približno petnajstih borcev LO, pod vodstvom komandanta 1. bataljona LO Ivana Rozmana-Levca, je nekaj dni taborila v gozdu nad vasjo Lipsenj. Čakali smo kolo- no italijanskih tovornjakov, iz smeri Rakeka

proti Staremu trgu, (po cesti preko Gornjega Jezera), ki bi jo v določenem trenutku napadli iz zasede.

Sli smo proti Gorenjemu Jezeru, kjer naj bi napravili zasedo, vendar so tik pred tem po nas vsekali italijanski mitraljezi. Zasedo so torej Italijani napravili prej nam kot mi njim. Izdajstvo več kot očitno. Treba je priznati, da ni bilo možnosti za spopad – znašli smo se tik pred italijanskim ognjem. Zato smo se sklenili umakniti, pri tem pa je padel zelo priljubljen, sposoben tovariški borec, komandir 1. čete Prvega bataljona Ivan Mele-Ivo. Italijani so ga mrtvega pripeljali v Stari trg, mi pa ga imamo še danes v lepem spominu.

– Na 337., 338., 339. strani je naveden **poimenski spisek borcev in bork Loškega odreda, ki so šli 20. oktobra 1942 na Primorsko**.

Spisek je pomanjkljiv oziroma je v njem navedenih deset borcev, ki niso šli z odredom na Primorsko. Med njimi je naveden tudi Lojze Palčič, ki je na 336. strani celo naveden (med kadri, ki so iz Loškega odreda izšli), da je v času boja postal komandir čete. Pojasnim lahko tako, da Lojze Palčič ni nikoli partizanal na Notranjskem in seveda ni bil nikoli v Loškem odredu. Tik pred okupacijo je odšel iz rodne Vrhnike v Loški dolini v Belo krajino, od koder je leta 1942 odšel v partizane, bil v Cankarjevi brigadi intendanta bataljona, po kapitulaciji Italijanov pa je prišel v 9. brigado – Kočevsko za intendanta te brigade. Očitno pa se je njegovo ime pojavilo v dokumentaciji Loškega odreda zato, ker so bili v Loškem odredu njegovi brat Milan in sestra Francka in Vera. S tem odredom so tudi vsi trije šli na Primorsko in tudi vsi trije padli. Lojze Palčič pa sedaj živi v Podturnu pri Dolenjskih Toplicah.

– K poimenskemu navajanju **komandnega kadra, ki je izšel iz Loškega odreda**, prikazane- mu na 335. in 336. strani, želim povedati še to:

Še najmanj dvajset borcev Loškega odreda bi lahko naštel, ki so med boji po vsej Sloveniji postali poveljniški in komisarski kader (od čete, bataljona, do brigade) in tako tudi oficirji parti- zanske vojske. Seveda jih je velik del v bojih tudi padel. Naj omenim samo Lada Fajdigo, ki je padel kot komandant X. brigade Ljubljanske.

– V knjigi je tudi večkrat omenjen »**neki Bosanec Toni**«. Da, to je znani borec bataljona Miloša Zidanška in Loškega odreda, s parti- zanskim imenom Sokol. Posebno pa je znan borkem 4. čete tega bataljona, v katero se je vključil v prvi polovici maja 1942 s svojim konjičkom »bosančkom«. S tem konjičkom smo za 4. četo, ki je taborila v Smrekovcih, nosili vodo iz več kot uro oddaljene vasi Knežje njive. Če ne bi bilo Sokola in njegovega konjič- ka, bi vodo morali nositi na svojih plečih.

Sokol je bil in je še dober tovariš, preprost, skromen in pošten. Kot pogumen in neustrašen borec (tudi z imenom Sokol) je znan tudi po vsej Dolenjski, Žumberku, Beli krajini, Kočev- skem in drugod. Tu je v letih 1943–45 postal sposoben komandir čete in poveljnik bataljona v zaščitni brigadi Glavnega štaba Slovenije, kjer je tudi dobil čin poročnika. Sokol je sicer res Bosanec, toda skoraj po petdesetih letih življe- nja v Sloveniji ga zlahka imamo za Slovenca. Njegovo ime in priimek sta Anton Franjga, živi v Slovenski vasi št. 15 pri Šentrupertu na Do- lenjskem.

Vse moje navedbe izvirajo »iz prve roke,« nisem jih našel v knjigah, ne iz pripovedovanja drugih. (z redkimi izjemami). Navedbe so res- nične, ker sem jih sam doživljal. Seveda pa tudi pri svojih navodilih ne izključujem možnosti kakšne pomote, saj od opisanih dogodkov pote- ka šestinštirideset let.

Jakob Mlakar

Drage storitve SKD

Že dolgo sem v zadevi, ki bo sledila, namera- val izreči svoje mnenje, vendar sem pričakoval, da bo o tem razpravljal kak višji organ, ker pa z druge strani ni bilo nič prosim, da objavite v TV-15 moj naslednji prispevek:

»Kot dolgoletni blagajnik krajevne organiza- cije Združenja borcev NOV »JANKO ŠKVARČA« Celje ugotavljam, da je način po- slovanja z denarnimi sredstvi teh organizacij nesmiseln in škodljiv.

Svoja finančna sredstva morajo te organizaci- je vlagati na tekoče račune pri SDK, zaradi kontrole nad uporabo družbenih sredstev. Do tukaj je vse lepo in prav, ni pa na mestu, da te organizacije od naloženih sredstev ne dobijo nikakršnih obresti, pač pa si banka za njihovo poslovanje, od časa do časa zaračunava, sicer minimalno, provizijo. Ker je umevno in gospo- darno, da organizacije denarja od članarin in dotacij ne potrošijo takoj, so ta sredstva na milost in nemilost izpostavljena inflaciji, ki jih ustrezno z njeno rastjo znižuje za ustrezne od- stotke, ki v letošnjem letu, kot je že znano rastejo že preko 200%.

Zaradi prikazanega smatram, da bi se način poslovanja s temi sredstvi spremenil tako, da bi SDK za te vloge dala ustrezne obresti ali pa, da se ta sredstva vlagajo na tekoče račune pri Ljub- ljanski banki ter bi se tako vsaj delno omejilo propadanje denarja, ki ga organizacije name- njajo za koristne in humane namene.

Menim, da nisem edini, ki se mu tak način poslovanja z sredstvi organizacij ZB NOV ne zdi umesten, zato menim, da je treba v tej zadevi nekaj spremeniti.«

Ferdo Širca

Ali ni znal nobeden naših predstavnikov povedati mladim izseljencem?

V petek, dne 9. 11. 1988 je bila na drugem programu Radia Ljubljana oddaja o Argentini. Med drugim je gostja-mlada izseljenka poveda- la, da je tam, kot ona vsa slovenska mladina prepričana, da so se njihovi starši-belogardisti- borili za slovenski narod in da ga niso nikoli izdali. Partizani pa so se borili za drugo državo, kar so med drugim izražali tudi v pesmi... Slovenija junaška Sovjetska bodeš ti.

Kolikor se jaz spomnim, vsaj pri nas to bese- dilo ni bilo dovoljeno in so ga zato peli le izjemoma prenapeti mladinci. To še posebej po letu 1943. Razen tega ne vem, da bi hoteli s to pesmijo povedati, da bo kdaj Slovenija ruska, ampak, da bomo uvedli tudi pri nas podobno oblast sovjetov-socialistično.

Če ni znal nihče od več tisoč naših predstavi- kov v tujini tega povedati našim mladim roja- kom, bi jim to kdo moral povedati vsaj ob pogovoru na RTV Ljubljana.

Rudi Rogelj

Nepotrebna potvarjanja

V partizanski vasi Banjšice na Banjški plano- ti so že v prvih letih po vojni postavili spomenik padlim borcem in drugim žrtvam vojne. Žal je

bilo zaradi samovolje nekaterih takratnih va- ških veljakov storjenih več krivic pri navajanju imen padlih. Na te napake sem zaman opozar- jal, še preden je bila plošča vzdana na spome- nik. Moje pripombe niso bile upoštevane, češ da sem zaradi daljše odsotnosti preslabo obveščen.

Lani som bil ob obisku rojstne vasi prijetno presenečen in obenem razočaran. Prijetno zato, ker sem na spomeniku opazil novo ploščo, na katero so vnesli tudi imena, ki so jih bili pri postavitvi izpustili, razočaran pa, ko sem opazil, kako so ta imena rasporejena. Na prvem mestu so navedeni padli borci, sledijo umrli interni- ranci, talci, žrtve fašističnega terorja in žrtve vojne. Kar zadeva imena padlih borcev, nimam pripomb. Pri razporeditvi drugih imen pa je nastala popolna zmešnjava. Ne razumem, kako je mogoče, da v neki vasi, kjer se ljudje med seboj poznajo in vedo vse, kar se je pomembne- ga zgodilo, sploh lahko pride do takih napak, ki celo potvarjajo zgodovino kraja.

Ne bom navajal vseh nepravilnosti. Kot pri- mer naj navedem, da so kot »žrtve fašističnega terorja« naštetih vaščani, ki so zgubili življenje kot žrtve nesreče pri ravnanju z partizanskim orožjem. Pod »talci« so tudi taki, ki bi morali biti navedeni kot žrtve fašističnega terorja. Res- nici na ljubo je treba povedati, da ne glede na veliko število žrtv v vasi kot talec ni padel nihče. Takih napak je še več.

Vsa ta imena dejansko sodijo na spomenik in za to sem se vseskozi tudi zavzemal. Napake so le, kar zadeva njihovo razporeditev. Ker pa to potvarja zgodovino kraja, jih je treba popraviti.

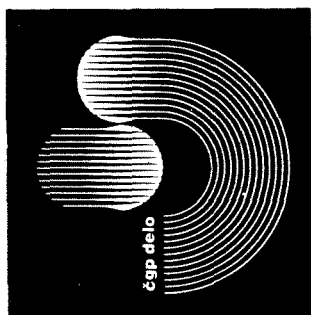
Žarko Žbogar

Še enkrat: Delovanje partizanske sanitete (v Gorjancih)

Zdenko Picelj je v članku Delovanje parti- zanske sanitete, objavljenem v TV-15 21. 10. 1988 napisal: »da je skrivna bolnišnica v Pen- dirjevki v Gorjancih prvih osem ranjenecv spre- jela 18. 11. 1943. Izmed teh prvih je prvi vpisan »Hugo«, komandir 3. čete 3. bataljona Gubče- ve brigade, ki je bil ranjen 13. 11. 1943 in je dva dni po prihodu v bolnišnico umrl. Umrle borce so pokopali pod mogočnimi bukvami v bližini bolnice. V grob so zasadili leseni križ in stekle- ničko s podatki.

V evidenci Gubčeve brigade je razvidno, da je Hugo Konrad-Kogopevšek, roj. 1916 ali 1917 v Savinjski dolini, zidar, v NOV vstopil 15. 2. 1942 in bil v Gubčevi brigadi komandir 1. čete (ne 3. čete) 3. bataljona, ko je bil 13. 11. 1943 ranjen v borbi na Žibertovem hribu pri Žabji vasi in umrl v bolnici 20. 11. 1943. Da je temu tako je razvidno tudi iz poročila propagandnega odseka štaba brigade z dne 18. 11. 1943, kjer piše: »V petek 12. novembra ob tričetrti na 24. uro se je začel spopad pri Žabji vasi. Prva četa III. bataljona je napadla pri Žabji vasi, druga četa je napadla v Gotni vasi, tretja je bila po- stavljena na položajih proti Krki. Pri tem napadu na Žabjo vas se je posebno odlikovala prva četa III. bataljona naše brigade, pod vodstvom komandirja Hugota. Porit jutru je prva četa prodrla do križišča cest Žabja vas – Gotna vas. Težak spopad so bili naši borci na Žibertov hrib, kjer se je sovražnik močno utrudil. V tem spopadu je bil težko ranjen komandir prve čete Hugo.

Mirko Klančar-Sandi

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yz dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in
335-089

Dejavnost TOZD

– stavljenje, izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
– roto-ofset časopisni in revijalni tisk
– ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
– grafična dodelava (knjigoveznica)

Snemanje

Nekega dne pridrvita k meni v zemljepisno učilnico Maša in Lucija. Začeta mi pravi o nekakšnem snemanju, jaz pa nisem imela pojma, za kaj gre. Maša mi na glavo povezne kapo. Lucija pa mi tišči v roke jakno in čevlje. V garderobi nas že čakajo Vivi, Petra in tovarišica Barbara. Nato hitimo na avtobusno

postajo. Tovarišica mi med potjo podrobneje razloži o vsej stvari.

Izstopili smo. V svoji pisarni nas je že veselo čakal tovariš Mitja Umnik. V nasmehu nas je vprašal: »Ste vi tisti zgačanci?«

»Da,« odgovorimo v zboru recitaciji. Zastopili smo se v prijeten klepet. Potem smo

odšli v studio. Vsi smo sedeli pred mikrofoni, le Jure je bil v sosednji sobi z nekim gospodom, ki skrbi za glasbo. Čez zastekleno steno nam je venomer kazal »osle«. Smejali smo se in se sploh nismo mogli zbrati. Če mu ne bi tovarišica požugala s prostom, ne vem, če bi odnehal.

Začelo se je snemanje. Prišli smo do Lucije s pismom: Ljubljenez je krivična. Tega spisa ni napisala ona, ampak neka četrtošolka. Lucija pa je

spis brala tako pretresljivo, da se je Maša začela zvijati od smeha. Lucijo je to seveda motilo in je prenehala z branjem pa se še sama začela smejati v mikrofoni. Morali smo prekiniti snemanje, sne-malec pa je zbirsal ta del, posnet na traku. »Oddajo« smo potem le nekako speljali do konca. ko smo se poslušali, smo se zelo smejali.

TINA GRIL, 6. a
COŠ Fran Roš
Celje

Potepanje

Ko sem bila še majhna, sem se zelo rada igrala. Vedno sem mamoprošila, če lahko grem malo ven. Če mi je dovolila, sem hitro šla, če ne, pa sem žalostno zrla skozi okno precej časa.

Veselo jutro se je prebudilo in tudi jaz sem vstala, se oblekla in najedla. Zunaj sta bila tudi sosedova in sta se igrala. Zelo rada bi šla ven, toda mama tokrat ni popustila. Nekaj časa sem hodila po kuhinji. Ko pa je mama odšla v shrambo, sem hitro smuknila iz hiše na cesto. Pomahala sta mi in hitro sem stekla k njima. Ker so imeli še staro hišo, je bil zraven tudi hlev, zraven njega pa še kurnik.

Nekaj časa smo opazovali kokoši, kmalu pa sem se domislila: kaj, ko bi pekli torte. Oba sta bila za to. Vsak je imel svojo posodo. Nabrali smo pesek in zemljo in nalili vodo. Vse to smo dobro premešali, dali v večjo posodo in na vrh dali rožice. Posedli smo po travi in »jedli troto«. Skuhali smo si še kavo in bilo je izvrstno. Ker pa smo bili

nerodni, smo se pomazali po majicah.

Čez nekaj časa smo se začeli loviti. Sosedova mama je videla, kakšni smo in se je začela hudovati. Ker pa smo bili vseh vragolij polni, je nismo hoteli poslušati in smo odšli v kozolec. Med deli voha je bilo gnezdo, kjer so bila štiri jajca. Vsela sem enega in ga zmešala z žagovino, ki je bila v kotu. Valentina me je vprašala: »Si naredila šato ali si ocvrla jajce?« »Ne,« sem rekla, »to je mineštra, ki bo danes za kosilo.« Oba sta se zasmejala. Toda smeh ni trajal dolgo. Prišla je sosedka. Zelo sem se je prestrašila, zato sem stekla domov.

Mama me ni nič kregala. Drugi dan pa je od sosedke izvedela, kaj smo naredili. Bila je zelo huda. Nekaj dni nisem smela ven. Žalost je bila zelo velika.

Ko se sedaj na ta dogodek spomnim, se mi zdi, da sem bila takrat brez glave.

NATAŠA FELC, 5. razred
OŠ Janka Premrla-Vojka
Črni vrh

Če se ti nasmiha sreča...

Kako lepo je občutiti srečo! Srečo v takšni ali drugačni obliki. Srečen si, če si dober v šoli, če si zaljubljen, če te pohvali mama. Moč sreče občutiš, če zmaguješ, če dobivaš nagrade. Pravzaprav je veliko srečnih trenutkov. Spominjam se enega, pa čeprav je od takrat minilo že šest let.

Bilo je prvič, da sem bila izžrebana. Dobila sem nagrado za križanko pri reviji Kurirček. Spominjam se, da je križanko rešil tata; ampak to sploh ni pomembno. Za nagrado sem dobila drobno knjižico, ki jo še sedaj skrbno hranim. Takrat se nisem zavedala, kakšna sreča je bila, da so od stotih izžrebali ravno mene.

Sreča pa se te kajpak ne drži vedno. Kdove kolikokrat sem poslala razne križanke in kupone, pa nisem dobila nagrade. Če si izžreban, je po moje to le srečno naključje. Pomembnejša je sreča na drugih področjih; na primer v ljubezni, v poklicu itd. Življenje se človeku zaradi ene nagrade ne spremeni, razen seveda, če ima ta nagrada neprecenljivo vrednost.

Pa še nekaj sem prepričana: ljudje govorijo, da imajo nesrečno življenje, toda v vsakem življenju so gotovo tudi srečni trenutki. Saj veste: tudi v nesreči se včasih skriva sreča. Mar ne?

ANDREJA LISJAK
OŠ Srečko Kosovel
Sežana

Za tiste, ki jih zanima glasba

Srečanje z Giannijem

Ime so dobili čisto slučajno. V sobi, kjer so imeli vaje, je visela velika stenska ura, ki zveni kot Big-Ben. Tako so postali Big-benovci.

Srečali so se leta 1984 na akademiji za glasbo v Ljubljani. Začeli so kot kvartet s črnimi duhovnimi pesmimi. Šele pozneje je nastala skupina, ki je igrala le za hobi. Nihče od njih si ni predstavljal, da se bodo med mladimi tako priljubili.

Vse to nam je povedal Janez Rijavec-Gianni, vodja ansambla BIG-BEN, ki je imel v naši šoli samostojen novoletni koncert. Gianni bo kmalu izdal tudi svojo novo ploščo, ki bo izšla v italijanščini. Kar pripravlja skupaj s skupino, pa je zaenkrat še skrivnost.

Ob novem letu je članom novinarskega krožka zaželel veliko sreče, zdravja pa tudi ljubezni in seveda veliko veliko iznajdljivosti. Njegov nastop nam je bil zelo všeč, saj je dobesedno spravil pokonci celo šolo (1000 učencev). Upam, da nas bo še kdaj obiskal.

KATARINA VEBER
OŠ Srečko Kosovel
Sežana

Naši rimarji se predstavljajo

Govorijo

Govorijo,
da ena lastovica ne prinese pomladi.
Govorijo,
da se imajo takrat vsi radi.
Govorijo,
da takrat je lepo,
da ptice veselo pojo.
Govorijo, govorijo...
jaz pa ne vem,
če je res vse lepo,
če res je veselo,
če je res vse tako,
da bi srce ti zapelo...
Govorijo,
da pomad je čas ljubezni srečne,
govorijo,
da so lepe želje večne,
jaz pa le gledam v nebo
in vem,
da dolgo ne bo več tako...

LIDIJA RECEK
Pesnica

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Čistoča in red vzdržujeta svet

Sladko kramljanje ob tekmovanju za zmajčkovo torto

Da je lepo in čisto nam je vsem všeč; mar ne, dragi mladi prijatelji? Vsak rad pogleda lepo urejeno okolico, bodisi šole ali doma, čista okna, nepopackane zidove, ki jih krasijo slike, pa blesteča tla..., vsak pogled rad počije na lepo negovanih rožah, urejenih parkih, zdravih gozdovih... A kaj, ko je marsikomu tolikokrat enostavnejše kar tako mimogrede odvreči na tla – recimo papirček od bonbona (Čeprav koga pri tem še zapeče vest in skrbno pogleda okoli sebe, če je »ozračje« prazno, da lahko opravi to »nečastno« dejanje. Marsikoga pa tudi ne več.)

Kako je z vašimi učilnicami pa šolskimi hodniki... No ja, saj vem, ni vedno vse tako, kot bi moralo biti..., ampak kar priznajte, da se je lepše učiti tam, kjer prostor diha urejenost – kakor da je potem tudi v glavi nekako vse bolj urejeno. Zato se velja potruditi! Kako se trudijo v COŠ Fran Roš v Celju, nam piše TINA HUREMOVIČ iz tamkajšnjega 5. c razreda. Pravi, da je v njihovih učilnicah vedno večji nered in da jim je na pionirskem sestanku ob vprašanju »Kaj napraviti???« šinilo v glavo: »Tekmovanje!« Že lani so organizirali tekmovanje v urejenosti učilnic za razredno stopnjo, ki so ga imenovali »Tekmovanje za torto«. Zmagal je 2. c, ki je dobil največje število »sončkov« za urejeno učilnico in tako so se učenci 2. c ob koncu leta lepo sladkali. Mmmm..., je bilo to dobro! Požirate sline, a? Kaj dajte! Še vi se potrudite, pa bo še vam sladko! Pa ne samo s torto, če se boste odločili za takšno vrsto tekmovanja; sladek bo tudi občutek živeti in se učiti v urejeni učilnici. V Celju so torej ugotovili, da je tekmovanje za torto na razredni stopnji uspelo, pa so sklenili, da bodo tekmovali še učenci predmetne stopnje. Tako letos od 1. do 4. razreda tekmujejo še naprej za »sončke«, ostali pa za »zmajčke«. Ob koncu leta bo oddelek z največjim številom sončkov ali zmajčkov spet dobil torto. Tina še sporoča, da bo urejenost ocenjevala posebna komisija, ki jo sestavljajo tovarišica Hajnškova ter učenci Dušan Podpečan, Miha Ceglar in Anja Valant. Torej, komisija, bodi pravična in nepopustljiva! Kaj bodo ocenjevali? Upoštevali bodo urejenost in zalitost lončnic, kako je obrisana tabla, tla brez papirčkov, urejenost stranskih tabel pa garderobe, predalčkov za torbe in obnašanje učencev na hodniku, pozdravljanje in še urejenost stolov ter miz v učilnicah.

Vsi se bodo trudili; vsak posebej, vsak razred in vsak oddelek. Tako so sklenili v Celju. Kaj pa drugje? Pišite nam!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

V kasarni Pohorskega bataljona

Štirje učenci smo bili povabljeni v vojašnico Slov. Bistrica z imenom Pohorski bataljon. Zbralo se nas je okrog petindvajset učencev konjiške in bistriške občine. Ko smo stopili na kar precej veliko dvorišče, smo začudeno »buljili« v tiste velike rjave dolgočasne stavbe in pa seveda tudi v vojake. Potem so nas peljali v nekakšen razred, kjer imajo vojaki najbrž predavanja. Posedli smo ter si začeli ogledovati učilnico. Na stenah so bile naše risbe. Poročnik, mislim da je bil, ker se na čine ne spoznam, nam je postregel z oranžado in napolitankami. Potem so tovariši in poročnik odšli. Mi pa smo se pogovarjali in pili ter jedli. Čez dobro uro so se vrnili. Z njimi je bil tudi tov. komandir, ki nam je povedal, zakaj je 22. december dan JLA. Najbrž tudi vi ne veste. »Enaindvajsetega 12. 1941 so se v majhnem bosanskem mestecu zbrali vojaki v večjem številu. Bilo jih je približno 1200. Naslednjega dne so pod vodstvom tovariša Tita zmagali nad sovražnikom. Ker je bil to prvi oborožen in

dobro organiziran spopad, je 22. 12. dan JLA.« Tako je povedal tovariš komandir. Povedal nam je tudi, da je največje število vojakov okrog 500. Če imajo orožne vaje pa tudi okoli 2000–3000 ljudi. V vojašnici imajo rakete, ki letijo in zade-nejo tudi na 27 kilometrov. v posebnih primerih tudi na razdaljo 40 kilometrov. V vojašnici so fantje vseh narodnosti Jugoslavije, celo Romi, Madžari in Albanci. Njihov ur-nik je podoben šolarjevemu. V mesto lahko gredo enkrat na teden in v soboto ter nedeljo. Dobijo tudi dopust. Če izpolni-jo vse dolžnosti, dobijo tudi na-gradnega. Če je v družini kdo hudo bolan, pa izrednega.

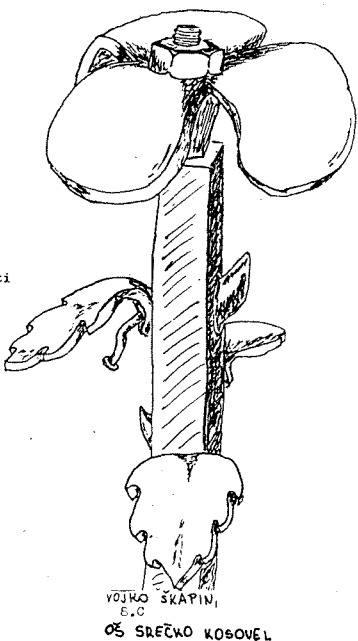
Potem je tovarišica razglasila najboljše spise in risbe. Žal, med njimi ni bilo nobenega na-šega.

Obisk mi je bil zelo všeč. Želim si, da bi konjiška in bistriška občina še bolj sodelovala, se razumeli in da bi pripravili še več takšnih srečanj.

TATJANA ZALOŽNIK, 7. a,
OŠ 3. bat. VDV Vitanje

LJUBEZEN

Življenje v sredi
je življenje v raju;
v sredi ljubiš,
v ljubezni si srečen.
V raju je lepota,
ki ji zaupaš;
v raju je resnica,
ki jo spoštuješ,
v resnici je življenje,
ki nikdar ne obupa,
v obupu ni življenje,
ker ni resnice.
Zaupaj spoštljivi lepoti
in dekletu-
dekletu,
ki jo ljubiš,
ji zaupaš,
jo spoštuj.
V ljubezni ljubiš
dekle-
dekle,
ki te ljubi,
ti zaupa,
te spoštuje.

Moj dedek

Jaz: Koliko let si bil zaposlen pri železnici?
Dedi: Šestintrideset.

Jaz: Kje si našel prvo službo?
Dedi: Zaposlil sem se v Mariboru leta 1921, kot »pisarniška moč«.

Jaz: In kako si napredoval?
Dedi: Po opravljenih izpitih sem bil zaposlen kot prometnik in šef postaje. Na stranskih, pa tudi na glavnih progah.

Jaz: Je bilo delo zelo naporno?

Dedi: Ja. Prometna služba je bila naporna in odgovorna.

Jaz: Se je zgodila kdaj nesreča v Pesnici?

Dedi: Leta 1939 sta trčila v bližini cestnega prelaza tovarni in potniški vlak, ker je potniški vlak vozil proti Šentilju po napačnem tiru.

Jaz: Je bil kdo poškodovan?

Dedi: Srojevodja tovarnega vlaka je bil težje poškodovan, drugo osebje se je še pravočasno rešilo. S skokom iz vlaka.

Jaz: Kdo je bil kriv te nesreče?

Dedi: Nesrečo je zakrivila nepazljivost pri odhodu vlaka iz Pesnice, tako postajnega kot vlakovnega osebja.

VANJA FLUCHER, 5. b
Osnovna šola Kerenčičevih
Pesnica

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.